

UIT

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Det juridiske fakultet

Det overordnede menneskerettslige personopplysningsvernet

En analyse av vernets rekkevidde og innhold etter tre ulike grunnrettighetsinstrumenter

—
Av Mari Marstrander

Stor masteroppgave i rettsvitenskap vår 2016

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1: Innledning	4
1.1 Tema og problemstilling	4
1.2 Personopplysningsvernets forankring	5
1.3 Bakgrunn og aktualitet	6
1.3.1 Teknologisk utvikling.....	6
1.3.2 Massiv økning i behandling av personopplysninger	7
1.3.3 Behovet for nye personopplysningsregler.....	8
1.3.4 Nødvendig med grenser, men hvor skal den overordnede grensen trekkes?.....	9
1.4 Metode	10
1.4.1 Innledning	10
1.4.2 Den europeiske menneskerettighetskonvensjon	10
1.4.3 Den europeiske union	11
1.5 Avgrensninger	13
1.6 Fremstilling videre	14
Kapittel 2: Begrepet «personopplysninger»	16
2.1 Hva er personopplysninger?	16
2.2 Hva er behandling av personopplysninger?	17
2.3 Personopplysninger som en del av privatlivet.....	18
2.4 Personopplysningsvern som del av personvernet.....	21
Kapittel 3: Motstridende interesser	24
3.1 Innledning	24
3.2 Ytringsfrihet og informasjonsfrihet	24
3.3 Kommersielle og private interesser.....	25
3.4 Den europeiske unions målsetning om fri flyt.....	26
3.5 Statens mange behov for kontroll	26
Kapittel 4: Den europeiske menneskerettighetskonvensjonens vern av personopplysninger	28
4.1 Innledende bemerkninger	28
4.2 Hvilke opplysninger er vernet?.....	28
4.3 Hvilke typer behandling utgjør et inngrep?.....	30
4.4 Lovkravet.....	31
4.5 Formålkravet.....	34
4.6 Nødvendighetsvurderingen	35
4.6.1 Generelt om nødvendighetskravet.....	35
4.6.2 Nasjonal sikkerhet og offentlig orden	37
4.6.3 Forebygging av kriminalitet.....	41
4.6.4 Beskyttelse av andres rettigheter og friheter.....	46
4.6.5 Funn av betydning for personopplysningsvernet	51
4.7 Hva kan samlet sett trekkes ut av analysen?.....	56
Kapittel 5: EUs grunnrettscharters vern av personopplysninger	60
5.1 Presentasjon av Charterets artikkel 8	60

5.2 Vilkårene som berettiger inngrep i Charterets artikkel 8.....	60
5.2.1 Presentasjon av vilkårene	60
5.2.2 Forholdet mellom vilkårene i Charterets artikkel 52 nr. 1 og EMK artikkel 8 nr. 2	61
5.2.3 Lovkravet.....	62
5.2.4 Formål og rettigheter som kan begrunne inngrep	63
5.2.5 Balansetest.....	65
5.3 Analyse av Datalagringsdirektiv-dommen.....	66
5.3.1 Innledende bemerkninger	66
5.3.2 Sakens bakgrunn	67
5.3.3 Sakens rettslige spørsmål.....	67
5.3.4 Hvorvidt datalagringsdirektivet utgjorde et inngrep i personopplysningsvernet.....	68
5.3.5 Hvorvidt direktivet likevel var i overensstemmelse med Charteret.....	69
5.3.6 Et nærmere blikk på funn i analysen.....	72
5.4 Analyse av Google-dommen	75
5.4.1 Innledende bemerkninger	75
5.4.2 Sakens bakgrunn	76
5.4.3 Sakens rettslige spørsmål.....	77
5.4.4 Territoriell rekkevidde	78
5.4.5 Materiell rekkevidde	79
5.4.6 Den registrertes rettigheter og søkemotorens plikter	80
5.4.7 Et nærmere blikk på funn i analysen.....	83
5.5 Analyse av Facebook-dommen.....	87
5.5.1 Innledende bemerkninger	87
5.5.2 Sakens bakgrunn.....	88
5.5.3 Sakens rettslige spørsmål.....	89
5.5.4 Kompetanseområdet til nasjonale datatilsyn.....	89
5.5.5 Safe Harbour-beslutningens gyldighet.....	91
5.5.6 Et nærmere blikk på funn i analysen.....	94
5.6 Hva kan samlet sett trekkes ut av dommene?.....	95
Kapittel 6: Sammenligning av vernet etter konvensjonen og Charteret	102
6.1 Forholdet mellom EMK og Charteret.....	102
6.2 Forholdet mellom EMD og EU-domstolen.....	102
6.3 Vernets rekkevidde.....	103
6.4 Vernets innhold	104
Kapittel 7: Betydning for tolkningen av norsk rett.....	109
7.1 Grunnloven § 102.....	109
7.2 Betydning av vernet etter EMK artikkel 8.....	111
7.3 Betydning av vernet etter Charterets artikkel 8.....	111
Kapittel 8: Rettspolitisk vurdering.....	115
Kilderegister	118

Kapittel 1: Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Tema for avhandlingen er det overordnede menneskerettslige vernet av personopplysninger. Avhandlingens kjerne er skrankene og terskelen for offentlige myndigheters behandling av personopplysninger, og vernet mot inngrep av det offentlige i enkeltindividets personopplysninger. Vernet skal undersøkes i lys av tre ulike grunnrettighetsinstrumenter, nemlig Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen¹ (EMK) artikkel 8, Den europeiske unions Charter om grunnleggende rettigheter² (Charteret)³ artikkel 8 og Grunnloven⁴ § 102. Vernet skal undersøkes i et overordnet og menneskerettslig perspektiv, og fokuset vil derfor i hovedsak tillegges de to første grunnrettighetsforankringene. Det skal likevel undersøkes avslutningsvis hvilke retningslinjer det overordnede personopplysningsvernet etter EMK artikkel 8 og Charterets artikkel 8 gir for tolkning av Grunnloven § 102.

Det skal gjøres en analyse av vernets rekkevidde og innhold. Med «rekkevidde» menes hvilke opplysninger som vernes, hvilken type behandling av personopplysninger man er vernet mot og hvem som er vernets plikt- og rettighetssubjekter. Med «innhold» menes hvordan inngrep i vernet materielt og prosessuelt begrenses. Det skal undersøkes om det kan oppstilles visse retningslinjer for balanseringen av personopplysningsvernet mot andre motstående interesser, hvilke prosessuelle krav som stilles for å oppnå en tilstrekkelig beskyttelse, hvilke rettigheter individet tillegges og hvilke plikter pliktsubjektene pålegges. Det skal undersøkes om det er mulig å presist angi vernets rekkevidde og innhold. Det skal dessuten vurderes om vernets rekkevidde og innhold er ulikt etter EMK og Charteret. Dersom det ene grunnrettighetsinstrumentet gir bedre vern enn det andre, hvilket vern skal da gjelde for Norge?

---

¹ Europarådets konvensjon 4. november 1950 om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter (Den europeiske menneskerettighetskonvensjon eller EMK).

² Den europeiske unions charter om grunnleggende rettigheter 7. desember 2000.

³ Utenriksdepartementet har døpt Charteret «Den europeiske unions pakt om grunnleggende rettigheter» og dette anses som det offisielle norske navnet. Navnet brukes i direktiver og forordninger hvor det i fortalene vises til Charteret. Det omtales tidvis også som «EUs Charter om grunnleggende rettigheter». Forkortelsen «Charteret» eller «grunnrettscharteret» blir brukt videre i avhandlingen, ettersom så godt som samtlige av EUs offisielle språk omtaler dokumentet som et charter.

⁴ Kongeriket Norges Grunnlov av 17. mai 1814 (Grunnloven eller Grl.).

Grunnlaget for analysen vil i stor grad bestå av rettspraksis fra Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) og EU-domstolen. Vernet vil i denne forbindelse ses i lys av de to domstolenes ulike system og framgangsmåter i vurderingen av om et inngrep i personopplysningsvernet kan berettiges. Er det store forskjeller mellom domstolene, og vil eventuelle forskjeller ha betydning for personopplysningsvernet?

1.2 Personopplysningsvernets forankring

I norsk rett er det overordnede personopplysningsvernet forankret i Grunnloven § 102 i formuleringen «respekt for sitt privatliv». Privatlivets fred er i tillegg uttrykkelig vernet i EMK artikkel 8, og andre internasjonale menneskerettskonvensjoner som Norge er bundet av, slik som De forente nasjoners internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter⁵ (SP) artikkel 17 og i Verdenserklæringens⁶ artikkel 12. Personopplysningsvernet inngår i retten til respekt for sitt privatliv, som det skal redegjøres nærmere for i avhandlingens punkt 2.3.

I EUs grunnrettscharter artikkel 8 er det gitt et uttrykkelig vern av personopplysninger i formuleringen «right to the protection of personal data concerning him or her». Charteret retter seg mot EU-institusjonene og EUs medlemsstater, og gjelder i utgangspunktet ikke for statene i EØS. Se imidlertid avhandlingens punkt 1.4.3 om Charterets betydning for norsk rett.

Det finnes en rekke nasjonale og internasjonale regelverk som regulerer detaljer innenfor personopplysningsvernet. Slike underordnede regler må være i samsvar med det overordnede vernet av personopplysninger. De underordnede reglene kan av og til gi et bedre vern enn det overordnede personopplysningsvernet, men det er sistnevnte som setter grensene for rekkevidden av beskyttelse av personopplysninger. Underordnede regler må alltid være i samsvar med det overordnede menneskerettslige vernet av personopplysninger, og må tolkes slik at de ikke kommer i konflikt med vernet. De underordnede reglene bidrar således ikke i defineringen av det overordnede vernet, men er et resultat av sistnevnte.

---

⁵ De forente nasjoners internasjonale konvensjon 16. desember 1966 om sivile og politiske rettigheter (SP).

⁶ FN's erklæring om menneskerettigheter av 10. desember 1948.

1.3 Bakgrunn og aktualitet

1.3.1 Teknologisk utvikling

I løpet av de siste årene har det skjedd en enorm samfunnsmessig teknologisk utvikling, og mengden av tilgjengelige digitale personopplysninger har eksplodert. Befolkningen har aldri før brukt så mye tid i gjennomsnitt på internett per dag,⁷ noe som bidrar til at det legges igjen små og store elektroniske spor overalt. Sosiale medier, cloud-computing og søkemotorer er få av flere tusen internasjonale plattformer der personlige spor etterlates hver eneste dag.

Teknologien har kommet så langt at maskiner og elektroniske systemer kan kommunisere med hverandre, og på den måten produsere og lagre meningsfull informasjon, for eksempel GPS-posisjoner.⁸ Biometriske data, slik som fingeravtrykk og DNA, brukes for å identifisere personer, for eksempel i passkontroller på flyplasser eller ved etterforskningen av straffbare handlinger. I tillegg genereres opplysninger av mennesker, såkalte menneskegenererte data,⁹ i mye større grad enn før gjennom eksempelvis e-post og telefonsamtaler, elektroniske helseregistre og samtaletapping. Fremveksten av digitalisering i alle de ulike delene av samfunnet har blitt kalt for en teknologisk revolusjon.¹⁰

Den teknologiske utviklingen bidrar til å endre vårt forhold til hva som er privat og til personopplysningsvernet.¹¹ Teknologien gjør at tidligere privat informasjon i større grad publiseres, kommenteres og deles gjennom internett i dag. Det har utviklet seg en ny sosial praksis gjennom teknologien, som for eksempel innebærer at ordinære samtaler, kommentarer og møter i stor grad blir erstattet med samtaler på digitale plattformer i form av sosiale medier, tekstmeldinger og e-post. Alle personopplysninger som blir enklere tilgjengelig gjennom teknologien, medfører at enkeltpersonen kan miste kontroll over hvilke personopplysninger om seg selv som faktisk blir lagt igjen på ulike plattformer. Dersom alle disse ulike opplysningene fra ulike kilder sammenfattes, kan både private personer og myndighetene danne et bilde eller en profil av enkeltpersoner. På denne måten utgjør teknologien i økende grad en trussel mot personopplysningsvernet.

---

⁷ Se Statistisk Sentralbyrås statistikker for internettbruk i 2014 <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/medie/aar/2015-04-14> (april 2016).

⁸ Se Bernard Enjolras, «Big Data og samfunnsforskning: Nye muligheter og etiske utfordringer», *Tidsskrift for samfunnsforskning*, vol. 55, nr. 1, 2014, s. 80-89 (s. 81).

⁹ Enjolras s. 81.

¹⁰ Enjolras s. 80.

¹¹ Enjolras s. 82.

Et problem for personopplysningsvernet i lys av den teknologiske utviklingen er at personopplysninger gjennom internett kan tilgjengeliggjøres uten territoriale begrensninger. Ved hjelp av ny teknologi spres personopplysninger over geografiske grenser og ulike jurisdiksjoner. Dette kan skape problemer for reguleringen av personopplysningsvernet, ettersom alle land ikke har like regler innen personopplysningsvern. Det kan være utfordrende å klarlegge hvor behandlingen av personopplysningene faktisk skjer og definere hvilken lov som skal anvendes i det konkrete tilfellet. Når man videre har funnet ut hvilken lov som skal gjelde, kan det være vanskelig å håndheve loven.¹²

Et annet problem er at personopplysninger vanskelig kan fjernes fra internett når de først er publisert. En grunn til dette er at informasjon generelt, og personopplysninger spesielt enkelt kan kopieres og viderefremmes gjennom internett. På internett kan personopplysninger dessuten spres uten tidsmessige begrensninger. En annen grunn er at elektroniske spor er vanskeligere å slette enn et fysisk papir. Sistnevnte kan man brenne eller makulere, mens elektroniske opplysninger kan spres, lagres og videresendes i så stor grad at opplysningene kanskje aldri kan tilintetgjøres. Personopplysninger kan derfor befinne seg på internett eller i elektroniske systemer til evig tid uten å bli slettet, og dette truer personopplysningsvernet.

1.3.2 Massiv økning i behandling av personopplysninger

Etter hvert som teknologien endres, endres også teknologibruken. Behandling og utveksling av personopplysninger blir betydelig enklere ved hjelp av ny teknologi, noe som gjør at behandlingen av personopplysninger flyttes mer og mer fra manuell til elektronisk behandling og eksisterende virksomheter flyttes mer og mer til den elektroniske verden. Dette innebærer en massiv økning i behandling av personopplysninger, både i offentlige og private organer. Mange av funksjonene som offentlige og private institusjoner bruker, krever i dag en konstant strøm av opplysninger om enkeltpersoner for å kunne administrere effektivt de utallige tjenestene som er en viktig ingrediens i det moderne samfunnet.¹³ Teknologien medfører at omfanget av tilgjengelige personopplysninger økes, noe som bidrar til effektivisering av ulike funksjoner i offentlig og privat sektor.¹⁴ Dette gjelder blant annet helsetjenester, bank- og forsikringstjenester, bekjempelse av kriminalitet og beskyttelse av den offentlig sikkerheten.

---

¹² Steve Peers m.fl. (eds.), *The EU Charter of fundamental rights*, 2014, s. 241 avsnitt 08.76.

¹³ Raymond Wacks, *Privacy*, 2010 s. 110.

¹⁴ Enjolras s. 82.

Kommersielt har personopplysninger fått en viktig rolle og har i løpet av de siste årene blitt «big business» for næringslivet. Det finnes utallige applikasjoner og dataprogram som sender personopplysninger til store sentrale servere der de lagres og behandles, og deretter benyttes til reklamering og markedsføring.¹⁵ I Datatilsynets personvernrapport for 2016 redegjøres det for det nye fenomenet med spesialtilpasset reklame.¹⁶ I dag brukes en modell der de fleste tjenester tilbys gratis, mot at tjenestetilbyderen samler inn store mengder personopplysninger om brukeren. Personopplysningene brukes i neste omgang til å spisse reklame opp mot den riktige målgruppen. Selv om tjenestene i utgangspunktet er gratis, kan det dermed sies at vi betaler med opplysninger om oss selv.¹⁷ Informasjonsspredningen gjennom teknologi har dessuten blitt en viktig faktor i forenklingen, effektiviseringen og utviklingen av internasjonal handel.¹⁸

Disse faktorene øker frekvensen av behandling av personopplysninger i mange ulike økonomiske og sosiale aktiviteter, og bidrar til en massiv økning i behandling av personopplysninger. I mange sammenhenger vil teknologien gi nyttige og viktige verktøy, men vil sannsynligvis også utfordre privatlivet og personopplysningsvernet i økende grad.

1.3.3 Behovet for nye personopplysningsregler

Personopplysningsvern som rettslig område er et eksempel på at den rettslige utviklingen har vanskeligheter med å følge den samfunnsmessige utviklingen. Den enorme teknologiske utviklingen skjer så hurtig, mens den rettslige utviklingen ikke klarer å holde følge ettersom nytt regelverk krever flere runder med forslag, høringsuttalelser og vedtak. Peter Blume har uttalt at informasjonsteknologiens tempo er sprint, mens rettens tempo er maraton.¹⁹

---

¹⁵ De fleste selskapene som tilbyr webbaserte tjenester, slik som Facebook, Twitter, Google, Bing, Microsoft og Apple, lagrer data om hver enkelt brukers profil og elektroniske bevegelser. Slike opplysninger brukes blant annet til å lage personlige brukerprofiler som også kan benyttes ved reklamering og markedsføring. Se Enjolras s. 84.

¹⁶ Se Datatilsynets personvernrapport for 2016 s. 13.

https://www.datatilsynet.no/globalassets/global/04_planer_rapporter/personvernrapporten-2016.pdf (april 2016).

¹⁷ Personvernrapporten s. 13.

¹⁸ Wacks s. 110.

¹⁹ Peter Blume, «Persondatabeskyttelse i stormfylt hav», *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, vol. 123, nr. 2, 2015, s. 222-246 (s. 223-224).

I 1995 vedtok EU et direktiv om personopplysningsvern,²⁰ som helt fram til nylig har vært det mest detaljerte internasjonale regelverket for beskyttelse av personopplysninger. På bakgrunn av den teknologiske utviklingen har det lenge vært behov for revidering av personverndirektivet, og i januar 2012 la Europakommisjonen ned forslag til to nye rettsakter som skal erstatte direktivet fra 1995. Det ble foreslått en generell forordning om beskyttelse av personopplysninger²¹ og et direktiv for myndighetenes behandling av personopplysninger i politi- og straffesektoren.²² I april 2016 ble rettsaktene vedtatt og de forventes å tre i kraft i løpet av 2018.²³ De nye rettsaktene vil være bindende for alle EU-stater, men også for andre land som vil implementere disse. Selv om rettsaktene er underlagt det overordnede personopplysningsvernet, og således ikke vil bidra til å definere dette, vil den nye forordningen og det nye direktivet gi avhandlingen nyhetsverdi og aktualitet.

1.3.4 Nødvendig med grenser, men hvor skal den overordnede grensen trekkes?

Den teknologiske utviklingen og økningen i behandling av personopplysninger medfører nye juridiske, tekniske og etiske problemstillinger. Retten til respekt for sitt privatliv er en grunnleggende menneskerettighet og andres behandling av egne personlige opplysninger påvirker den enkeltes privatliv. Det må derfor trekkes overordnede grenser for hvor langt statens og andres behandling av personopplysninger kan gå før det utgjør et inngrep i borgernes personopplysningsvern og privatliv. Det må derfor finnes begrensninger for inngrep i personopplysningsvernet.

Hvor skal den overordnede grensen egentlig trekkes, og hvem er dette sin oppgave? Den enkelte stat må i en viss utstrekning avstå fra inngrep i form av behandling av personopplysninger. Staten må dessuten pålegges visse positive forpliktelser for å begrense behandling av personopplysninger i samfunnet og for å sikre vernet av personopplysninger.

---

²⁰ Europaparlaments- og rådsdirektiv av 24. oktober 1995 nr. 46 om beskyttelse av fysiske personer i forbindelse med behandling av personopplysninger og om fri utveksling av slike opplysninger (heretter personverndirektivet).

²¹ Forslag av 25. januar 2012 til europaparlaments- og rådsforordning om beskyttelse av individer ved behandling av personopplysninger og om fri flyt av slike opplysninger og om oppheving av direktiv 95/46/EF (generell personvernforordning) – heretter «forslag til generell personvernforordning» eller «forslaget».

²² Forslag av 25. januar 2012 til europaparlaments- og rådsdirektiv om vern av enkeltpersoner i forbindelse med behandling av personopplysninger av kompetente myndigheter med henblikk på forebygging, etterforskning, avdekking eller rettsforfølging av straffbare handlinger eller gjennomføring av strafferettslige sanksjoner og fri utveksling av slike opplysninger.

²³ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/personvernreform-vedtatt-i-eu/id2484114/> (april 2016).

Spørsmålet om hvor grensen skal trekkes, må i første omgang reguleres av lovgiver. I tillegg må det gjelde visse overordnede menneskerettslige grenser for domstol og forvaltning. Det er dette som er temaet for denne avhandlingen.

1.4 Metode

1.4.1 Innledning

Avhandlingen vil ha et rettsdogmatisk perspektiv, da problemstillingen må besvares gjennom å systematisere, klarlegge og analysere gjeldende rett. Avslutningsvis vil det likevel foretas noen rettspolitiske betraktninger om hvilket personopplysningsvern som bør følge av norsk rett. Internasjonale rettskilder vil utgjøre hoveddelen av rettskildematerialet i avhandlingen, og avhandlingens problemstilling befinner seg på området for EU-rett og folkerett. I den anledning er det flere særskilte metodetrekk som må fremheves for denne avhandlingen. Det skal innledningsvis gjøres kort rede for EMKs betydning i norsk rett og hvilke metodiske særtrekk dette folkerettslige instrumentet medfører i møte med norsk rett. Deretter vil Norges praktiske tilknytning til EU-retten og metodiske tilknytning til grunnrettscharteret kort presenteres.

1.4.2 Den europeiske menneskerettighetskonvensjon

Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen ble vedtatt 4. november 1950, og ble i 1999 inkorporert i norsk rett gjennom menneskerettsloven § 2.²⁴ I kollisjon med norsk lov skal konvensjonen ha forrang, jf. mrl. § 3. Konvensjonen har dermed en særlig sterk stilling i norsk rett. EMK er en traktat, og skal tolkes etter reglene som gjelder for traktattolkning i Wienkonvensjonen.²⁵ EMK håndheves av EMD, og domstolen er ansvarlig for tolkning og utfylling av konvensjonsbestemmelsene.²⁶ Praksis fra EMD spiller således en meget viktig rolle i tolkningen av EMK.²⁷ EMD har uttalt at EMK er et «living instrument» som må tolkes

---

²⁴ Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven eller mrl.), inntatt i vedlegg 1.

²⁵ Wienkonvensjonen om traktatretten, vedtatt 23. mai 1969. Se særlig artikkel 31 og 32.

²⁶ Jf. EMK artikkel 32 nr. 1. David Harris m.fl., *Law of the Convention on Human Rights*, 3. utgave, 2014, s. 20. Det er også uttalt av Høyesterett i Rt. 2005 s. 833 (avsnitt 45).

²⁷ Jon Fridrik Kjølbro, *Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere*, 3. udgave, 2010, s. 17.

i lys av «present-day conditions».²⁸ Selv om konvensjonsteksten ikke endres, kan dermed innholdet av traktatforpliktelsene endes med tiden.²⁹

Storkammeravgjørelser er plenumsavgjørelser som treffes av 17 dommere. Disse avgjørelsene har høyest rettskildemessig verdi.³⁰ Avdelingsavgjørelser treffes av syv dommere fra en av de fem avdelingene EMD er delt inn i. Disse avgjørelsene vil ha lavere rettskildemessig verdi enn storkammeravgjørelser, men høyere enn avvisningsavgjørelser. Avvisningsavgjørelser er avgjørelser der det vurderes om en klage er «admissible» etter EMK artikkel 35, før realitetene i saken vurderes. Alderen til en avgjørelse og konsensus (enstemmighet eller dissens) vil også ha betydning for dommens verdi.³¹

1.4.3 Den europeiske union

Den europeiske union (EU) er en til dels økonomisk og til dels politisk samarbeidsorganisasjon i Europa med 28 medlemsland.³² Det primære rettsgrunnlaget for EU er Traktaten om Den europeiske union³³ og Traktaten om Den europeiske unions funksjonsmåte.³⁴ Siktemålet med EU er et felles indre marked med «de fire friheter», som innebærer fri flyt av varer, tjenester, kapital og personer. Organisasjonen har syv institusjoner som har fått delegert myndighet av medlemslandene,³⁵ der EU-domstolen er øverste instans. EU har innført en egen lovgivningsprosess med regler og standarder for samarbeidsområdene. Det sondres mellom ordinær og sekundærlovgivning. Den ordinære lovgivning er traktatene, og sekundærlovgivningen er rettsakter som deles inn i forordninger, direktiver og beslutninger.³⁶ Forordninger er bindende i sin helhet og kommer direkte til anvendelse i medlemsstatenes rettssystem, mens direktiver som utgangspunkt er et krav om en

---

²⁸ Se blant annet EMDs dom 25. april 1978 *Tyrer mot Storbritannia* (avsnitt 31).

²⁹ Kåre Lilleholt, *Knophs oversikt over Norges rett*, 13. utgave, 2009, s. 20.

³⁰ Harris m.fl. s. 20.

³¹ Jørgen Aall, *Rettsstat og menneskerettigheter*, 4. utgave, 2015, s. 43.

³² Se EUs hjemmesider (europa.eu) http://europa.eu/about-eu/basic-information/about/index_en.htm (april 2016).

³³ Traktaten om Den europeiske union (heretter TEU), opprinnelig vedtatt 7. februar 1992, men revidert og omnummerert gjennom Lisboa-traktaten, vedtatt 13. desember 2007.

³⁴ Traktaten om Den europeiske unions funksjonsmåte (heretter TEUF), opprinnelig vedtatt 25. mars 1957 som Romatraktaten. Har i likhet med TEU blitt revidert og omnummerert, samt fått ny tittel gjennom Lisboa-traktaten. De nye versjonene av TEU og TEUF i konsolidert versjon er inntatt i Inger Hamre og Fredrik Sejersted, *EU- og EØS-relevante tekster*, 6. utgave, 2012.

³⁵ http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/index_en.htm (april 2016).

³⁶ TEUF artikkel 288. I tillegg regnes ikke-bindende rekommandasjoner og uttalelser som rettsakter.

minstestandard som medlemsstatene selv må implementere.³⁷ Det sondres også mellom ordinær og spesiell regelverksprosess. Ved førstnevnte skal Europaparlamentet og Rådet i fellesskap vedta en rettsakt,³⁸ mens ved sistnevnte skal en rettsakt vedtas i Europaparlamentet med Rådets deltakelse, eller i Rådet med Europaparlamentets deltakelse.³⁹

EUs Charter om grunnleggende rettigheter er rettslig bindende for EUs institusjoner og organer, samt medlemsstater «when they are implementing Union law»,⁴⁰ jf. TEU artikkel 6.⁴¹ Charteret er ikke innlemmet i EØS-avtalen eller på annen måte anerkjent av EØS-avtalens parter, og gjelder derfor i utgangspunktet ikke for Norge. Spørsmålet blir om Charteret likevel får betydning for norsk rett. Dette vil behandles i avhandlingens kapittel 7, der det skal undersøkes hvilken betydning personopplysningsvernet etter Charterets artikkel 8 får for tolkning av Grunnloven § 102.

Den europeiske unions domstol er en institusjon som består av tre domstoler; selve Domstolen,⁴² Underretten og særdomstoler, blant annet for tjenestemannssaker,⁴³ jf. TEU artikkel 19. Avgjørelser fra Domstolen vil ha størst rettskildemessig vekt. Domstolens sammensetning i den enkelte sak, eller hvilken type avgjørelse domstolen avsier har betydning for dommens rettskildemessige vekt.⁴⁴

I analysen av EU-domstolens avgjørelser i avhandlingens kapittel 5 blir generaladvokatens uttalelser trukket frem. EU-domstolen bistås av generaladvokater som før en domsavsigelse kan komme med forslag til løsning av saker.⁴⁵ EU-domstolen er ikke bundet av generaladvokatens uttalelser.⁴⁶ Spørsmålet om hvilken rettskildemessig vekt generaladvokatens innstilling skal ha er omstridt, men må vurderes konkret opp mot EU-

---

³⁷ Halvard Haukeland Fredriksen og Gjermund Mathisen, *EØS-rett*, 2. utgave, 2014 s. 22.

³⁸ Jf. TEUF artikkel 289 nr. 1. Se framgangsmåte i artikkel 294.

³⁹ Jf. TEUF artikkel 289 nr. 2.

⁴⁰ Jf. Charterets artikkel 51.

⁴¹ Charteret ble vedtatt i 2000 med en full rettighetskatalog som fikk full rettslig status i 2009. Se Fredrik Sejersted m.fl., *EØS-rett*, 3. utgave, 2014 s. 72.

⁴² Sondringen mellom «Den europeiske unions domstol» og «Domstolen» kan skape forvirring. I avhandlingen brukes «EU-domstolen» og «Domstolen» om den øverste av de tre domstolene.

⁴³ Sejersted m.fl. 2011, s. 134 og Haukeland Fredriksen og Mathisen s. 124.

⁴⁴ Sejersted m.fl. 2011 s. 235.

⁴⁵ jf. TEUF artikkel 252.

⁴⁶ Jf. TEU artikkel 252 annet ledd. Se Sejersted m.fl. 2011 s. 236.

domstolens etterfølgende dom i den aktuelle saken.⁴⁷ Det må vises forsiktighet ved innfortolkning av generaladvokatens innstilling i dommen i tilfeller der EU-domstolen ikke uttrykkelig slutter seg til generaladvokatens argumentasjon.⁴⁸ I motsatt tilfelle kan generaladvokatens mer utførlige innstilling gi verdifull bakgrunnsinformasjon om de argumentene som må antas å ha blitt etterfulgt av domstolen.⁴⁹ Henrik Bull har påpekt at generaladvokatens innstillinger kanskje har viktigst funksjon som kilde til forståelse av EU-domstolens praksis i tilfeller der de ikke følges av EMD, ettersom man da vet hvilke argumenter og standpunkter EMD ikke har etterfulgt.⁵⁰

1.5 Avgrensninger

Det avgrenses mot andre instrumenter som forankrer personopplysningsvernet enn EMK artikkel 8, Charterets artikkel 8 og Grunnloven § 102, slik som verdenserklæringen og SP artikkel 17.⁵¹ Det avgrenses mot behandling av Europarådets konvensjon om beskyttelse av personopplysninger,⁵² ettersom konvensjonen ikke forankrer det overordnede menneskerettslige vernet av personopplysninger.

Det som absolutt faller utenfor avhandlingens tema er underordnede regler, slik som den norske personopplysningsloven,⁵³ EUs personverndirektiv, den nye EU-forordningen og det nye personverndirektivet for politi- og straffesektoren som ble vedtatt i år. Slike underordnede regler bidrar ikke i defineringen av det overordnede menneskerettslige personopplysningsvernet. Ettersom de overordnede grunnrettighetsinstrumentene ikke har noen definisjon av «personopplysninger» eller «behandling av personopplysninger» er det imidlertid hensiktsmessig å se hen til underordnede regler for å få et visst grep rundt terminologien.

---

⁴⁷ Haukeland Fredriksen og Mathisen 2014 s. 126.

⁴⁸ Haukeland Fredriksen og Mathisen 2014 s. 245. Se også Henrik Bull, *Det indre marked for tjenester og kapital*, 2002 s. 75-76.

⁴⁹ Haukeland Fredriksen og Mathisen 2014 s. 245-246.

⁵⁰ Bull 2002 s. 76.

⁵¹ De sistnevnte forankringer verner grovt sett om det samme, men er noe forskjellig oppbygd, jf. Aall 2015 s. 215. Det må antas at EMK artikkel 8 i stor grad går lengre enn innholdet i SP artikkel 17.

⁵² Europarådets konvensjon av 28. januar 1981 nr. 108 om beskyttelse av det enkelte menneske i forbindelse med elektronisk databehandling av personopplysninger (heretter «konvensjonen om persondatabeskyttelse»). Ratifisert av Norge 20. februar 1984, men ikke inkorporert ved lov.

⁵³ Lov 14. april 2000 nr. 31 om behandling av personopplysninger.

Det avgrenses mot privates behandling av personopplysninger. Rettskildematerialet som skal analyseres vil imidlertid omfatte rettsavgjørelser der private virksomheters behandling av personopplysninger er gjenstand for tvist. I slike tilfeller vil fokuset være å klarlegge hvilke plikter staten har i å sikre det overordnede personopplysningsvernets innhold og hvilke overordnede grenser nasjonale domstoler setter for slik behandling. Selv om et personopplysningsvern også måtte gjelde for juridiske personer, avgrenses avhandlingen til å gjelde enkeltindividets vern.

I avhandlingens kapittel 4 avgrenses analysen til å omfatte inngrep i personopplysningsvernet på bakgrunn av formålene om å forhindre kriminalitet, beskytte den nasjonale sikkerhet og beskytte andres rettigheter og friheter, jf. EMK artikkel 8 nr. 2. Sistnevnte formål avgrenses til å gjelde ytringsfriheten. Formålene gjenspeiles i analysen i kapittel 5 der de tre avgjørelsene fra EU-domstolen tar for seg de tre nevnte formålene.

1.6 Fremstilling videre

Først vil begrepet «personopplysninger» undersøkes nærmere i kapittel 2. Her vil en rekke begreper avklares som er nødvendig for å følge den videre analysen av personopplysningsvernet. Videre vil det i kapittel 3 presenteres en rekke hensyn som av og til kan stride mot personopplysningsvernet. For å besvare problemstillingen om å klarlegge det overordnede menneskerettslige vernet av personopplysninger, vil det i kapittel 4 først foretas en analyse av vernets innhold og rekkevidde etter EMK artikkel 8. Først vil det undersøkes hvilke opplysninger som er vernet og hvilke typer behandling som utgjør et inngrep, og deretter skal lovkravet, formålskravet og nødvendighetsvurderingen analyseres. Deretter vil det i kapittel 5 følge en grundig analyse av vernets rekkevidde og innhold etter Charterets artikkel 8. Først skal artikkelen og vilkårene for inngrep kort gjennomgås, og deretter vil det følge en analyse av tre relevante og nylig avsatte avgjørelser fra EU-domstolen.

Det er to grunner til at EMK-delen og Charter-delen struktureres på forskjellige måter. For det første foreligger det betydelig mer rettspraksis fra EMD vedrørende personopplysningsvern, enn det som følger av EU-domstolen. Dette skyldes i stor grad at Charteret har relativt ny

rettskildestatus i forhold til EMK.⁵⁴ For det andre fungerer domstolene i to ulike system og domstolene angriper sakene forskjellig. EU-domstolen har ingen fast dogmatikk og struktur og det blir derfor vanskelig å legge opp Charter-delen etter lov-, formåls- og nødvendighetskrav.⁵⁵ EMD har derimot et fastere rammeverk for hvordan de løser sakene sine, og det blir derfor naturlig å strukturere EMK-delen på samme måte som EMD selv strukturerer sine avgjørelser.

I avhandlingens kapittel 6 skal vernets innhold og rekkevidde etter de to grunnrettighetsforankringene sammenlignes. I kapittel 7 skal det undersøkes hvilken betydning funnene i kapittel 4, 5 og 6 får for tolkning av Grunnloven § 102. Avslutningsvis i kapittel 8 skal det knyttes noen rettspolitiske betraktninger om hvilket personopplysningsvern som bør følge av norsk rett.

---

⁵⁴ Charteret ble rettslig bindende innenfor EU ved Lisboa-traktaten som trådte i kraft 1. desember 2009. EMK ble derimot vedtatt 4. november 1950.

⁵⁵ Dette illustreres av at *Datalagringsdirektiv-dommen* (se utfyllende henvisning i kapittel 5.2) besvares med en systematisk gjennomgang av om det foreligger inngrep og deretter om inngrepet kan anses berettiget etter de ulike vilkårene, mens i *Google-dommen* (se utfyllende henvisning i kapittel 3.3) svarer EU-domstolen kun på de spørsmål som ble stilt av den nasjonale domstolen som henvendte seg til EU-domstolen.

Kapittel 2: Begrepet «personopplysninger»

2.1 Hva er personopplysninger?

Begrepet «personopplysninger» er ved første øyekast vagt og ganske vidt, og det er dermed nødvendig å undersøke begrepet nærmere innledningsvis. Det finnes ingen definisjon av «personopplysninger» i verken GrL § 102, EMK artikkel 8 eller Charterets artikkel 8. Det er ikke gitt at «personopplysninger» har likt innhold etter de nevnte grunnrettighetsforankringene. En av avhandlingens sentrale spørsmål er hvilke opplysninger som vernes etter det overordnede vernet. I punkt 4.2 skal det undersøkes hvilke opplysninger som vernes etter EMK artikkel 8, og i kapittel 5 skal det samme undersøkes hva angår Charterets artikkel 8.

Begrepet «personopplysninger» defineres nærmere i underordnet lovgivning.⁵⁶ Det er ikke dermed sagt at disse definisjonene tilsvarer det som er personopplysninger etter det overordnede vernet. Det kan følge andre tilnæringer fra EMK artikkel 8 og Charterets artikkel 8. Det vil dessuten være forskjeller i ulik underordnet lovgivning, noe som kan innebære at norsk retts tilnærming til hva som er «personopplysninger» kan skille seg fra andre lands tilnæringer. For å få et visst begrep innledningsvis om hva som kan omfattes som «personopplysninger» vil personverndirektivets definisjon av hva som er «personopplysninger» kort presenteres, men det er viktig å fremheve at dette ikke nødvendigvis sammenfaller med hvilke opplysninger som vernes etter det overordnede menneskerettslige personopplysningsvernet.

I konvensjonen om persondatabeskyttelse og personverndirektivets artikkel 2 litra a fremgår det at personopplysninger «shall mean any information relating to an identified or identifiable natural person (data subject)». Videre følger det av direktivets artikkel 2 litra a at «an identifiable person is one who can be identified, directly or indirectly, in particular reference to an identification number or to one or more factors specific to his physical, physiological, mental, economic, cultural or social identity». For å avgjøre om en person er identifiserbar

---

⁵⁶ Personverndirektivets artikkel 2 litra a og konvensjonen om persondatabeskyttelse artikkel 2 litra a. I norsk er begrepet blant annet definert i personopplysningsloven § 2 nr. 1 og Lov 28. mai 2010 nr. 16 om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten (politiregisterloven) § 2 nr. 1.

(«identifiable») skal det tas i betraktning «all the means likely reasonably to be used».⁵⁷ Alle hjelpemidler som det er rimelig å ta i bruk for å identifisere vedkommende skal altså tas i betraktning, enten av den behandlingsansvarlige eller av en annen person. Dersom det kreves mer enn det som er rimelig for å knytte opplysningen til en person, for eksempel stor arbeidsinnsats eller kostnad, kan dette derfor tale for at man ikke skal anse opplysningen for å være en «personopplysning». Tilsvarende må også gjelde dersom det er usikkerhet med henhold til hvilken person en opplysning er knyttet til.

I underordnede regler som regulerer behandling av personopplysninger sondres det mellom sensitive og ordinære personopplysninger.⁵⁸ I vurderingen av om det har blitt utført et inngrep i det overordnede personopplysningsvernet skilles det ikke mellom sensitive og ordinære personopplysninger.⁵⁹ Dette spiller dermed ingen rolle hvorvidt opplysningene er sensitive eller ikke i vurderingen av om det foreligger et inngrep i personopplysningsvernet. I kapittel 4 skal det undersøkes om det likevel stilles strengere krav ved berettigelsen av inngrep i personopplysningsvernet når personopplysningene er sensitive.

2.2 Hva er behandling av personopplysninger?

Personopplysningsvernet er et vern mot inngrep i sine personopplysninger, herunder begrensninger for andres behandling av disse personopplysningene. Det kreves derfor en nærmere klarlegging av «behandling av personopplysninger» for å kunne undersøke det overordnede personopplysningsvernet. Det finnes ingen definisjon av behandlingsbegrepet i de overordnede grunnrettighetsinstrumentene. I likhet med det som gjaldt for «personopplysninger» er det ikke gitt at «behandling av personopplysninger» har likt innhold etter de nevnte grunnrettighetsforankringene. Et spørsmål som skal besvares i avhandlingen er hvilke typer behandling av personopplysninger som utgjør et inngrep i personopplysningsvernet.

---

⁵⁷ Personverndirektivets fortale avsnitt 26.

⁵⁸ Se personverndirektivets artikkel 8, konvensjonen om persondatabeskyttelse artikkel 6 og personopplysningsloven § 2 nr. 8.

⁵⁹ *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 33) (se full henvisning til dommen i punkt 5.3) og C-465/00, C-138/01 og C-139/01, avsagt 20. mai 2003, *Rechnungshof m.fl. mot Österreichischer Rundfunk m.fl.* (avsnitt 75).

Begrepet «behandling av personopplysninger» defineres nærmere i underordnet lovgivning.⁶⁰ De samme betraktninger som ble nevnt i punkt 2.1 annet avsnitt gjør seg også gjeldende hva angår «behandling av personopplysninger». For å få et visst begrep innledningsvis om hva som utgjør «behandling av personopplysninger» vil personverndirektivets definisjon kort presenteres, men også her er det viktig å fremheve at dette ikke nødvendigvis sammenfaller med hvilken behandling som utgjør et inngrep etter det overordnede menneskerettslige personopplysningsvernet.

I personverndirektivets artikkel 2 litra b fremgår det at «processing of personal data» skal forstås som

«any operation or set of operations which is performed upon personal data, whether or not by automatic means, such as collection, recording, organization, storage, adaptation or alteration, retrieval, consultation, use, disclosure by transmission, dissemination or otherwise making available, alignment or combination, blocking, erasure or destruction».

Personverndirektivet får dermed anvendelse på automatisk behandling så vel som manuell behandling av personopplysninger. Rekkevidden av vernet må ikke avgjøres på grunnlag av hvilken teknologi («techniques») som er brukt ved behandlingen av personopplysningene, da det kan føre til en omgåelse av reglene.⁶¹ Når det gjelder manuell behandling, så får direktivet kun anvendelse ved «filing systems», og ikke ved «unstructured files». Med «personal data filing system» eller «filing system» menes «any structured set of personal data which are accessible according to specific criteria, whether centralized, decentralized or dispersed on a functional or geographical basis».⁶² Innholdet i et «filing system» må bli strukturert i henhold til spesifikke kriterium som relateres til enkeltpersoner og som gjør det enkelt å få tilgang til personopplysningene.⁶³

2.3 Personopplysninger som en del av privatlivet

Retten til beskyttelse av sine personopplysninger og retten til respekt for sitt privatliv er ikke identiske rettigheter. Retten til beskyttelse av personopplysninger er generelt regnet som et

---

⁶⁰ Personverndirektivets artikkel 2 litra b og konvensjonen om persondatubeskyttelse artikkel 2 litra c. For norsk rett se personopplysningsloven § 2 nr. 2 og politiregisterloven § 2 nr. 2.

⁶¹ Personverndirektivets fortale avsnitt 27.

⁶² Personverndirektivets artikkel 2 litra c.

⁶³ Fortalens avsnitt 27.

aspekt av retten til respekt for privatlivet,⁶⁴ og må skilles fra sistnevnte ettersom den omfatter alle personopplysninger og ikke er begrenset til opplysninger relatert til privatlivet til en person.⁶⁵

Både Grl. § 102, EMK artikkel 8 og Charterets artikkel 7 inneholder et vern om privatlivet i formuleringen «respekt for sitt privatliv». Den europeiske menneskerettsdomstol har uttalt at privatlivsbegrepet er vidt og at det ikke kan fastsettes en uttømmende definisjon.⁶⁶ I *R.B. mot Ungarn* sa dommer Wojtyczek seg uenig i sistnevnte, og mente at selv et bredt og vagt rettslig konsept i en internasjonal traktat har en viss mening og kan defineres.⁶⁷ Han mente videre at dersom «privatliv» ikke kan defineres, vil innholdet i rettsregelen bli uklart og det vil stilles spørsmål ved regelens normative kraft.⁶⁸ Wojtyczek foreslo at «respekt for sitt privatliv» kunne defineres som «protection of autonomy and secrecy in personal matters».⁶⁹ Selv om EMD ikke har fastslått en definisjon, anses «privatliv» som et svært vidt begrep som omfatter det meste innenfor den personlige sfære.⁷⁰ EMD har uttalt at begrepet privatliv ikke skal fortolkes innskrenkende, ettersom en bred fortolkning er best i samsvar med konvensjonen om persondatabeskyttelse.⁷¹ Det er reserverte soner i en persons liv som kreves lukket etter konvensjonen, og «it is illegitimate to probe for, store, classify or divulge data which refer to those innermost spheres of activity, orientation or conviction, sheltered behind the walls of confidentiality».⁷² På den annen side vil aktiviteter som i sin natur er offentlige og som i stor grad har publisitet, ikke direkte omfattes av en persons «privatliv».⁷³

---

⁶⁴ Illustreres blant annet av personverndirektivets artikkel 1 nr. 1, der det fremgår at medlemsstater skal beskytte enkeltindividets fundamentale rettigheter, og særlig retten til privatliv knyttet til beskyttelse av personopplysninger.

⁶⁵ Illustreres i *Österreichischer Rundfunk* (avsnitt 64), hvor EMD kom til at opplysninger relatert til en ansatts godtgjørelse utgjorde personopplysninger.

⁶⁶ Blant annet EMDs storkammerdom 4. desember 2008 *S og Marper mot Storbritannia* (avsnitt 66) og EMDs dom 12. april 2016 *R.B. mot Ungarn* (avsnitt 78).

⁶⁷ *R.B. mot Ungarn* (dissensens avsnitt 4).

⁶⁸ *R.B. mot Ungarn* (dissensens avsnitt 4).

⁶⁹ *R.B. mot Ungarn* (dissensens avsnitt 6).

⁷⁰ Se blant annet *S og Marper* (avsnitt 66).

⁷¹ EMDs dom 16. februar 2000 *Amann mot Sveits* (avsnitt 65).

⁷² EMDs dom 4. mai 2000 *Rotaru mot Romania*, dommer Bonellos delvise dissens (dissensens avsnitt 2). Det er ingen holdepunkter for at flertallet var uenig i dette. Uttalelsen kan anses som en presisering av flertallets votum.

⁷³ *Rotaru*, se avsnitt 3 i dommer Bonellos delvise dissens. Selv om opplysningene ikke direkte kunne relateres til klagerens privatliv, kom flertallet til at den konkrete saken måtte omfattes av vernet etter EMK artikkel 8 på grunn av myndighetenes systematiske innsamling og lagring av opplysningene. Se nærmere detaljer i punkt 4.2.

Personopplysningsvernets røtter ligger i retten til privatliv,⁷⁴ noe som innebærer at personopplysningsvernet er tett knyttet til retten til privatliv. Det er slått fast i EMDs rettspraksis at vernet av personopplysninger faller inn under privatlivsbegrepet.⁷⁵ Det må være klart at selv om retten til privatliv og retten til beskyttelse av personopplysninger er tett sammenknyttet, kan de ikke sees på som en og samme rettighet.⁷⁶ Personopplysningsvernet er av en annen karakter enn den mer generelle retten til privatliv. Privatliv inneholder flere aspekter, og ett av dem er vernet av personopplysninger. I privatlivsbegrepet inngår dermed personopplysningsvernet, men også flere andre enkeltrettigheter.

I juridisk litteratur har sontringen mellom retten til privatliv og retten til beskyttelse av personopplysninger vært omdiskutert. En link mellom rettighetene ble laget gjennom introduksjonen av begrepet informasjonsselvbestemmelsesrett, som innebærer kontroll over ens egne personopplysninger.⁷⁷ En slik rett krever samtykke fra enkeltindividet til behandling av personopplysninger. I konvensjonen om persondatabeskyttelse spiller individets samtykke stor rolle, mens det i EUs sekundære lovgivning kun er en av de legitime grunnene for behandling.

Forslaget om å formulere personopplysningsvernet som en rett til informasjonsselvbestemmelsesrett ble avslått når Charterets artikkel 8 kom til verden.⁷⁸ Charteret er det eneste internasjonale menneskerettslige instrumentet som betrakter personopplysningsvernet som en egen separat rettighet uavhengig av retten til privatliv. I Charterets artikkel 8 spesifiseres nærmere regler for personopplysningsvernet, og disse kriteriene er dermed en del av det overordnede menneskerettslige personopplysningsvernet.⁷⁹

Det kan konstateres at retten til respekt for sitt privatliv og retten til personopplysningsvern er rettigheter av formelt ulik karakter, ettersom de er forankret i to ulike bestemmelser. Rettighetene er dessuten av substansielt ulik karakter. Likevel er det klart at rettighetene

---

⁷⁴ Peers m.fl. s. 228 avsnitt 08.21.

⁷⁵ *Amann* (avsnitt 65) og EMDs dom 17. desember 2009 *Gardel mot Frankrike* (avsnitt 58).

⁷⁶ Peers m.fl. s. 229 avsnitt 08.24.

⁷⁷ Peers m.fl. s. 228 avsnitt 08.24.

⁷⁸ Se talen til EUs ombudsmann, Peter Hustinx, «The EU Data Protection reform: New fundamental rights guarantees» av 10 mai. 2012 (heretter «Ombudsmannens tale»), s. 4. Kan finnes på hjemmesidene til EUs ombudsmann: <https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/> under «publications» og deretter «speeches & articles» (april 2016).

⁷⁹ Ombudsmannens tale s. 5. Se nærmere detaljer i avhandlingens punkt 5.1.

krysses hva angår form og innhold,⁸⁰ særlig siden personopplysningsvernet er en del av retten til respekt for sitt privatliv. EMK artikkel 8 spiller dermed en svært viktig rolle for klarlegging av personopplysningsvernet. Det samme gjelder rettspraksis knyttet til privatlivbegrepet i relasjon til personopplysningsvernet.

2.4 Personopplysningsvern som del av personvernet

Personvern er en særnorsk term⁸¹ som har vært brukt i stedet for eller ved siden av de mer internasjonale termene privatliv og personopplysningsvern. Det er derfor hensiktsmessig med korte bemerkninger om personvernet, og personopplysningsvernet som del av dette begrepet, selv om det ikke direkte angår det overordnede vernet av personopplysninger.

I NOU 2009: 1 uttales det at diskursen rundt personvernbegrepet alltid har «vært preget av terminologisk uklarhet, forvirring og strid».⁸² Dette gjelder ikke bare i Norge, men også i USA og andre engelsktalende land der innholdet og nytteverdien av det beslektede «privacy»-begrepet er debattert.⁸³ I norsk rett ble begrepet «personvern» først brukt i to innstillinger på 1970-tallet om utredning av problemer knyttet til elektronisk behandling av personopplysninger.⁸⁴ Begrepet ble imidlertid ikke definert i noen av innstillingene. I den ene innstillingen ble det imidlertid uttalt at

«de vanskeligheter som er forbundet med å gi presise og meningsfylte definisjoner og fordi nytteverdien av begrepsbestemmelser på dette felt er svært begrenset, har utvalget funnet at det er lite vunnet ved å definere begreper som personlig integritet, privat rettsfære o.l.».⁸⁵

Datatilsynet tok også personvernbegrepet i bruk og la til grunn følgende definisjon: «Personvern kan være den interesse fysiske og juridiske personer har i å utøve kontroll med den informasjon som beskriver dem.»⁸⁶ og dette har tradisjonelt vært den oppfatning av

---

⁸⁰ Raphaël Gellert og Serge Gutwirth, «The legal construction of privacy and data protection, *Computer law & security review*, 2013 nr. 29, s. 522-530 (s. 526).

⁸¹ NOU 2009: 1 Individ og integritet Personvern i det digitale samfunnet s. 30.

⁸² NOU 2009: 1 s. 29.

⁸³ NOU 2009: 1 s. 29.

⁸⁴ NOU 1974: 22 Persondata og personvern og NOU 1975: 10 Offentlige persondatasystem og personvern.

⁸⁵ NOU 1975:10 s. 12.

⁸⁶ Datatilsynets årsmelding fra 1982, jf. NOU 2009: 1 s. 29.

«personvern» som har blitt lagt til grunn.⁸⁷ I senere tid ble personvernet derimot ansett som et knippe med interesser, slik som interessen i diskresjon, innsyn, fullstendighet og privatlivets fred.⁸⁸ Dette innebærer ønsket om å ha kontroll med opplysninger om seg selv, den enkeltes interesse i å være orientert om hvordan behandling av egne personopplysninger skjer, ønsket om at avgjørelser treffes på grunnlag av riktige og fullstendige personopplysninger, og en generell interesse i å være i fred for andre.⁸⁹ Interessene går ofte under navnet «interesseteorien». Interesseteorien har siden blitt nyansert, omformulert og utvidet av flere forskere og eksperter.⁹⁰ I forarbeidene til personopplysningsloven ble det formulert tre hovedperspektiv på personvern; integritetsperspektivet, beslutningsperspektivet og maktperspektivet.⁹¹ Integritetsperspektivet kan ses som et uttrykk for et grunnleggende ønske om å ha kontroll over opplysninger om seg selv, og særlig personlige opplysninger.⁹² Beslutningsperspektivet ble presentert på bakgrunn av at personopplysninger ofte brukes som grunnlag for beslutninger av ulike slag. Beslutningene kan være avgjørende for folks livssituasjon og velferd.⁹³ Maktperspektivet ble presentert på bakgrunn av ordtaket «kunnskap er makt», og at kunnskap om andre mennesker dermed også kan gi makt, både i alminnelighet og overfor de menneskene som kunnskapen gjelder.⁹⁴

I løpet av de siste årene har det blitt gjort flere forsøk på å skille begrepene «personvern» og «personopplysningsvern».⁹⁵ Etter hvert har en langt videre begrepsforståelse blitt lagt til grunn enn den tradisjonelle forståelsen om at «personvern» var den enkeltes interesse i å kunne kontrollere behandling av opplysninger om seg selv. I allmenn forståelse har «personvern» nærmest blitt synonymt med beskyttelse av personlig integritet.⁹⁶ Med «personopplysningsvern» mener Schartum og Bygrave «en underkategori av personvern som omhandler normer for behandling av personopplysninger med sikte på å verne om personlig

---

⁸⁷ Ragnar Dag Blekeli og Knut S. Selmer, *Data og personvern*, Oslo 1977 s. 21.

⁸⁸ NOU 2009: 1 s. 30.

⁸⁹ NOU 2009: 1 s. 30.

⁹⁰ NOU 2009: 1 s. 30.

⁹¹ NOU 1997: 19 Et bedre personvern - forslag til lov om behandling av personopplysninger, s. 21-24.

⁹² NOU 1997: 19 s. 21.

⁹³ NOU 1997: 19 s. 22.

⁹⁴ NOU 1997: 19 s. 22.

⁹⁵ NOU 2009: 1 s. 32. Se blant annet St.mld. nr. 17 (2006-2007) Eit informasjonssamfunn for alle, s. 131 og Dag Wiese Schartum og Lee A. Bygrave, *Personvern i informasjonssamfunnet*, Oslo 2011 kapittel 2.

⁹⁶ Schartum og Bygrave 2011 s. 28 og NOU 2009: 1 s. 36.

integritet, autonomi og privatlivets fred».⁹⁷ I personopplysningsloven § 1 omtales personopplysningsvernet også som en underkategori av personvernet.

Personvernkommissjonen mente i 2009 at det var på tide å innføre et klarere formelt skille mellom personvern og personopplysningsvern i norsk rett. Kommisjonen la følgende definisjon for begrepet «personvern» til grunn i rapporten sin: «Personvern dreier seg om ivaretagelse av personlig integritet; ivaretagelse av enkeltindividers mulighet for privatliv, selvbestemmelse (autonomi) og selvutfoldelse...».⁹⁸ Videre la kommisjonen til grunn følgende definisjon av «personopplysningsvern»:

«Personopplysningsvern dreier seg om regler og standarder for behandling av personopplysninger som har ivaretagelse av personvern som hovedmål. Reglenes formål er å sikre enkeltindivider oversikt og kontroll over behandling av opplysninger om dem selv. Med visse unntak skal enkeltpersoner ha mulighet til å bestemme hva andre skal få vite om hans/hennes personlige forhold...».⁹⁹

---

⁹⁷ Schartum og Bygrave 2011, s. 18.

⁹⁸ NOU 2009: 1 s. 32.

⁹⁹ NOU 2009: 1 s. 32.

Kapittel 3: Motstridende interesser

3.1 Innledning

Personopplysninger er vernet ettersom det griper inn i en vernet interesse, nemlig privatlivet. Personopplysningsvernet er imidlertid ikke et absolutt vern, og i møte med andre motstridende interesser må det kanskje vike. Spesielle utfordringer kan for eksempel dukke opp når personopplysningsvernet møter arbeidsgivers legitime interesser, pressens ytringsfrihet og politiets og nasjonale sikkerhetsmyndigheters behov for behandling av personopplysninger i kampen mot organisert kriminalitet og terrorisme. Hvilken interesse skal få tyngst vekt i den konkrete sak? I en kommentarutgave til Charteret er det uttalt at

«the crucial issue is to define the weight of the respective rights to optimize the application of each of them, and even so that the right which loses in the process of weighing remain as far as possible relevant in the concrete case».¹⁰⁰

Det kan dermed konstateres at personopplysningsvernet ikke alltid kan veie tyngst, men at det må foretas en rimelig balanse mellom de motstridende interesser i den konkrete sak.¹⁰¹ I det følgende vil de mest typiske motstridende interessene til personopplysningsvernet kort presenteres.

3.2 Ytringsfrihet og informasjonsfrihet

Med ytringsfrihet menes «den enkeltes rett til å gi uttrykk for sin mening offentlig».¹⁰²

Ytringsfriheten er forankret internasjonalt i EMK artikkel 10, Charterets artikkel 11 og SP artikkel 19. Nasjonalt er ytringsfriheten sikret i GrL § 100 gjennom formuleringen «[y]tringsfrihet bør finne sted». Ordet «bør» skal forstås som «skal», og ble valgt på grunn av den etablerte språkbruken i Grunnloven.¹⁰³ Formuleringen skal derfor leses som en rettslig bindende norm. Ytringsfriheten er en av de essensielle rettighetene som ligger til grunn for et

---

¹⁰⁰ EU network of independent experts on fundamental rights, *Commentary of the Charter of fundamental rights of the European union*, 2006, (EUs kommentarutgave til Charteret) s. 92.

¹⁰¹ Sak C-112/00, avsagt 12. juni 2003, Eugen *Schmidberger m.fl. mot Republik Österreich* (avsnitt 81).

¹⁰² NOU 1995: 3 Mangfold i media, Om eierkonsentrasjon i media, punkt 3.2.

¹⁰³ NOU 1999: 27 «Ytringsfrihed bør finde Sted» Forslag til ny Grunnlov § 100, punkt 10.3.2.

demokratisk samfunn.¹⁰⁴ Dersom det legges for strenge føringer på ytringsfriheten, vil ikke samfunnets verdier som tillit, åpenhet og demokrati ivaretas. I EMK artikkel 10 nr. 1 fremgår det at ytringsfriheten omfatter «the freedom to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers». Med ytringsfrihet menes dermed også informasjonsfrihet. Informasjonsfrihet omtales også som allmennhetens rett til informasjon. Skal allmennhetens interesse av å vite om det bor en drapsmann eller voldtektsmann i nabolaget, veie tyngre enn drapsmannens eller voldtektsmannens personopplysningsvern?

3.3 Kommersielle og private interesser

Kommersielle eller andre private interesser kan ofte stride mot personopplysningsvernet. Slike interesser er ikke grunnleggende rettigheter, slik som ytringsfriheten, privatlivet og personopplysningsvernet, og vil således ha formodningen mot seg i møte med personopplysningsvernet. Likevel må det ofte tas stilling til slike interesser i en vurdering av om det foreligger inngrep i personopplysningsvernet. I slike tilfeller må det som vanlig søkes å balansere de motstridende interessene som foreligger i den konkrete saken.

Privates interesser kan for eksempel være arbeidsgivers interesser, som ofte kan stride mot arbeidstakers personopplysningsvern. I *Köpke mot Tyskland*¹⁰⁵ mistenkte arbeidsgiver at noen av de ansatte manipulerte regnskapene for å underslå penger fra virksomheten, og igangsatte dermed skjult videoovervåkning av to ansatte. Den ene ansatte ble deretter avskjediget på grunn av tyveri. Klageren i saken anførte at videoovervåkningen var i strid med hennes rett til privatliv. EMD mente at arbeidsgiveren hadde en «considerable interest» i å beskytte sin eiendomsrett, og personopplysningsvernet måtte dermed vike. Dette er et eksempel på at personopplysningsvernet ofte kan møte andre motstridende private interesser.

Som sagt innledningsvis i punkt 1.3.2 medfører teknologien større og flere muligheter til å bruke personopplysninger i kommersielt henseende. Det private kan øke sin inntjening, fordi teknologien gjør det enklere for bedrifter å behandle personopplysninger, og tjenester kan flyttes fra manuell til elektronisk behandling. Dessuten kan virksomheter enklere spesialtilpasse reklame til spesifikke målgrupper, for eksempel gjennom sosiale medier og e-

---

¹⁰⁴ Se blant annet EMDs dom 24. juni 2004, *Von Hannover mot Tyskland* (avsnitt 58).

¹⁰⁵ EMDs avvisningsavgjørelse 5. oktober 2010 *Karin Köpke mot Tyskland*.

post. I *Google-dommen*¹⁰⁶ kunne ikke søkemotorens kommersielle interesser trumfe enkeltpersonens behov for beskyttelse av sine personopplysninger. Dette medførte at søkemotoren måtte fjerne lenker som inneholdt personopplysninger fra søkeresultatet etter et søk gjort på klagerens navn. Avgjørelsen skal grundig analyseres i avhandlingens punkt 5.4.

I *Google-dommen* illustreres det at det kan være en flytende og uklar grense mellom kommersielle interesser og ytringsfrihet.¹⁰⁷

3.4 Den europeiske unions målsetning om fri flyt

EUs målsetning er, som tidligere nevnt, fri flyt av de fire friheter. Dette gjelder også fri flyt av personopplysninger. Begrunnelsen er blant annet at private og offentlige organer enklere skal kunne behandle personopplysninger og overføre disse mellom organer og stater for kommersielle formål. Det følger av personverndirektivet at medlemsstater verken skal begrense eller forby den frie flyten av personopplysninger mellom medlemsstatene. Hvordan kan man sikre fri flyt og samtidig verne om personopplysninger? Det kan konstateres at målsetningen om fri flyt således kan representere en motstridende interesse til personopplysningsvernet. I tilfeller der disse interessene står mot hverandre, må det som ellers foretas en helhetlig konkret vurdering.

3.5 Statens mange behov for kontroll

Staten har mange behov, og i mange tilfeller vil behandling av personopplysninger gjøre statens oppgaver enklere. Behandling av personopplysninger kan for eksempel hjelpe staten i et forvaltningsrettslig kontrolløyemed. Dersom staten tillegges muligheter for å behandle personopplysninger blir det enklere å sammenstille opplysninger om enkeltpersoner. Dette fører til at det blir enklere for staten å kontrollere at de som får tilført offentlige goder og tjenester, faktisk har krav på disse.

Videre kan behandling av personopplysninger hjelpe staten i å bekjempe kriminalitet eller å sikre statens sikkerhet. Både i etterforskning av straffesaker og i etterretningsarbeid kan

---

¹⁰⁶ Sak C-131/12, avsagt 13. mai 2014, *Google Spain SL og Google Inc. mot Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) og Mario Costeja González* (heretter *Google-dommen*).

¹⁰⁷ Se også Sak C-73/07, avsagt 16. desember 2008, *Tietosuojavaltuutettu mot Satakunnan Markkinapörssi Oy og Satamedia Oy* (heretter *Satamedia*).

statens behandling av personopplysninger være til stor hjelp i å forhindre, oppklare og bekjempe kriminelle handlinger og terrorisme. Dersom man for eksempel setter personopplysningsvernet og privatlivet til side for å overvåke personer som mistenkes for terrorhandlinger eller andre sikkerhetstrusler, barnepornografiske handlinger, narkotikahandel eller andre alvorlige kriminelle handlinger er dette positivt for samfunnsvernet og bekjempelsen av kriminalitet. Samtidig er slik overvåking negativt for enkeltindividet, ettersom det offentlige kan komme tettere og tettere inn i enkeltpersoners private sfære. Et uproporsjonalt inngrep i personopplysningsvernet kan forstyrre maktbalansen mellom borger og stat ved at muligheten for maktmisbruk økes.

Hva skal veie tyngst av den enkeltes personopplysningsvern og allmennhetens samfunnsvern? Det kan tenkes at samfunnsvernet noen ganger må veie tyngst, og kanskje særlig når det er snakk om alvorlig kriminalitet. Det må antas at det er nødvendig å skille mellom uskyldige personer som ikke kan knyttes til kriminelle handlinger eller utgjøre sikkerhetstrusler, og personer som kan mistenkes for slike handlinger. Sistnevnte gruppe kan neppe ha samme personopplysningsvern som førstnevnte gruppe. Ved mindre alvorlig kriminalitet kan det tenkes at personopplysningsvernet må veie tyngre, enn ved mer alvorlig kriminalitet. I kapittel 4 vil EMDs avveining av personopplysningsvernet opp mot nasjonal sikkerhet og kriminalitetsforhindring analyseres nærmere.

Kapittel 4: Den europeiske menneskerettighetskonvensjonens vern av personopplysninger

4.1 Innledende bemerkninger

For å identifisere rekkevidden og innholdet av den europeiske menneskerettighetskonvensjons vern av personopplysninger er det nødvendig å analysere EMDs rettspraksis for å undersøke hvilke opplysninger som omfattes av vernet og hvilke typer behandling av personopplysninger individet vernes mot. Det er dessuten avgjørende å analysere vilkårene som berettiger inngrep i vernet, ettersom et inngrep i privatlivet, herunder personopplysningsvernet, bare kan rettfærdiggjøres dersom vilkårene i EMK artikkel 8 nr. 2 er oppfylt. Inngrepet vil i slike tilfeller ikke utgjøre en krenkelse av vernet. Det kreves at inngrepet er «in accordance with the law», «necessary in a democratic society» og «in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedom of others».

4.2 Hvilke opplysninger er vernet?

Som tidligere nevnt er det ingen definisjon av personopplysninger etter EMK artikkel 8. Spørsmålet etter EMK artikkel 8 blir ikke om de aktuelle opplysningene i saken er «personopplysninger», men om de konkrete opplysningene kan «relateres til klagerens privatliv». Som sagt tolkes begrepet «privatliv» svært vidt, og dette innebærer at «opplysninger relatert til klagerens privatliv» dermed også må tolkes svært vidt. Som tidligere nevnt er EMD restriktiv i å oppstille en definisjon av begrepet «privatliv», og dette innebærer at det heller ikke er definert hvilke opplysninger som kan knyttes til privatlivet. Dette er en viktig detalj, fordi den innebærer at EMD ikke vil knytte seg til en bestemt definisjon, men vil foreta en konkret skjønnsmessig vurdering av de konkrete opplysningene i hver sak. Hvilke opplysninger som er vernet kan dermed ikke uttømmende angis.

En undersøkelse av EMDs framgangsmåte i vurderingen av om EMK artikkel 8 kommer til anvendelse, viser at EMD bruker to kriterier i sontringen mellom opplysninger relatert til

privatlivet og andre opplysninger: opplysningenes art og om opplysningene blir behandlet.¹⁰⁸ Dersom opplysningene er knyttet til klagerens privatliv, vil EMK artikkel 8 komme til anvendelse. For eksempel har telefonsamtaler, internettbruk og e-poster sendt fra arbeid,¹⁰⁹ en dom for seksualforbrytelser,¹¹⁰ opplysninger om HIV-virus,¹¹¹ bilder av en person under daglige gjøremål,¹¹² DNA-profiler, celleprøver, fingeravtrykk¹¹³ og videoopptak av en person i arbeidstiden¹¹⁴ blitt ansett for «opplysninger knyttet til klagerens privatliv».

Dersom opplysningene derimot ikke essensielt er private, vil EMD se på utstrekningen av behandlingen. Spørsmål som blir vurdert er blant annet om opplysningene systematisk har blitt lagret, om opplysningene har blitt lagret med fokus på det aktuelle individet og om den registrerte med rimelig grunn kunne forvente behandling.¹¹⁵ I flere saker har EMD kommet til at behandling av opplysninger måtte omfattes av privatlivsvernet med begrunnelse i at behandlingens utstrekning krenket privatlivet.¹¹⁶ Et illustrerende eksempel er avgjørelsen *M.M. mot Storbritannia*, der det ble uttalt at opplysninger om kriminelle handlinger i utgangspunktet var offentlige opplysninger ettersom handlingene hadde skjedd i offentligheten. Gjennom systematisk lagring i myndighetenes register ble opplysningene imidlertid tilgjengelig for utlevering i ettertid, selv om allmennheten skulle glemme at de kriminelle handlingene hadde skjedd. Derfor mente EMD at slike opplysninger måtte omfattes av privatlivsvernet. I *Rotaru mot Romania* hadde myndighetene innsamlet og lagret offentlig tilgjengelig informasjon om at en person tidligere hadde deltatt på politiske møter og skrevet politiske artikler. Selv om opplysningene ikke essensielt krenket personens privatliv fordi de allerede var offentlig tilgjengelig, ble informasjonen likevel omfattet av privatlivsvernet ettersom opplysningene ble systematisk innsamlet og lagret av

---

¹⁰⁸ Gellert og Gutwirth s. 526.

¹⁰⁹ EMDs avgjørelser 3. april 2007 *Copland mot Storbritannia* (avsnitt 41-42) og 12. januar 2016 *Bărbulescu mot Romania* (avsnitt 36-37). EMD la også vekt på at klageren i begge avgjørelsene hadde en rimelig forventning om at telefonsamtalene fra sin arbeidstelefon var private. Det samme måtte gjelde for e-post- og internettbruk, mente EMD (avsnitt 42).

¹¹⁰ *Gardel* (avsnitt 58).

¹¹¹ EMDs dom 25. februar 1997, *Z mot Finland* (avsnitt 71).

¹¹² *Von Hannover* (avsnitt 53).

¹¹³ *S og Marper* (avsnitt 77 og 86). EMD tok i betraktning flere momenter i vurderingen, blant annet hvilken kontekst informasjonen hadde blitt innsamlet på og oppbevart, arten av prøvene, måten prøvene var brukt og behandlet på, og resultatet som ble lagret.

¹¹⁴ *Köpke* s. 9.

¹¹⁵ Gellert og Gutwirth s. 526.

¹¹⁶ *Amann* (avsnitt 65), *Rotaru* (avsnitt 43), EMDs dom 13. november 2012 *M.M. mot Storbritannia* (avsnitt 187-188) og EMDs dom 21. juni 2011 *Shimovolos mot Russland* (avsnitt 65-66).

myndighetene.¹¹⁷ Det samme ble resultatet i *Segerstedt-Wiberg* der myndighetene også hadde innhentet informasjon fra offentlige åpne kilder.¹¹⁸ Dette viser at opplysninger kan omfattes av privatlivsvernet selv om de ikke direkte kan karakteriseres som private, på grunnlag av myndighetenes behandling av opplysningene. Spørsmålet om hvilke opplysninger som vernes etter EMK artikkel 8 må således ses i sammenheng med om opplysningene blir behandlet eller ikke. Det er selve behandlingen av opplysningene som er avgjørende for om den konkrete saken skal omfattes av vernet etter EMK artikkel 8.

4.3 Hvilke typer behandling utgjør et inngrep?

Som tidligere nevnt er det heller ingen definisjon av «behandling av personopplysninger» etter EMK artikkel 8. Spørsmålet etter EMK artikkel 8 blir hva som utgjør et «inngrep» i privatlivet, herunder personopplysningsvernet. I dette delkapittelet skal det undersøkes hvilke typer behandling av personopplysninger som anses som inngrep i retten til privatliv etter EMK artikkel 8, og om enhver behandling av personopplysninger utgjør et inngrep.

Offentlige myndigheters innsamling og lagring av personopplysninger i sine systemer eller registre, utgjør inngrep i privatlivet etter EMK artikkel 8. Dette er uttalt i EMDs rettspraksis som «the storing by a public authority of information relating to an individual's private life amounts to interference within the meaning of Article 8».¹¹⁹ Etterfølgende bruk av informasjonen som blir lagret er uten betydning for om lagringen skal anses som et inngrep.¹²⁰

Dersom offentlige myndigheter bruker personopplysninger, vil dette også utgjøre et inngrep i retten til respekt for sitt privatliv. I *Rotaru* ble etterretningstjenestens bruk av de aktuelle personopplysningene i den nasjonale rettssaken ansett som et inngrep.¹²¹ Publisering av personopplysninger anses også som et inngrep i personopplysningsvernet. I *Sõro* publiserte myndighetene opplysninger i en avis om at klageren tidligere hadde tjenestegjort i KGB, og

---

¹¹⁷ *Rotaru* (avsnitt 43-44). Se dommer Bonellos delvise dissens (avsnitt 8) der han uttalte at denne betraktningen overgår anvendelsesområdet til EMK artikkel 8.

¹¹⁸ EMDs dom 6. juni 2006 *Segerstedt-Wiberg og andre mot Sverige* (avsnitt 71-72).

¹¹⁹ *Gardel* (avsnitt 58), *S og Marper* (avsnitt 67), *Segerstedt-Wiberg* (avsnitt 73), *Rotaru* (avsnitt 46), *Amann* (avsnitt 69) og EMDs dom 26. mars 1987 *Leander mot Sverige* (avsnitt 48).

¹²⁰ *Ibid.*

¹²¹ *Rotaru* (avsnitt 46).

dette ble ansett som et inngrep i vernet.¹²² I *Von Hannover* ble det publisert bilder av klageren i flere magasiner, og dette ble også ansett som et inngrep i personopplysningsvernet.¹²³ Dersom myndighetene nekter å gi enkeltindividet en mulighet til å tilbakevise personopplysningene, vil dette også utgjøre et inngrep i vernet.¹²⁴

Dersom offentlige myndigheter unngår å slette personopplysninger, når de kreves slettet etter det overordnede personopplysningsvernet, vil dette anses som et inngrep i personopplysningsvernet.¹²⁵ I *Amann* skulle opplysninger slettes når de ikke lengre var nødvendig for å oppfylle formålet de ble innhentet for. Myndighetene unnlot å slette opplysningene, og dette ble ansett som et inngrep i vernet.¹²⁶

Når en myndighet utleverer personopplysninger til en annen myndighet, vil denne informasjonsdelingen utgjøre et inngrep i den berørtes rett til privatliv.¹²⁷ Det spiller ingen rolle om informasjonsdelingen skjer til en myndighet som også er underlagt taushetsplikt, idet opplysningene blir kjente for en større krets.¹²⁸ Overføring av personopplysninger etter lagring vil utgjøre et «further separate interference» etter EMK artikkel 8.¹²⁹

Det konstateres at både innsamling, lagring, bruk, publisering, utlevering og informasjonsdeling er behandling av personopplysninger som utgjør inngrep i personopplysningsvernet. Selv om EMD ikke direkte uttaler at enhver behandling av personopplysninger er et inngrep i personopplysningsvernet, så kan man etter denne gjennomgangen konkludere slik. Dette betyr at vernet omfatter alle typer behandling av personopplysninger og dermed har en bred rekkevidde.

4.4 Lovkravet

Lovkravet innebærer for det første at inngrepet må ha hjemmel i et nasjonalt rettsgrunnlag og for det andre at det aktuelle rettsgrunnlaget oppfyller visse kvalitative krav. Kravet om at

---

¹²² EMDs dom 3. september 2015 *Söro mot Estland* (avsnitt 56).

¹²³ *Von Hannover* (avsnitt 53).

¹²⁴ *Rotaru* (avsnitt 46).

¹²⁵ Se EMDs premisser i *S og Marper*.

¹²⁶ *Amann* (avsnitt 78-79).

¹²⁷ Kjølbros s. 670. Se EMDs avvisningsavgjørelse 26. juni 2006 *Weber og Saravia mot Tyskland* (avsnitt 79).

¹²⁸ EMDs dom 27. august 1997 *M.S. mot Sverige* (avsnitt 35).

¹²⁹ *Weber og Saravia* (avsnitt 79).

inngrepet må ha «basis in domestic law»¹³⁰ innebærer at det må finnes nasjonale rettsregler som gir myndigheter rett til å utføre inngrep, samt at nasjonale materielle og prosessuelle regler skal være overholdt i forbindelse med inngrepet.¹³¹ EMD har godkjent ulovfestet rett,¹³² folkerettslige og internasjonale regler,¹³³ rundskriv, instruksjer og lignende underordnede regler,¹³⁴ og retningslinjer¹³⁵ som tilfredsstillende for å oppfylle lovkravet. Dette forutsetter imidlertid at den aktuelle hjemmelen oppfyller de kvalitative kravene som omtales nedenfor.¹³⁶ Dersom det ikke eksisterer hjemmel er det åpenbart at inngrepet ikke oppfyller lovkravet.¹³⁷

Kvalitetskravet innebærer at rettsregelen må være «compatible with the rule of law»,¹³⁸ som betyr at rettsregelen må være forenelig med rettsstatsprinsippet om at rettsregler skal være «accessible to the person concerned and foreseeable as to its effects».¹³⁹ Kravet til tilgjengelighet og forutberegnelighet avhenger av innholdet i reguleringen, det regulerte rettsområdet, og antallet individer som blir berørt av reguleringen og hvilken status individene har.¹⁴⁰ Kvalitetskravet innebærer dessuten at det oppstilles tilstrekkelige prosessuelle rettssikkerhetsgarantier («adequate safeguards») i det nasjonale rettsgrunnlaget.¹⁴¹

Kravet om tilgjengelighet er ikke til hinder for at rettsregler kan være tilgjengelig i lovkravets forstand selv om de ikke er offentliggjort i statens publikasjon for kunngjørelse av rettsakter.¹⁴² I *Rotaru* ble rettsgrunnlaget ansett tilgjengelig fordi det var offentlig publisert, mens i *Shimovolos* var ikke forordningen tilgjengelig når den ikke var publisert.¹⁴³ Dersom staten påberoper et rettsgrunnlag som ikke er formelt vedtatte lover eller generelle

---

¹³⁰ *Rotaru* (avsnitt 52), *S og Marper* (avsnitt 95) og *Segerstedt-Wiberg* (avsnitt 76).

¹³¹ Kjølbros, s. 589.

¹³² *M.M.* (avsnitt 202) og EMDs plenumsdom 26. april 1979 *Sunday Times mot Storbritannia* (avsnitt 47).

¹³³ *Weber og Saravia* (avsnitt 81).

¹³⁴ *Leander* (avsnitt 52).

¹³⁵ *M.M.* (avsnitt 202).

¹³⁶ I *M.M.* ble rettspraksis og retningslinjer godtatt som nasjonalt rettsgrunnlag, men de inneholdt ikke tilstrekkelige prosessuelle garantier, og oppfylte dermed ikke de kvalitative kravene som følger av lovkravet (avsnitt 206).

¹³⁷ *Copland* (avsnitt 48).

¹³⁸ *S og Marper* (avsnitt 95) og *Copland* (avsnitt 46).

¹³⁹ Kjølbros, s. 591 med videre henvisninger, og *Rotaru* (avsnitt 52).

¹⁴⁰ *S og Marper* (avsnitt 96).

¹⁴¹ *Copland* (avsnitt 45), *S og Marper* (avsnitt 95) og *Rotaru* (avsnitt 55).

¹⁴² Kjølbros s. 591.

¹⁴³ *Rotaru* (avsnitt 55) og *Shimovolos* (avsnitt 69).

administrative forskrifter, kan kravet om tilgjengelighet føre til vanskeligheter.¹⁴⁴ Dette kan for eksempel gjelde instruksjoner fra en offentlig myndighet til en annen enn den underordnede myndighet, administrativ praksis eller rettspraksis. Slike rettsregler kan kun oppfylle lovkravet dersom de er tilgjengelig.¹⁴⁵

Kravet om forutberegnelighet krever at det nasjonale rettsgrunnlaget er formulert med tilstrekkelig klarhet og presisjon slik at individet kan forutse sin rettsstilling og innrette seg etter de gjeldende rettsregler.¹⁴⁶ Dette innebærer at individet skal ha mulighet til å forutse med rimelig grad av sikkerhet hvilke konsekvenser en gitt handling kan få.¹⁴⁷ Individet må vite eksakt når og hvor de er i en beskyttet sfære, og særlig når de er i en sfære der de må akseptere inngrep fra andre.¹⁴⁸ Forutberegnelighetskravet, og herunder kravet til klarhet og presisjon, er ikke i veien for at lovgivningen inneholder vage og vide bestemmelser som åpner opp for skjønsmessige vurderinger, så lenge det fremgår klart hvilke handlinger som kan medføre inngrep, og at omfanget av myndighetenes skjønn i utøvelsen av inngrep og framgangsmåten for utøvelse av skjønnet er angitt med tilstrekkelig klarhet.¹⁴⁹

Det stilles strengere krav til rettsgrunnlagets kvalitet når den hjemler inngrep i personopplysningsvernet på hemmelig måte. Når myndighetene utøver makt i hemmelighet er det større risiko for vilkårlighet, og allmennheten kan ikke føre kontroll over myndighetenes skjønnsutøvelse. Det er derfor spesielt viktig at det nasjonale rettsgrunnlaget med tilstrekkelig klarhet begrenser og indikerer rekkevidden og utøvelsen av myndighetenes skjønn i utførelsen av inngrep i personopplysningsvernet¹⁵⁰ og at det oppstilles strengere prosessuelle

---

¹⁴⁴ Kjølbro s. 591.

¹⁴⁵ *Leander* (avsnitt 51).

¹⁴⁶ Se blant annet *S og Marper* (avsnitt 95).

¹⁴⁷ Se blant annet *Copland* (avsnitt 46).

¹⁴⁸ *Von Hannover* (avsnitt 73).

¹⁴⁹ Kjølbro s. 592. I *Segerstedt-Wiberg* ble det akseptert at det nasjonale rettsgrunnlaget ga mulighet for brede skjønsmessige vurderinger, fordi rammene for skjønnsutøvelsen og omfanget var tilstrekkelig indikert og begrenset (avsnitt 79). I *Rotaru* ble den nasjonale lovbestemmelsen ikke akseptert fordi den ikke indikerte rekkevidden og omfanget av myndighetenes skjønnsutøvelse med tilstrekkelig klarhet (avsnitt 61).

¹⁵⁰ *Segerstedt-Wiberg* (avsnitt 76) og *Rotaru* (avsnitt 55). I *Rotaru* påpekte EMD at den nasjonale lovbestemmelsen ikke begrenset myndighetenes makt, ved at loven ikke definerte hvilke opplysninger som kunne lagres, hvilke personer som kunne utsettes for inngrep, hvilke omstendigheter som berettiget inngrep eller hvilken prosedyre som skulle følges (avsnitt 57).

garantier.¹⁵¹ Det er også spesielt viktig at individet gis en tilstrekkelig beskyttelse mot vilkårlige inngrep fra det offentlige.¹⁵²

Lovkravet kan anses som en formell skranke for inngrep. Det er sjelden under lovkravet at EMD konstaterer krenkelse av EMK artikkel 8. Dette illustreres svært tydelig i *Rotaru* der EMD ikke foretok noen selvstendig vurdering av om inngrepet var hjemlet i det nasjonale rettsgrunnlaget, men stolte på de nasjonale domstolenes vurdering, til tross for at EMD var i tvil om inngrepet oppfylte den nasjonale lovbestemmelsens krav.¹⁵³ Dersom EMD konstaterer krenkelse av personopplysningsvernet blir det svært sjeldent begrunnet i at lovkravet ikke er oppfylt.¹⁵⁴ Lovkravet kan ikke anses som et strengt krav.

4.5 Formålkravet

Innledningsvis i punkt 4.1 ble de legitime formålene som kan begrunne inngrep i personopplysningsvernet etter EMK artikkel 8 nr. 2 opplistet. Listen er uttømmende og må tolkes innskrenkende.¹⁵⁵ Likevel er noen av formålene så vidtrekkende at staten vanligvis kan anføre en god grunn for at inngrepet skal kunne forstyrre personopplysningsvernet.¹⁵⁶ I *Segerstedt-Wiberg* mente klagerne at det manglet konkrete handlinger som knyttet klagerne opp mot terrorisme, spionasje eller annen relevant kriminalitet som kunne berettige lagring i det hemmelige politiregisteret.¹⁵⁷ Lagringen hadde skjedd på bakgrunn av offentlig informasjon om at klagerne hadde deltatt i politiske møter eller vært medlem av politiske partier som oppfordret til voldsbruk for å endre samfunnssystemet.¹⁵⁸ EMD konstaterte at lagringen oppfylte de legitime formålene om å forhindre kriminalitet og å beskytte nasjonal sikkerhet.¹⁵⁹ EMD konstaterer ofte at inngrepet er begrunnet i et legitimt formål uten noe

---

¹⁵¹ *Rotaru* (avsnitt 59) og *Shimovolos* (avsnitt 68).

¹⁵² *Segerstedt-Wiberg* (avsnitt 76), *Shimovolos* (avsnitt 68), *Copland* (avsnitt 45), *S og Marper* (avsnitt 95 og 103), *Rotaru* (avsnitt 55) og *Gardel* (avsnitt 62).

¹⁵³ *Rotaru* (avsnitt 53).

¹⁵⁴ I så fall begrunnes det ofte i manglende prosessuelle garantier, noe som ikke sjelden vurderes under nødvendighetskravet.

¹⁵⁵ EMDs dom 10. juli 1998 *Sidiropoulos m.fl. mot Hellas* (avsnitt 38). Se også Pieter van Dijk m.fl. (eds.), *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, 4. utgave, 2006 s. 341 og Kjølbro s. 598.

¹⁵⁶ Harris m.fl. s. 509 og Kjølbro s. 598.

¹⁵⁷ *Segerstedt-Wiberg* (avsnitt 81).

¹⁵⁸ *Segerstedt-Wiberg* (avsnitt 84-86).

¹⁵⁹ *Segerstedt-Wiberg* (avsnitt 87).

særlig grundig drøftelse.¹⁶⁰ I *Sõro mot Estland* ble tidligere arbeidstakere og samarbeidspartnere av sikkerhets- og etterretningsorganisasjoner i regimene som tidligere hadde operert i Estland, registrert og publisert i en offentlig avis. EMD mente at dette var statens tiltak for å sikre åpenhet, klarhet og intern fred i samfunnet, i tillegg til å forhindre sikkerhetstrusler og sikre seg mot forræderi. Domstolen godtok derfor at publiseringen av personopplysningene oppfylte et legitimt formål.¹⁶¹ I *Peruzzo* dro EMD formålskravet svært langt når domstolen berettiget inngrepet i et annet formål enn det som opprinnelig ble valgt.¹⁶²

Formålskravet kan ikke anses som et strengt krav. Formålene er vidt formulert, og det er sjelden at EMD har funnet en krenkelse av EMKs rettigheter på grunn av uforenelighet med formålskravet. EMD konstaterer heller krenkelse ved nødvendighetskravet. Dette illustreres svært godt i *Z mot Finland*, der EMD var i tvil om inngrepet kunne begrunnes i formålet om å forhindre kriminalitet. Domstolen henviste derfor til at nødvendighetsvurderingen ikke var oppfylt, og at det dermed var unødvendig å ta stilling til om inngrepet oppfylte formålet.¹⁶³ EMD er tilbakeholden i prøvelsen av om inngrepet berettiger formålet om å sikre nasjonal sikkerhet eller å forhindre kriminalitet, og tillegger nasjonale domstoler en bred skjønnsmargin. Dette kan begrunnes i at det er den nasjonale stat som kjenner sin egen stat best, dens historie og hvilke tiltak som dermed er egnet for å sikre statens sikkerhet.

4.6 Nødvendighetsvurderingen

4.6.1 Generelt om nødvendighetskravet

Kravet om at inngrepet skal være «necessary in a democratic society» innebærer at inngrepet må være «proportionate to the legitimate aim pursued», svare på et «pressing social need» i samfunnet og være basert på grunner som er «relevant and sufficient».¹⁶⁴ Det er først og fremst opp til statene å vurdere om inngrepet er «necessary in a democratic society». I denne

---

¹⁶⁰ I *S og Marper* brukte EMD kun et lite avsnitt av dommen på formålskravet, og mente at inngrepet helt klart oppfylte formålet (avsnitt 100). Det samme ble gjort i EMDs storkammerdom 28. oktober 1994 *Murray mot Storbritannia* (avsnitt 89).

¹⁶¹ *Sõro mot Estland* (avsnitt 58).

¹⁶² EMDs avvísingsavgjørelse 4. juni 2013 *Peruzzo og Martens mot Tyskland* (avsnitt 40).

¹⁶³ *Z mot Finland* (avsnitt 78). Se også *S og Marper* og *Murray* der krenkelse av formålskravet ikke kunne konstateres. Det bekreftes i juridisk teori at EMD sjelden konstaterer krenkelse av formålskravet, se Van Dijk m.fl. s. 341.

¹⁶⁴ Se blant annet *S og Marper* (avsnitt 101), *Peruzzo* (avsnitt 41) og *Österreichischer Rundfunk* (avsnitt 83).

vurderingen er statene tillagt en viss skjønnsmargin («margin of appreciation»), der omfanget av skjønnsmarginen varierer avhengig av ulike faktorer.

I vurderingen av om inngrepet har oppfylt nødvendighetskravet må det tas hensyn til hva som er nødvendig «i et demokratisk samfunn». EMD har uttalt at viktige kjennetegn ved demokratiet blant annet er pluralisme, toleranse, et åpent sinn¹⁶⁵ og ytringsfrihet.¹⁶⁶ Selv om individets interesser av og til må underlegges en gruppes interesser betyr ikke «demokratisk» at flertallets vilje alltid skal komme først.¹⁶⁷ Det må foretas en avveining som sikrer en rimelig og passende behandling av minoriteter og unngår misbruk av en dominant posisjon.¹⁶⁸ Det er imidlertid opp til hver enkelt stat å forme sin egen demokratiske visjon, fordi «there is a wealth of historical, cultural and political differences within Europe».¹⁶⁹

Kravet om at grunnene bak inngrepet må være «relevant» retter seg mot det aktuelle legitime formålet bak inngrepet. Kravet om at grunnene må være «sufficient» krever derimot en mer grundig analyse av faktorer, inkludert arten, alvorlighetsgraden og konsekvensene av inngrep i personopplysningsvernet.¹⁷⁰ Vurderingen er tett knyttet opp mot proporsjonalitetsvurderingen, og dersom det ikke foreligger tilstrekkelig grunnlag for inngrep vil neppe inngrepet anses proporsjonalt.¹⁷¹

I proporsjonalitetsvurderingen kan alle relevante interesser og faktiske omstendigheter balanseres, og intensiteten av inngrepet samt om det foreligger en krenkelse av selve essensen i den aktuelle rettigheten kan tas i betraktning.¹⁷² Den skalaen som EMD benytter synes å innebære at jo mer vidtrekkende inngrepet er og jo mer inngrepet påvirker rettighetens essens, desto mer betydelig og overbevisende må de aktuelle legitime formålene være.¹⁷³ I følgende analyse av EMDs anvendelse av nødvendighetskravet, skal det undersøkes om det kan trekkes noen generelle bemerkninger om denne skalaen innen personopplysningsvernet.

---

¹⁶⁵ EMDs plenumsdom 22. oktober 1981 *Dudgeon mot Storbritannia* (avsnitt 53).

¹⁶⁶ EMDs dom 25. mars 1985, *Barthold mot Tyskland* (avsnitt 58).

¹⁶⁷ Kjølbros s. 600.

¹⁶⁸ *Ibid.*

¹⁶⁹ EMDs storkammerdom 22. april 2013, *Animal Defenders International mot Storbritannia* (avsnitt 111) og EMDs storkammerdom 16 mars 2006 *Ždanoka mot Latvia* (avsnitt 134).

¹⁷⁰ Van Dijk m.fl. s. 341.

¹⁷¹ *Ibid.*

¹⁷² Van Dijk m.fl. s. 747.

¹⁷³ *Ibid.*

EMD foretar noen ganger kvalitetstesten av den nasjonale lovgivning under lovkravet, og andre ganger under nødvendighetskravet. I sistnevnte tilfeller må EMD vurdere loven i lys av de kvalitetskrav som er nevnt under punkt 4.4. EMD må også vurdere om det nasjonale rettsgrunnlaget sørger for at opplysningene er «relevant and not excessive in relation to the purposes for which they are stored and that they are preserved in a form which permits identification of the data subjects for no longer than is required for the purpose for which those data are stored».¹⁷⁴ Systemet må også inneholde tilstrekkelige prosessuelle rettssikkerhetsgarantier for å oppnå tilstrekkelig beskyttelse av personopplysningsvernet.

4.6.2 Nasjonal sikkerhet og offentlig orden

I *Sõro mot Estland* vurderte EMD om statens registrering og publisering av tidligere arbeidstakere og samarbeidspartnere i sikkerhets- og etterretningstjenester var «nødvendig i et demokratisk samfunn». Den aktuelle klageren i saken hadde tidligere vært sjåfør i KGB.¹⁷⁵ Klageren hadde fått muligheten til frivillig å innrømme sin tjeneste i KGB til Estlandske sikkerhetstjenester, men han valgte å ikke innrømme noe som helst. Staten svarte derfor med å publisere personopplysninger om han, nærmere bestemt hans navn og opplysninger om hans tidligere tjeneste i KGB, i en offentlig avis. Inngrepet var begrunnet i formålet om å beskytte «den nasjonale sikkerhet».

I vurderingen av inngrepets nødvendighet, så EMD hen til den ikke-eksisterende ensartede praksisen blant medlemslandene angående tiltak for å bygge ned tidligere kommunistiske totalitære systemer. EMD gikk inn på lignende saker som tidligere hadde vært avgjort,¹⁷⁶ og mente at betraktninger fra disse sakene måtte anvendes i den aktuelle saken mot Estland. I de lignende sakene hadde det nasjonale rettsgrunnlaget hjemlet inngrep i for vidtgående og

---

¹⁷⁴ *S og Marper* (avsnitt 103) og *Gardel* (avsnitt 62).

¹⁷⁵ I Store Norske Leksikon står det at KGB er «[k]omiteen for statens sikkerhet, var i 1954–1991 en sovjetisk regjeringsskomité med ansvar for blant annet indre sikkerhet, grensevakter, spionasje og kontraspionasje. KGB var verdens største politi- og etterretningsorganisasjon.» <https://snl.no/KGB> (april 2016).

¹⁷⁶ Se blant annet *Ždanoka* som gjaldt begrensninger på personers mulighet til å stille til valg, EMDs dom 24. juni 2008 *Ādamsons mot Latvia* som gjaldt begrensninger på personers arbeid og EMDs dom 24. april 2007 *Matyjek mot Polen* om manglende tilgang til informasjon på grunnlag av personers samarbeid med tidligere hemmelige sikkerhetstjenester.

generelle regler uten sonddringer for premissene som muliggjorde inngrep.¹⁷⁷ EMD mente at det aktuelle rettsgrunnlaget i *Sõro* ikke sondret mellom de ulike tjenestene som hadde blitt utført av de ulike arbeidstakerne i KGB, og det kunne dermed ikke sondres mellom den fare de potensielt kunne utgjøre for den nasjonale sikkerhet. EMD var ikke overbevist om at publiseringen av personopplysningene til tidligere arbeidstakere i tidligere sikkerhetstjenester kunne oppfylle det legitime formålet om å beskytte nasjonal sikkerhet, uavhengig av den funksjonen de utførte i tjenestene.¹⁷⁸

EMD la vekt på tidsmessige betraktninger, herunder at publiseringen hadde skjedd nesten 13 år etter at Estland hadde blitt selvstendig. EMD mente dermed at den trusselen som tidligere tjenestemenn i KGB eventuelt kunne utgjøre mot et nytt demokrati måtte ha blitt betydelig redusert etter så lang tid. EMD bemerket deretter at det ikke ble gjort noen vurdering av trusselfaren når informasjonen ble publisert. Det ble også lagt vekt på inngrepets konsekvenser på klagerens privatliv. På bakgrunn av disse betraktningene ble EMDs konklusjon at det var skjedd et uproporsjonalt inngrep i klagerens rett til respekt for sitt privatliv.

Dommer Albuquerque mente derimot at EMD ikke tilstrekkelig hadde begrunnet den manglende nødvendighet og proporsjonalitet. Han mente at EMD ikke hadde vektlagt den siste utviklingen vedrørende lustrasjonstiltak¹⁷⁹ som inngrep i grunnleggende menneskerettigheter. Han mente at EMD burde tatt seg tid til en gjennomgang og oppdatering av domstolens standarder hva gjelder lustrasjonstiltak, spesielt med hensyn til de vidtgående konsekvensene som slik publisering innebærer. Dommeren mente at det burde blitt rettet

---

¹⁷⁷ Se *Sõro mot Estland* (avsnitt 60) med videre henvisninger. I *Adamsons* fikk tidligere KGB agenter en begrenset mulighet til å stille til valg, og reglene var formulert for vidt ved at det ikke ble differensiert mellom de tidligere agentene hva angikk lengden av tjeneste, ulike oppgaver de hadde utført og deres individuelle oppførsel (avsnitt 25). I EMDs dom 7. april 2009 *Zickus mot Litauen* ble det ikke gjort noen differensiering i nasjonal lovgivning mellom de ulike nivåene av tidligere involvering med KGB. I EMDs dom 27. juli 2004 *Sidabras and Džiautas* var også det nasjonale rettsgrunnlaget formulert for vidt. Det fremgikk av loven at tidligere arbeidstakere i etterretningstjenester ikke kunne være «lawyers» eller «notaries» men det fremgikk ikke hvilket arbeid, funksjoner og oppgaver de var nektet å utføre (avsnitt 59).

¹⁷⁸ *Sõro* (avsnitt 61).

¹⁷⁹ I dommens fotnote på s. 24 forklarer dommer Albuquerque at begrepet lustrasjon i dommen brukes med den mening at det omfatter tiltak for å bygge ned arven fra tidligere kommunistiske totalitære systemer. Roman David forklarer begrepet som en prosess der staten søker offentlige tjenestemenn opp mot arkivene der det er samlet inn informasjon om hemmelige politi og sikkerhetstjenester under tidligere sosialistiske regimer. Se Roman David, *Lustration and Transitional Justice: Personnel Systems in the Czech Republic, Hungary, and Poland*, 2011 s. 5.

spesiell oppmerksomhet rundt myndighetenes bruk av internett som et middel for inngrep. Dommeren mente at lustrasjon er et ekstraordinært tiltak i et demokrati for beskyttelse av seg selv, og at lustrasjonstiltak dermed må være «strictly limited in object and time».¹⁸⁰ Dommeren mente dette særlig måtte gjelde når saken gjelder publisering av ærekrenkende informasjon på internett fra statens myndigheter, som vil ha langvarige og omfattende negative virkninger på livet til den berørte personen. Dommeren mente at publiseringen kunne bli misbrukt som et instrument for diskriminering, personlig hevn og politisk heksejakt.¹⁸¹ Albuquerque var enig med EMD i at klageren var blitt utsatt for et uproporsjonalt inngrep. Begrunnelsen var imidlertid at tiltaket ikke var effektivt på grunn av vag formulering i loven og at det var en for lang periode av klagerens fortid som ble utsatt for etterforskning.

Mindretallet mente i motsetning til flertallet og dommer Albuquerque at inngrepet bestod proporsjonalitetstesten.¹⁸² Mindretallet mente for det første at flertallet hadde ignorert skjønnsmarginen som de nasjonale statene er tillagt, og ikke gitt rom for den aktuelle staten og dens domstoler til å håndtere sensitive spørsmål av moralsk, historisk og politisk art.¹⁸³ Mindretallet uttalte at det ikke er EMDs rolle å mekle i historiske spørsmål, og at domstolen må vise forsiktighet når den analyserer avgjørelser tatt i dette øyemed av et demokratisk valgt parlament som ønsker å skape et skille mellom det tidligere regimet og det nye demokratiet.¹⁸⁴ Mindretallet tok i betraktning at hvert medlemsland er forskjellig, og at samfunnet og lovgivningen i hvert land må ses i lys av landets unike historiske bakgrunn.

For det andre mente mindretallet at den aktuelle lovgivningen inneholdt tilstrekkelige prosessuelle rettssikkerhetsgarantier mot ulovlige inngrep. Mindretallet la stor vekt på at lovgivningen garanterte beskyttelse av klagerens rettigheter når han fikk en mulighet både før og etter publiseringen, til å innrømme tidligere tjeneste eller samarbeid med sikkerhets- eller etterretningsorganisasjoner, for å unngå at myndighetene valgte å publisere personopplysningene.¹⁸⁵ Klageren var også gitt en mulighet til å bestride det faktiske og

---

¹⁸⁰ *Sōro*, Albuquerque's samstemmige uttalelse på s. 40 (uttalelsens avsnitt 28).

¹⁸¹ Albuquerque's samstemmige uttalelse (avsnitt 29).

¹⁸² *Sōro*, samlet dissens fra dommerne Hajiyev, Laffranque and Dedov (dissensens avsnitt 3).

¹⁸³ Dissensen (avsnitt 6).

¹⁸⁴ Dissensen (avsnitt 8).

¹⁸⁵ Dissensen (avsnitt 13-14).

rettslige grunnlaget om å publisere personopplysningene for domstolene før publiseringen fant sted.¹⁸⁶

Mindretallet trakk for det tredje fram de positive sidene for klageren ved publiseringen av personopplysningene. De påpekte at informasjonen om hvor lang tjenesten hadde vært og hvilken tjeneste det var snakk om, kunne kaste lys over hvilket samarbeid personene hadde utført for organisasjonene. Mindretallet mente at arbeid i en tidligere sikkerhetsorganisasjon førte til en annen oppfatning i samfunnet sammenlignet med hemmelig samarbeid med dem. At slike opplysninger ble offentlig publisert ga samfunnet informasjon om graden og nivået av det spesifikke individets fortidige involvering i sikkerhetstjenestene. Videre ville publiseringen innebære at de berørte personene kunne beskytte seg selv mot beskyldninger og blackmailing.¹⁸⁷

Mindretallet var videre uenig med flertallets betraktninger om publiseringens konsekvenser for klageren.¹⁸⁸ Til sist påpekte mindretallet at tidsaspektet mellom vedtagelsen av den aktuelle lovgivningen og publiseringen av informasjonen ikke kunne tas med i betraktningen av om inngrepet var proporsjonalt.¹⁸⁹ Dette ble begrunnet med at de nyopprettede Estlandske sikkerhetsinstitusjonene trengte tid til å samle informasjonen som de fortsatte å publisere årlig, avhengig av når materialet og bevisene fortløpende ble tilgjengelig fra ulike kilder.

I *Segerstedt-Wiberg* måtte EMD vurdere om lagring i et hemmelig politiregister var nødvendig av hensyn til den nasjonale sikkerhet, herunder å forhindre terrorisme. Den første klageren hadde blitt registrert på bakgrunn av bombetrusler mot henne selv. EMD mente at lagringen var «relevant and sufficient» for å oppfylle formålet om å forhindre uorden og kriminalitet.¹⁹⁰ Lagringen var i tillegg begrunnet i klagerens egen sikkerhet, og EMD mente derfor at det utvilsomt kunne være snakk om et uproporsjonalt inngrep i klagerens rett til respekt for sitt privatliv. Registrering av den andre klageren skjedde på bakgrunn av hans deltakelse i et politisk møte i 1967. På grunn av arten og alderen på informasjonen, kunne ikke EMD finne at fortsatt lagring hadde «relevant and sufficient» grunner, og var dermed

---

¹⁸⁶ Dissensen (avsnitt 16).

¹⁸⁷ Dissensen (avsnitt 18-19).

¹⁸⁸ Dissensen (avsnitt 22).

¹⁸⁹ Dissensen (avsnitt 28).

¹⁹⁰ *Segerstedt-Wiberg* (avsnitt 89).

ikke nødvendig for å beskytte nasjonal sikkerhet.¹⁹¹ Den tredje klageren hadde blitt registrert på grunn av at han, 30 år tidligere, angivelig hadde beordret voldelig motstand i en politikontroll under en demonstrasjon. Grunnene bak lagringen ble ansett «relevant» men ikke «sufficient» på grunn av tiden som var gått.¹⁹² Registrering av personopplysninger om den tredje og den fjerde klageren skjedde med bakgrunn i at klagerne var medlem i et politisk parti som, ifølge staten, oppfordret til bruk av vold og lovbrudd for å fremme en endring i samfunnet. EMD kunne ikke se at bevisene i saken støttet statens anførsler, og mente at klagerne dermed ikke utgjorde en aktuell eller potensiell trussel mot nasjonal sikkerhet når informasjonen ble innhentet i 1999. Retten fant derfor at fortsatt lagring av opplysningene var «relevant», men ikke «sufficient» til å oppfylle nødvendighetskravet.

I *Weber og Saravia* hadde den ene klageren blitt overvåket på bakgrunn av at hun, som journalist, reiste rundt og intervjuet mennesker og skrev artikler om emner som vakte interesse hos den tyske etterretningstjenesten, nærmere bestemt om våpen, krigsforberedende handlinger, narkotika, våpenhandel og hvitvasking. Den andre klageren tok beskjeder for journalisten når hun selv ikke hadde anledning, og ble derfor også utsatt for overvåkning. Personopplysninger ble innhentet om begge personene, og deretter utlevert til regjeringen. EMD mente at den nasjonale lovgivningen sørget for strenge vilkår for utlevering av personopplysningene til regjeringen og at inngrepet var nødvendig. Det var dessuten tilstrekkelige prosessuelle rettssikkerhetsgarantier for å begrense bruk av personopplysningene til det som var nødvendig for å oppfylle formålet.¹⁹³ Personopplysningene hadde også blitt overført til andre myndigheter, og dette ble karakterisert som «a fairly serious interference with the right of these persons to secrecy of telecommunications».¹⁹⁴ Selv om tilgangen til opplysningene hadde blitt utvidet vesentlig, mente EMD at den likevel var begrenset og at det var tilstrekkelige prosessuelle rettssikkerhetsgarantier. Inngrepene var derfor «nødvendig i et demokratisk samfunn».

4.6.3 Forebygging av kriminalitet

I *Gardel mot Frankrike* hadde Frankrike besluttet å registrere alle forbrytere av seksuelle overgrep i et felles register med formål om å forhindre kriminalitet, og særlig å forhindre

---

¹⁹¹ *Segerstedt-Wiberg* (avsnitt 90).

¹⁹² *Segerstedt-Wiberg* (avsnitt 90).

¹⁹³ *Weber og Saravia* (avsnitt 122).

¹⁹⁴ *Weber og Saravia* (avsnitt 125).

gjentakelser og identifisere forbryterne. I vurderingen av om inngrepet var proporsjonalt for å oppnå formålet, påpekte EMD at seksuelle overgrep er lovbrudd av svært alvorlig karakter og har ødeleggende konsekvenser for de fornærmede. Derfor mente EMD på den ene siden at det var viktig med preventive og avskrekkende virkemidler, for eksempel gjennom registrering i et slikt register. EMD la på den andre siden vekt på utviklingen i den europeiske straffepolitikken om at det legges større og større vekt på rehabiliteringshensyn og at forbryteren enklere skal kunne reintegreres tilbake i samfunnet. Suksessfull rehabilitering innebærer blant annet at forbryteren ikke for alltid skal stemples som en forbryter,¹⁹⁵ men også å forhindre gjentakelse, mente EMD.¹⁹⁶

Deretter vurderte EMD lengden av tidsperioden personopplysningene ble lagret. Forbryterne skulle være lagret i registeret i maksimalt 20 eller 30 år, avhengig av alvorlighetsgraden av den aktuelle forbrytelsen. Deretter ble de automatisk slettet. De registrerte kunne dessuten søke om sletting dersom personopplysningene ikke lengre var nødvendig for å oppfylle formålet bak registeret,¹⁹⁷ og ved avslag kunne saken prøves for domstolene. EMD uttalte at lagring for en så lang periode kan være problematisk i forhold til EMK artikkel 8, men at muligheten for uavhengig rettslig prøving av inngrepet medførte at det eksisterte tilstrekkelige prosessuelle rettssikkerhetsgarantier.¹⁹⁸

EMD gikk videre til vurderingen av myndighetenes bruk og tilgang til opplysningene. I utgangspunktet skulle bare juridiske myndigheter og politiet ha tilgang, men tilgangen hadde blitt utvidet til administrative organer. Likevel var disse bundet av streng konfidensialitet og tilgang var kun gitt i presist angitte situasjoner, og tilgangen ble derfor akseptert av EMD. Konklusjonen ble at inngrepet var «nødvendig i et demokratisk samfunn» for å forhindre kriminalitet.

I *S og Marper* hadde fingeravtrykk, celleprøver og DNA-profiler til to tidligere mistenkte personer forblitt lagret i politiregisteret selv om straffesakene var avsluttet på grunn av henholdsvis frifinnelse og avvikling av straffesaken. Spørsmålet var ikke om lagringen av personopplysningene i seg selv utgjorde et inngrep i EMK artikkel 8, men om slik lagring av

---

¹⁹⁵ Johs. Andenæs, *Alminnelig strafferett*, 5. utgave ved Magnus Matningsdal og Georg Fredrik Rieber-Mohn, 2014, s. 99.

¹⁹⁶ *Gardel* (avsnitt 64).

¹⁹⁷ *Gardel* (avsnitt 68).

¹⁹⁸ *Gardel* (avsnitt 69).

personopplysninger var et inngrep i de registrertes personopplysningsvern når straffesakene var avsluttet.¹⁹⁹

I vurderingen av om inngrepet var proporsjonalt for å oppnå formålet om forebygging av kriminalitet, ble det bemerket at kampen mot kriminalitet i stor grad avhenger av moderne tekniske etterforskningsmetoder.²⁰⁰ Bruk av moderne tekniske etterforskningsmetoder kan imidlertid ikke skje «at any cost» og uten balansering av de aktuelle interesser i saken, mente EMD.²⁰¹ Staten hadde anført at lagring av personopplysningene til personer som ikke var domfelt var uunnværlig i kampen mot kriminalitet.²⁰² Det var ikke bevist at oppklaring av straffesaker ikke ville skjedd uten permanent lagring av alle personer i klagerens posisjon, men domstolen aksepterte at lagringen hadde bidratt til oppdagelse og forhindring av kriminalitet.²⁰³ EMD uttalte at beskyttelsen etter EMK artikkel 8 ville blitt uakseptabelt svekket hvis bruk av moderne vitenskapelige teknikker i kriminalsektorens systemer skulle være tillatt for enhver pris og uten å balansere de potensielle fordelene med bruken av slike teknikker mot viktige privatlivsinteresser.²⁰⁴

Det ble sett hen til andre konvensjonsstaters praksis angående lagring av samme typer personopplysninger, og det ble bemerket at det stilles strenge krav til sletting av slike personopplysninger umiddelbart eller snarlig etter frifinnelse eller utskrivelse fra straffesaken.²⁰⁵ Det ble dessuten satt grenser for lagring og bruk av slike opplysninger for å oppnå en rimelig balanse mellom de motstående interesser i forhold til personopplysningsvernet.²⁰⁶ EMD mente at den sterke enigheten mellom konvensjonsstatene måtte føre til at den enkelte stats skjønnsmargin måtte bli snevrere.

I vurderingen av inngrepets konsekvens for klagerne, hadde staten anført at den aktuelle lagringen ikke ville få konsekvenser for de registrerte med mindre opplysningene ble matchet i en fremtidig straffesak. EMD mente derimot at lagring av personopplysninger har direkte påvirkning på privatlivsinteresser, og at dette gjelder uavhengig av etterfølgende bruk av

---

¹⁹⁹ *S og Marper* (avsnitt 106).

²⁰⁰ *S og Marper* (avsnitt 105-106).

²⁰¹ *S og Marper* (avsnitt 112).

²⁰² *S og Marper* (avsnitt 115).

²⁰³ *S og Marper* (avsnitt 117).

²⁰⁴ *S og Marper* (avsnitt 112).

²⁰⁵ *S og Marper* (avsnitt 108).

²⁰⁶ *S og Marper* (avsnitt 112).

personopplysningene.²⁰⁷ Det ble også lagt vekt på at den ene klageren i saken var mindreårig og det ble uttalt at lagring av personopplysninger etter avsluttet straffesak er «especially harmful» for personer som er mindreårig på grunn av hensynet til utvikling og integrering i samfunnet.²⁰⁸

EMD uttrykte særlig bekymring rundt det faktum at klagerne i saken ble behandlet likt som domfelte personer, når fortsatt lagring fant sted selv om klagerne var frifunnet og utskrevet av saken. Domstolen trakk fram uskyldspresumsjonen, som blant annet innebærer den generelle regelen om at mistanke om en persons uskyld ikke skal uttrykkes etter en persons frifinnelse.²⁰⁹ Selv om lagring av personopplysninger ikke kunne sammenlignes med det å uttrykke mistanke, ble klagernes oppfatning, av at de ikke ble behandlet som uskyldige, sterkere når deres personopplysninger ble lagret på samme måte som personopplysningene til domfelte personer. Sammenligningsvis krevdes det at personopplysninger om personer som aldri hadde blitt mistenkt for en straffbar handling ble slettet, og personopplysningene til personer som frivillig registrerte seg for å bidra til oppklaring av saker ble slettet på forespørsel. Selv om sistnevnte personopplysninger hadde lik verdi som klagernes personopplysninger med tanke på å utvide politiets databaser for å enklere kunne identifisere lovbrøyttere i etterforskning av straffesaker, kunne ikke klagerne i saken be om sletting.²¹⁰ Det må foreligge «weighty reasons» før man kan berettige en slik forskjellsbehandling mellom klagernes personopplysninger sammenlignet med andre personer som heller ikke er domfelt, mente EMD.²¹¹

Konklusjonen ble at inngrepet ikke var proporsjonalt for å forhindre kriminalitet, og at Storbritannia hadde overskredet den akseptable skjønnsmargin. Inngrepet kunne dermed ikke anses som «nødvendig i et demokratisk samfunn».

I *Z mot Finland* var det begått flere inngrep fra staten, men foreliggende analyse vil fokusere på utleveringen av personopplysningene til pressen, ettersom dette er det mest relevante inngrepet for personopplysningsvernet. Spørsmålet var om utleveringen av klagerens identitet

---

²⁰⁷ *S og Marper* (avsnitt 121).

²⁰⁸ *S og Marper* (avsnitt 124).

²⁰⁹ *S og Marper* (avsnitt 122).

²¹⁰ *S og Marper* (avsnitt 123).

²¹¹ *S og Marper* (avsnitt 123).

og HIV-infeksjon gjennom utlevering av en domsavsigelse til pressen der personopplysningene fremgikk, var begrunnet i «sufficient reasons».

Det ble først sett hen til personopplysningenes karakter og konsekvensen av utlevering av slike opplysninger. EMD uttalte at beskyttelse av personopplysninger, og særlig medisinske personopplysninger, er av grunnleggende betydning for en persons rett til respekt for sitt privatliv etter EMK artikkel 8. Konfidensialitet for slike opplysninger er således et viktig prinsipp i alle konvensjonsstaters rettssystemer.²¹² Det er dessuten viktig med høy beskyttelse av slike opplysninger, for å opprettholde allmennhetens tillit til helsesektoren, slik at personer ikke skal være redd for å avsløre personopplysninger til helsetjenester da slike opplysninger kan være nødvendig for å få riktig helsehjelp.²¹³ Høy beskyttelse av medisinske opplysninger er dermed ikke bare viktig for å verne personopplysninger, men det er også begrunnet i samfunnets interesse. Avsløring av slike personopplysninger kan påvirke privatlivet dramatisk, herunder sosiale situasjoner og arbeidsforhold. Interessen i å beskytte konfidensialitet av slike personopplysninger må derfor veie tungt i proporsjonalitetsvurderingen, og det vil være viktig med prosessuelle garantier.²¹⁴

I vurderingen av om det konkrete inngrepet var begrunnet i «sufficient reasons», mente EMD at de nasjonale domstoler hadde mulighet til å unnlate å publisere navn i domsavsigelsen, holde begrunnelsen konfidensiell i en viss tidsperiode og i stedet publisere en forkortet versjon av begrunnelsen. Domstolene hadde kjennskap til at klageren ville være imot offentliggjøring av personopplysningene, selv om klageren ikke uttrykkelig hadde forespurt domstolene om dette. EMD konkluderte på bakgrunn av dette med at det ikke var overbevisende grunnlag for publiseringen.

I *Murray mot Storbritannia* var den ene klageren i saken under rimelig mistanke for terroristisk kriminalitet,²¹⁵ og ble på bakgrunn av dette arrestert og utsatt for ransaking av sitt hjem. I den forbindelse ble det innsamlet og lagret personopplysninger om klageren i myndighetenes register. EMD kunne ikke finne at inngrepet var uproporsjonalt for å oppfylle

---

²¹² *Z mot Finland* (avsnitt 95).

²¹³ *Z mot Finland* (avsnitt 95).

²¹⁴ *Z mot Finland* (avsnitt 95-96).

²¹⁵ *Murray* (avsnitt 92).

formålet om å forhindre kriminalitet,²¹⁶ ettersom ingen av de innsamlede personopplysningene kunne anses å være irrelevant for å arrestere og avhøre klageren og klagerens familie.²¹⁷

I *Peruzzo* var spørsmålet om lagring av DNA-profiler og celleprøver til personer som var dømt i tidligere straffesaker var «nødvendig i et demokratisk samfunn» for å forhindre kriminalitet. I motsetning til *S og Marper* gjaldt saken lagring av personopplysninger om personer som var dømt for et lovbrudd. Dessuten kunne de aktuelle personopplysningene bare innhentes og lagres dersom lovbruddet var av alvorlig karakter. På grunn av disse momentene skilte saken seg fra *S og Marper*, der EMD hadde konkludert med krenkelse av personopplysningsvernet. EMD mente at den nasjonale aktuelle lovgivning trakk en rimelig balanse mellom de offentlige og private interessene i saken og holdt seg innenfor den akseptable skjønnsmargin, og inngrepet var dermed «nødvendig i et demokratisk samfunn».

4.6.4 Beskyttelse av andres rettigheter og friheter

Von Hannover mot Tyskland gjaldt hvorvidt tyske magasiners publisering av private bilder av klageren i saken var et berettiget inngrep i personopplysningsvernet etter EMK artikkel 8. Klageren var Caroline Von Hannover, datteren til prinsen av Monaco, som fungerte som president i flere ulike stiftelser og representerte kongefamilien på ulike arrangementer. Klageren utførte imidlertid ingen funksjon for staten Monaco. De aktuelle bildene viste klageren i utførelsen av dagligdagse gjøremål, samt aktiviteter av rent privat karakter slik som utøvelse av sport, under en gåtur, på restaurant eller på ferie.²¹⁸

EMD kom innledningsvis i dommen med generelle uttalelser om staten som pliktsubjekt for personopplysningsvernet. I tillegg til den negative plikten om å avstå fra inngrep som uttrykkelig følger av EMK artikkel 8, har staten også positive forpliktelser. Slike forpliktelser ble eksemplifisert å være tiltak for å sikre retten til respekt for privatlivet mellom to private parter, eller mellom en privat part på den ene siden og samfunnsinteresser på den andre

---

²¹⁶ *Murray* (avsnitt 92).

²¹⁷ *Murray* (avsnitt 93).

²¹⁸ *Von Hannover* (avsnitt 61).

siden.²¹⁹ Staten må i slike tilfeller sørge for at det oppnås en rimelig balanse mellom de motstående interessene i saken.

I saken var inngrepet i klagerens personopplysningsvern begrunnet i pressens ytringsfrihet etter EMK artikkel 10. Det ble uttalt at ytringsfriheten og allmennhetens rett til å bli informert er to av de essensielle grunnlagene for et demokratisk samfunn, og at pressen spiller en essensiell rolle i et demokratisk samfunn.²²⁰ Selv om pressen skal formidle informasjon og ideer i alle saker av offentlig interesse, må den ta særlig hensyn til andres rykte og rettigheter og ikke overstige visse grenser.²²¹ Ved publisering av bilder er sistnevnte særlig viktig.²²² EMD gjorde en grunnleggende sontring mellom medias formidling av fakta, herunder kontroversielle fakta, som kan bidra til debatt i et demokratisk samfunn,²²³ og formidling av detaljer av privatlivet til en person som ikke utøver offisielle funksjoner.²²⁴ EMD uttalte at allmennhetens rett til å bli informert i visse spesielle tilfeller kan utvides til å omfatte aspekter av privatlivet til offentlige personer, særlig når politikere er involvert. Domstolen mente imidlertid at dette ikke var tilfellet i foreliggende sak, og at de aktuelle bildene som hadde blitt publisert utelukkende gjaldt detaljer om klagerens privatliv. De bidro ikke til noen som helst politisk eller offentlig debatt, annet enn at personen ble kjent for allmennheten.²²⁵ I slike tilfeller må ytringsfriheten tolkes snevrere enn ellers, mente EMD.²²⁶

EMD mente at det generelt er nødvendig med økende årvåkenhet i beskyttelse av privatlivet for å være på høyde med nye kommunikasjonsteknologier som gjør det mulig å lagre og reprodusere personopplysninger.²²⁷ Dette gjaldt også fotografering og formidling av bilder til offentligheten. Det må trekkes en grense mellom kjente og relativt kjente offentlige figurer slik at individet har presise indikasjoner til å forutse sin rettsstilling.²²⁸ Borgerne må vite eksakt når og hvor de er i en beskyttet sfære, og når og hvor de er i en sfære der de må

---

²¹⁹ *Von Hannover* (avsnitt 57).

²²⁰ *Von Hannover* (avsnitt 58 og 64). Se også EMDs storkammerdom 29. mars 2016 *Bédat mot Sveits* (avsnitt 50).

²²¹ *Ibid.*

²²² *Von Hannover* (avsnitt 59).

²²³ I tidligere saker der EMD har måttet balansere beskyttelsen av privatlivet mot pressens ytringsfrihet, har vurderingsmomentet vært om de publiserte bildene eller artiklene bidrar «to a debate of general interest». Se *Von Hannover* (avsnitt 60) med videre henvisning til EMDs praksis.

²²⁴ *Von Hannover* (avsnitt 63).

²²⁵ *Von Hannover* (avsnitt 65 og 76).

²²⁶ *Von Hannover* (avsnitt 66).

²²⁷ *Von Hannover* (avsnitt 70).

²²⁸ *Von Hannover* (avsnitt 73).

forvente inngrep fra andre, og særlig tabloidpressen.²²⁹ I den konkrete saken mente domstolen at kriteriene som den nasjonale domstolen baserte sine avgjørelser på, ikke var tilstrekkelig for å effektivt beskytte klagerens privatliv.²³⁰ Vilkårene var for vage og det var vanskelig for den berørte personen å forutse sin rettsstilling.²³¹ Videre mente EMD at offentligheten ikke hadde noen legitim interesse i å vite hvor klageren var og hvordan hun oppførte seg, selv om klageren befant seg på steder som ikke alltid kunne beskrives som bortgjemt og selv om klageren er velkjent for offentligheten.²³² EMD uttalte at selv om en det finnes en offentlig interesse, for eksempel magasiners kommersielle interesse i å publisere bilder og artikler, må disse interessene i den konkrete saken veie mindre enn klagerens rett til personopplysningsvern. På grunn av de ovenfor anførte momentene, og på tross av statens skjønnsmargin, mente EMD at tyske domstoler ikke hadde oppnådd en rimelig balanse mellom de motstående interessene. Det var følgelig en krenkelse av EMK artikkel 8.

Dommer Cabral Barreto og dommer Zupančič hadde andre tilnærminger til hvordan man skulle balansere de to grunnleggende rettighetene mot hverandre. I motsetning til flertallet mente dommer Barreto at klageren var en offentlig figur og at allmennheten dermed hadde en rett til å bli informert om klagerens liv. Selv om klageren ikke utførte noen offisielle funksjoner for Monaco, hadde klageren i flere år spilt en rolle i det europeiske offentlige liv. Dommeren så hen til den store mediedekningen om klagerens offentlige og private liv, og mente dette måtte vise hvor stor interesse allmennheten hadde i innsyn i klagerens privatliv. På bakgrunn av dette kom dommeren til at informasjon om klagerens liv ga bidrag til «en debatt av generell interesse».²³³ Barreto påpekte at den generelle interessen ikke måtte avgrenses til den politiske debatten. Han mente at løsningen derfor måtte ligge i en rimelig balanse mellom offentlige personers rett til privatliv og allmennhetens rett til ytringsfrihet, som etter hans mening også omfattet allmennhetens rett til å bli informert.²³⁴ Etter hans mening, måtte en offentlig persons rett til privatliv veie tyngre enn ytringsfriheten eller retten til å bli informert, når den offentlige personen hadde en «legitimate expectation» om å være trygg fra media.²³⁵ Han uttalte at det aldri vil være enkelt å definere konkret hvilke situasjoner

---

²²⁹ *Von Hannover* (avsnitt 73).

²³⁰ *Von Hannover* (avsnitt 74).

²³¹ *Von Hannover* (avsnitt 75).

²³² *Von Hannover* (avsnitt 77).

²³³ *Von Hannover*, samstemmig uttalelse fra dommer Barreto (uttalelsens avsnitt 1-2).

²³⁴ *Von Hannover*, samstemmig uttalelse fra dommer Barreto (avsnitt 2).

²³⁵ *Von Hannover*, samstemmig uttalelse fra dommer Barreto (avsnitt 2).

som korresponderer med «legitimate expectation», men at en konkret skjønnsmessig vurdering må foretas i hver enkelt sak. Mens flertallet hadde lagt vekt på at et av bildene om klageren hadde blitt tatt i hemmelighet, mente Barreto at bildene hadde blitt tatt på en åpen plass hvor den generelle allmennheten hadde tilgang og at plassen var synlig fra nabobebyggelse. Klageren hadde således ingen rimelig forventning om å ikke bli eksponert for allmennheten eller for media. Han mente de samme momentene gjaldt for det ene bildet der klageren var på shopping, mens andre bilder der klageren spilte tennis og red på en hest var tatt under andre omstendigheter som ga grunnlag for den motsatte betraktning.

Dommer Zupančič var enig i Barretos bemerkninger. Han mente likevel at balansetesten mellom allmennhetens rett til å vite på den ene siden, og den berørte personens rett til privatliv på den andre siden måtte utføres på en grundigere måte. «He who willingly steps onto the public stage cannot claim to be a private person entitled to anonymity», mente dommer Zupančič.²³⁶ Dommeren mente at det var umulig å trekke et klart skille mellom privatliv og en offentlig rolle. Han var enig i dommens resultat, men foreslo et annet avgjørende moment i balansetesten.²³⁷ Han mente det avgjørende momentet måtte være om personen hadde en «reasonable expectation of privacy», og at privatlivet i slike tilfeller må veie tyngre enn ytrings- og informasjonsfriheten.

I *Von Hannover II*²³⁸ klagde prinsesse Caroline Von Hannover og prins Ernst August Von Hannover inn den tyske stat på bakgrunn av at tyske domstoler ikke ville avsi kjennelse mot tyske magasiners fremtidige publisering av bilder av klagerne. Klagerne mente dette krenket retten til privatliv etter EMK artikkel 8. I saken måtte det undersøkes om tyske domstoler hadde funnet en rimelig balanse mellom klagerens rett til respekt for sine privatliv og magasiners ytringsfrihet.

Som fastslått i *Von Hannover* omfatter ytringsfriheten publisering av bilder.²³⁹ Dette er imidlertid et område der beskyttelse av andres rettigheter og rykte er særlig viktig, ettersom bilder kan inneholde svært personlige eller intime opplysninger om et individs privatliv.²⁴⁰

---

²³⁶ *Von Hannover*, samstemmig uttalelse fra dommer Zupančič.

²³⁷ Den samme testen ble utført i EMDs dom 25. juni 1997 *Halford mot Storbritannia* (avsnitt 45).

²³⁸ EMDs storkammerdom 2. februar 2012 *Von Hannover mot Tyskland (nr. 2)* (heretter *Von Hannover II*).

²³⁹ *Von Hannover II* (avsnitt 103). Se også *Österreichischer Rundfunk*.

²⁴⁰ *Von Hannover II* (avsnitt 103).

Balanseringen av privatlivet mot ytringsfriheten kan ikke teoretisk sett avhenge av om klagen gjelder krenkelse av EMK artikkel 8 eller EMK artikkel 10, mente EMD.²⁴¹ I prinsippet skal disse rettighetene gis lik tyngde. Derfor skal også statens skjønnsmargin etter artiklene være den samme.

I henhold til tidligere rettspraksis oppstilte EMD flere kriterier for balanseringen av ytringsfriheten og personopplysningsvernet. For det første må det vurderes hvilket bidrag det publiserte bildet eller den publiserte artikkelen gir i en debatt av generell interesse. Dette må ikke nødvendigvis begrenses til den politiske debatt.²⁴² For det andre må det tas hensyn til hvor kjent den aktuelle personen er og innholdet i publiseringen. Her må det skilles mellom private individer og personer som spiller en rolle i det offentlige liv.²⁴³ For det tredje må den aktuelle personens tidligere oppførsel vurderes. Her kan det tas hensyn til om personopplysningene tidligere har blitt publisert, og om personen tidligere har samarbeidet med pressen.²⁴⁴ For det fjerde må det tas hensyn til innhold, form og konsekvensene ved publiseringen. For det femte må det tas i betraktning under hvilke omstendigheter bildet ble tatt. Det avgjørende momentet i *Von Hannover* var hvilket bidrag publiseringen utgjorde i en debatt av generell interesse, men i *Von Hannover II* ble dette momentet redusert til ett av fem kriterier.

Konklusjonen i den konkrete saken ble at de tyske domstolene forsiktig hadde balansert ytringsfriheten opp mot personopplysningsvernet. De hadde lagt grunnleggende vekt på spørsmålet om bildene hadde bidratt til en debatt av generell interesse, og under hvilke omstendigheter bildene hadde blitt tatt.²⁴⁵ På grunn av dette, og på grunn av statens skjønnsmargin i balanseringen av motstridende interesser, mente EMD at de nasjonale domstolene ikke hadde forsømt sine plikter etter EMK artikkel 8.

---

²⁴¹ *Von Hannover II* (avsnitt 106).

²⁴² *Von Hannover II* (avsnitt 109). Se også *Von Hannover*, dommer Barretos samstemmige uttalelse (avsnitt 2).

²⁴³ *Von Hannover II* (avsnitt 110).

²⁴⁴ *Von Hannover II* (avsnitt 111).

²⁴⁵ *Von Hannover II* (avsnitt 124).

4.6.5 Funn av betydning for personopplysningsvernet

Kravet om at inngrepet må være «nødvendig i et demokratisk samfunn» synes å variere avhengig av hvilket legitimt formål inngrepet er begrunnet i. EMD har selv uttalt at omfanget av statens skjønnsmargin avhenger av hvilket legitimt formål som anvendes.²⁴⁶ Analysen viser at statene tillegges bredest skjønnsmargin i vurderingen av hva som skal til for å sikre «nasjonal sikkerhet», ganske bredt skjønn i vurderingen av hva som skal til for å «forhindre kriminalitet» - dog noe mindre, og snevrere skjønn i vurderingen av om inngrep kan gjøres for å beskytte «andres rettigheter og friheter». Konvensjonsstatene får dermed bredest skjønnsmargin når inngrep begrunnes i statenes egne anliggender, men dersom personopplysningsvernet møter motstående interesser og rettigheter som er felles for konvensjonsstatene, blir statenes skjønnsmargin mindre. Hva som kreves for å beskytte statens sikkerhet i den enkelte stat kan avhenge av statens styremåte og historie. Begrunnelsen for at staten tillegges bredest skjønnsmargin ved beskyttelse av den nasjonale sikkerhet kan være at det er staten selv som kjenner staten best, og dermed den som best kan foreta riktige beslutninger vedrørende den nasjonale sikkerhet. Disse synspunktene støttes av at EMD tillegger statene en videre skjønnsmargin når det ikke foreligger en felles rettsoppfattelse i medlemslandene innenfor det aktuelle rettsområdet, og snevrere skjønnsmargin dersom det kan fastslås større grad av ensartethet mellom medlemsstatenes rettssystemer.²⁴⁷ Det kan tenkes at det foreligger sterkere konsensus mellom konvensjonsstatene innen tiltak mot kriminalitetsbekjempelse enn tiltak for å sikre nasjonal sikkerhet, ettersom kriminalitetsbekjempelse ikke i like stor grad kan tenkes å variere avhengig av statens historie og styremåte. EMD går dessuten grundigere til verks i vurderingen av om inngrepet kan forhindre kriminalitet, sammenlignet med området for den nasjonale sikkerhet.²⁴⁸ Dette kan muligens også forklares i de nevnte betraktninger. Det kan sies at formålet om å forhindre kriminalitet befinner seg i en slags mellomposisjon mellom beskyttelse av «nasjonal

---

²⁴⁶ *Segerstedt-Wiberg* (avsnitt 88).

²⁴⁷ Kjølbros s. 600. I *Sðro* bemerket EMD at det ikke var noen ensartet praksis for å bygge ned tidligere kommunistiske totalitære systemer (avsnitt 60). Mindretallet mente at flertallet hadde gitt Estland for snever skjønnsmargin, ettersom spørsmålet var av moralsk, historisk og politisk art (dissensen avsnitt 6). I *S og Marper* var det sterk konsensus blant medlemslandene, og dermed fikk Sverige en snever skjønnsmargin.

²⁴⁸ Hvor grundig EMD går til verks i etterprøvingen av om nasjonale myndigheters inngrep er forenelig med konvensjonen har sammenheng med hvor mye skjønn staten er tillagt. EMD foretar en grundigere vurdering av om inngrepet er nødvendig for å «forhindre kriminalitet» og i beskyttelsen av «andres rettigheter og friheter» enn av hensyn til «nasjonal sikkerhet», og dette har sammenheng med at statene tillegges bredest skjønn ved forankring i sistnevnte formål.

sikkerhet» og «andres rettigheter og friheter».²⁴⁹ Konvensjonsstatene tillegges snevrere skjønn når inngrep i personopplysningsvernet forankres i ytringsfriheten, som muligens kan forklares i at ytringsfriheten er en konvensjonsrettighet som er lik for alle medlemslandene. I slike tilfeller er det ikke i like stor grad nødvendig å ta hensyn til statenes ulikheter, sammenlignet med når inngrep forankres i «nasjonal sikkerhet». Det må imidlertid påpekes at statene også i balanseringen mellom ytringsfriheten og privatlivet tillegges en viss skjønnsmargin. I *Bédat mot Sveits* uttalte EMD at «[b]ecause of their direct, continuous contact with the realities of the country, a State's courts are in a better position than an international court to determine how, at a given time, the right balance can be struck».²⁵⁰ EMD oppstiller imidlertid momenter som medlemsstatene må vurdere i avveiningen mellom personopplysningsvernet og ytringsfriheten. Dette innebærer at EMD blander seg lengre inn i nasjonale staters vurderinger under formålet om å beskytte «andres rettigheter og friheter», men likevel tillegger statene en skjønnsmargin. Så lenge statene har vurdert de oppstilte momentene, vil det kreve sterke grunner for at EMD skal erstatte nasjonale domstolars vurderinger.²⁵¹

Kravet til nødvendighet synes videre å variere avhengig av inngrepets karakter. EMD har selv uttalt at statens skjønnsmargin avhenger av arten av det aktuelle inngrepet.²⁵² Det kreves dessuten strengere granskning fra EMD dersom myndighetenes inngrep er vidtgående og for generelt.²⁵³ Det stilles strengere krav til beskyttelse av personopplysninger på noen områder, for eksempel når det gripes inn i personopplysningsvernet på hemmelig måte. I slike tilfeller vil inngrepet kun være forenelig med EMK hvis det er «strictly necessary» for å beskytte de demokratiske institusjoner.²⁵⁴ Det må foreligge en relevant og tilstrekkelig begrunnelse for inngrep i form av registrering i et hemmelig register, noe som innebærer en

---

²⁴⁹ «Andres rettigheter og friheter» kan omfatte konvensjonsrettigheter, privates interesser og andres rettigheter og friheter som ikke omfattes av konvensjonen. I juridisk teori er det uttalt at ved kollisjon med konvensjonsrettigheter, vil konvensjonsstatene tillegges en vid skjønnsmargin ved avveiningen av individers motstridende interesser ettersom myndighetene er i en bedre posisjon til å vurdere om det er et «pressende sosialt behov» som kan rettferdiggjøre inngrep i en av konvensjonsrettighetene, jf. Kjølbro s. 601. Ved konflikt mellom to privates interesser vil konvensjonsstatene få en bredere skjønnsmargin. Ved kollisjon mellom en konvensjonsrettighet og en rettighet som ikke er anerkjent av konvensjonen, vil skjønnsmarginen være snevrere.

²⁵⁰ *Bédat mot Sveits* (avsnitt 54).

²⁵¹ *Von Hannover II* (avsnitt 107), *Bédat mot Sveits* (avsnitt 23) og EMDs storkammerdom 15. oktober 2015 *Perinçek mot Sveits* (avsnitt 198 (v)).

²⁵² *Segerstedt-Wiberg* (avsnitt 88).

²⁵³ Kjølbro s. 602.

²⁵⁴ *Rotaru* (avsnitt 47) og *Segerstedt-Wiberg* (avsnitt 88).

interesseavveining mellom statens sikkerhet og inngrepet som gjøres i den enkeltes privatliv.²⁵⁵ Det følger av analysen at det stilles forholdsvis strenge krav til legaliteten, proporsjonaliteten og prosessuelle rettssikkerhetsgarantier.²⁵⁶ Prøvelsen av om begrunnelsen bak inngrepet er relevant og tilstrekkelig er inngående.

Kravet til nødvendighet synes for det tredje å variere avhengig av personopplysningenes karakter. Statens skjønnsmargin har en tendens til å være snevrere i situasjoner der saken omhandler intime soner av personens privatliv, sensitive og konfidensielle personopplysninger eller der rettigheten er avgjørende for enkeltpersonens «effective enjoyment of intimate or key rights».²⁵⁷ I slike tilfeller kreves det mer tungtveiende grunner for inngrep. Dette illustreres blant annet i *Gardel* der EMD uttalte at statens skjønnsmargin må begrenses når en særlig viktig fasett av et individs eksistens eller identitet er på spill.²⁵⁸ Det samme ble uttalt i *S og Marper* og *Peruzzo*, som omhandlet lagring av DNA og celleprøver.²⁵⁹ Da uttalte domstolen at betraktningen særlig gjelder beskyttelse av spesielle kategorier av mer sensitive personopplysninger og særlig DNA informasjon, som inneholder personens genetiske grunnlag som er av stor viktighet både for den konkrete personen og dens familie.²⁶⁰ I *Z mot Finland* ble det uttalt at medisinske opplysninger, og særlig opplysninger om en persons HIV-infeksjon, krever streng konfidensialitet. EMD uttalte at det på grunn av personopplysningenes svært intime og sensitive karakter, krever en svært grundig etterprøving av EMD.²⁶¹ Dette illustrerer at EMD utfører en grundigere drøftelse når det er snakk om sensitive personopplysninger. Det kan dermed konstateres at selv om det ikke har betydning for fastleggelse av et inngrep i personopplysningsvernet,²⁶² viser analysen at nødvendighetskravet blir strengere dersom personopplysningene i saken er sensitive eller intime. *Von Hannover* viser dessuten at pressen særlig må ta hensyn til andres rykte og rettigheter ved publisering av bilder i forhold til andre personopplysninger.

Kravet om at inngrepet må være nødvendig synes for det fjerde å variere avhengig av det berørte enkeltindividets status. Det har betydning for innholdet i vernet av

---

²⁵⁵ *Segerstedt-Wiberg* (avsnitt 88).

²⁵⁶ *Rotaru* (avsnitt 57 og 58).

²⁵⁷ *S og Marper* (avsnitt 102).

²⁵⁸ *Gardel* (avsnitt 61).

²⁵⁹ *S og Marper* (avsnitt 102) og *Peruzzo* (avsnitt 41).

²⁶⁰ *Peruzzo* (avsnitt 42).

²⁶¹ *Z mot Finland* (avsnitt 96).

²⁶² Se avhandlingens kapittel 2.1.

personopplysninger, om enkeltindividet kan knyttes opp mot kriminalitet eller ikke. Det er spesielle hensyn som gjør seg gjeldende dersom en person kan knyttes opp mot kriminalitet, og det skal mindre til for å anse inngrepet forholdsmessig opp mot formålet om å forhindre kriminalitet. Registrering av domfelte personer vil for eksempel ha stor betydning for etterforskning, ettersom politiet kan rette oppmerksomheten mot registrerte personer. Det vil også ha en preventiv virkning, ettersom den registrerte vet at det vil være større sannsynlighet for oppklaring hvis vedkommende på ny begår et lovbrudd.²⁶³ I *Gardel* ble det ikke fastslått krenkelse ved lagring av klageren i registeret over seksualforbrytere. Registeret hadde preventive og avskrekkende formål, og skulle lette etterforskningen i seksualforbrytelsessaker. Motsatt kunne ikke lagring av personopplysninger berettiges i *S og Marper* ettersom personene aldri var dømt i sakene, men der den ene personen hadde blitt frikjent og der anmeldelsen mot den andre personen hadde blitt trukket tilbake. I *Murray* oppbevarte politiet et bilde av en person som ble arrestert og avhørt i forbindelse med terrorisme. Selv om ingen straffesak ble innledet mot den arresterte, var inngrepet likevel berettiget som ledd i etterforskning av lovbrudd. I noen tilfeller vil det også ha betydning for vernets innhold om enkeltindividet er mindreårig eller ikke.²⁶⁴ Det vil også ha betydning for vernets innhold om den aktuelle personen spiller en rolle i det offentlige liv eller ikke. I så fall skal det mindre til for å berettige et inngrep i personens personopplysningsvern, jf. *Von Hannover-avgjørelsene*.

Selv om det generelle konseptet om nødvendighet er det samme i alle saker, viser analysen at statens skjønnsmargin, kravene som stilles i nasjonal rett og intensiteten av EMDs kontroll kan variere avhengig av blant annet hvilket formål som begrunner inngrep, arten av det aktuelle inngrepet, personopplysningenes karakter og de berørte personenes status.

Analysen viser videre at det som ledd i nødvendighetsvurderingen oppstilles krav til prosessuelle rettssikkerhetsgarantier i nasjonal rett. For eksempel er permanent lagring av personopplysninger uakseptabelt. Dette følger naturlig av kravet om nødvendighet, som fordrer at lagring av personopplysninger til enhver tid må være nødvendig. Selv om en lang lagringsperiode i utgangspunktet er problematisk sett opp mot det overordnede personopplysningsvernet, kan det godkjennes dersom det tilbys tilstrekkelig prosessuelle

---

²⁶³ Kjølbros s. 673.

²⁶⁴ *S og Marper* (avsnitt 124).

garantier.²⁶⁵ Det stilles også krav til at enkeltindividet tillegges en mulighet for overprøving av inngrepet for en uavhengig myndighet. Det må også stilles prosessuelle begrensninger for myndighetenes tilgang på opplysningene, for eksempel gjennom krav til konfidensialitet. Det kreves også at enkeltindividet tillegges en mulighet til å kreve retting, sletting og innsyn. Mangelfull regulering av personopplysningsvernet aksepteres dersom det foreligger tilstrekkelige prosessuelle garantier.²⁶⁶ Motsatt aksepteres ikke vage og for generelle bestemmelser, dersom det ikke foreligger tilstrekkelige prosessuelle garantier. I *S og Marper* var lagringen av personopplysningene i strid med konvensjonen, blant annet fordi personopplysningene ikke ble slettet når personene ble frikjent eller utskrevet fra straffesaken. Klagerne i saken hadde ikke mulighet til å søke om sletting fra registrene, og den nasjonale staten hadde dermed ikke sørget for tilstrekkelige prosessuelle garantier. Det kan konstateres at kravet til prosessuelle garantier er strengere på ulike områder. For eksempel har EMD uttalt at det særlig er viktig med prosessuelle garantier når personopplysningene er under automatisk behandling og når de brukes av politi («for police purposes»²⁶⁷).

Analysen viser at det gjelder en særegen framgangsmåte for vurdering av om inngrepet er berettiget i formålet om å beskytte «andres rettigheter og friheter». Framgangsmåten skiller seg fra den tradisjonelle måten å løse tilfeller av kollisjon mellom EMK artikkel 8 og EMK artikkel 10, der det tas utgangspunkt i den rettigheten som påstås krenket og undersøkes om vilkårene for inngrep i denne er berettiget etter artikkelens nr. 2. Den nye balansetesten som presenteres i *Von Hannover-avgjørelsene* innebærer at rettighetene skal harmoniseres gjennom en bred helhetsvurdering av om det trekkes «a fair balance» mellom de to likestilte rettighetene, i stedet for at det skal tas utgangspunkt i den påståtte krenkede rettigheten og

---

²⁶⁵ I *Gardel* uttalte EMD at en lagringsperiode på 20-30 år kan tenkes uforenelig med EMK artikkel 8, men at det i foreliggende tilfellet kunne aksepteres fordi det ble tilbudt tilstrekkelige prosessuelle garantier, blant annet kunne den registrerte søke om sletting og overprøve lovligheten av lagringen for domstolen (avsnitt 68-69). I *M.M. mot Storbritannia* skulle det gjøres en ny vurdering av lagring av personopplysningene etter seks år. Kriteriene for vurderingen var imidlertid strenge, og det var en presumsjon for videre lagring, mente EMD. Den registrerte kunne søke om sletting, men ble bare slettet i særlige tilfeller. Dette var ett av momentene som førte til at det ikke var tilstrekkelige prosessuelle garantier i saken.

²⁶⁶ Dette illustreres av det som nettopp ble sagt om lagringsperioden i *Gardel*. Selv om lagringstiden kunne anses problematisk opp mot personopplysningsvernet, ble den akseptert på grunn av tilstrekkelige prosessuelle garantier. Myndighetenes tilgang til personopplysningene i registeret hadde blitt utvidet til å gjelde flere administrative organer, men dette ble akseptert ettersom det gjaldt strenge krav til konfidensialitet og det var presise bestemmelser som regulerte hvilke situasjoner som ga tilgang. På grunn av tilstrekkelige prosessuelle garantier var den vidtrekkende tilgangen dermed ikke problematisk sett opp mot personopplysningsvernet.

²⁶⁷ *S og Marper* (avsnitt 103), *Gardel* (avsnitt 62) og *Peruzzo* (avsnitt 42).

vilkårene som berettiger inngrep i denne. Dette innebærer at personopplysningsvern og retten til privatliv ikke lengre fremstår som et unntak fra ytringsfrihet i kollisjonstilfeller der det tas utgangspunkt i ytringsfriheten.²⁶⁸ Det er to rettigheter som fortjener lik respekt og statens skjønnsmargin skal være lik etter begge artikler.²⁶⁹ Det ville være uheldig dersom resultatet av avveiningen skulle avhenge av om saken tilfeldigvis er reist som en artikkel 8-sak eller som en artikkel 10-sak.²⁷⁰ Konsekvensen av «EMDs kursjustering»²⁷¹ i *Von Hannover-avgjørelsene* innebærer at det materielle forholdet mellom ytringsfriheten og personopplysningsvernet ikke lengre er avhengig av hvilken bestemmelse det tas utgangspunkt i.²⁷² Overgangen fra den tradisjonelle nødvendighetstesten til en helhetlig balansetest muliggjør en utvidelse av kriterier for hva som kan være relevant å ta i betraktning ved løsning av kollisjon mellom EMK artikkel 8 og 10. I *Von Hannover* var flertallets avgjørende moment hvorvidt det publiserte bildet utgjorde et bidrag i en debatt av generell interesse. I *Von Hannover II* ble dette momentet redusert til ett av fem momenter i en bred helhetsvurdering. Det overordnede vurderingstemaet i saken ble hvorvidt publiseringen av bildene krenket klagerens berettigede interesse i personopplysningsvern.²⁷³ Kursjusteringen innebærer således at flere omstendigheter og momenter kan tas med i vurderingen, enn det som berettiges under vurderingen av hva som er «nødvendig i et demokratisk samfunn» etter EMK artikkel 8 nr. 2 og artikkel 10 nr. 2. Dette har betydning for vernets innhold.

4.7 Hva kan samlet sett trekkes ut av analysen?

Hva angår personopplysningsvernets rekkevidde, ble det innledningsvis konkludert med i punkt 4.2 at EMD undersøker om opplysningene kan relateres til klagerens «privatliv» gjennom å vurdere opplysningenes art og om de blir behandlet eller ikke. EMD fraviker å gi en definisjon av hva som er «privatliv», og det stilles heller ikke opp nærmere kriterier for hva som skal anses som «personopplysninger» etter EMK artikkel 8. Den tilnærmingen til «personopplysninger» som EMD anvender er svært bred, og medfører at svært mange

---

²⁶⁸ Tarjei Bekkedal, «Avveiningen mellom ytringsfriheten og privatlivets fred – om EMDs balansetest», *Lov og Rett*, nr. 6, 2014, s. 316-333 (s. 318).

²⁶⁹ *Von Hannover II* (avsnitt 106). Se også *Bédat mot Sveits* (avsnitt 52).

²⁷⁰ Bekkedal s. 322 og Eric Barendt, «Balancing Freedom of Expression and Privacy: The Jurisprudence of the Strasbourg Court», *Journal of Media Law*, 2009, s. 49-72 (s. 58).

²⁷¹ Bekkedal omtaler EMDs nye tilnærming til balansetesten mellom ytringsfriheten og personopplysningsvernet som en «kursjustering», se Bekkedal s. 333.

²⁷² *Von Hannover II* (avsnitt 106), *Bédat mot Sveits* (avsnitt 52) og *Perinçek mot Sveits* (avsnitt 198 (i)).

²⁷³ Bekkedal kapittel 4.

opplysninger kan omfattes av vernet etter konvensjonen. Selv om opplysningene ikke direkte omfattes av klagerens «privatliv» kan de på grunn av behandlingen likevel omfattes av vernet.

I punkt 4.3 ble det konkludert med at all behandling av personopplysninger utgjør et inngrep i vernet etter EMK artikkel 8. Dette innebærer at vernet etter konvensjonen har en stor rekkevidde. EMDs fravikelse fra å gi en definisjon av begrepet «privatliv» medfører at EMD heller ikke definerer hvilke typer «behandling av personopplysninger» som skal anses som et inngrep.²⁷⁴ Det kan likevel være slik at all behandling av personopplysninger anses som et inngrep i EMK artikkel 8.

Det kan videre konstateres at vernets subjekter har betydning for rekkevidden av statens plikter for å sikre personopplysningsvernet. I utgangspunktet er individet rettighetssubjekt og staten pliktsubjekt i følge ordlyden i EMK artikkel 8. Analysen viser imidlertid at tvister relatert til personopplysningsvernet kan ha ulike parter. Der er som oftest ulike partssubjekter hva angår formålene om «nasjonal sikkerhet» og «å forhindre kriminalitet» og «andres rettigheter og friheter». Subjektene i de to første formålene er som oftest enkeltindividet mot staten, mens det i det siste formålet ofte er to private parter. I sistnevnte tilfelle blir statens plikt i sikring av personopplysningsvernet tydelig illustrert ved at staten må gripe inn i forholdet mellom privatpersoner, og forhindre at privatpersoner utfører inngrep i andre privatpersoners personopplysningsvern. Dette viser at personopplysningsvernet ikke bare er et vern for individet mot inngrep fra staten, men også et vern mot inngrep fra andre private personer. Det kan konstateres at staten pålegges visse positive forpliktelser i sikringen av personopplysningsvernet, i tillegg til den negative plikten om å avstå fra inngrep som eksplisitt er forankret i EMK artikkel 8.

Hva angår personopplysningsvernets innhold, kan det gjennom analysen konstateres flere viktige funn som vil bidra til avklaring. Som sagt vil kravene til vernets innhold variere avhengig av flere faktorer, blant annet hvilket formål inngrepet er begrunnet i, arten av det aktuelle inngrepet og de aktuelle personopplysningene og de berørte personenes status. Innholdet som varierer avhengig av disse faktorene, er statens skjønnsmargin, kravene til prosessuelle rettssikkerhetsgarantier og hvor inngående EMDs overprøving av inngrepet blir. At kravene til vernets innhold varierer, innebærer dermed at det også blir ulik terskel for hva

---

²⁷⁴ Se avhandlingens punkt 2.5.

som berettiger et inngrep i vernet. Det kan dermed konstateres at personopplysningsvernet ikke er et statisk vern, og at vernets innhold ikke presist lar seg definere fordi det avhenger av ulike faktorer i den konkrete sak. Disse faktorene kan ikke uttømmende angis.

Vilkårene for berettigelse av inngrep i privatlivet fungerer i et samspill og påvirker hverandre. Det formål som anvendes får betydning for nødvendighetsvurderingen, ettersom formålet blant annet bestemmer hvor mye skjønn staten tillegges og hvor inngående EMDs prøvingsintensitet skal være. Resultatet i nødvendighetsvurderingen har dessuten betydning for formålskravet. Dette illustreres av at EMD går videre til nødvendighetsvurderingen uten å konkludere på om inngrepet oppfyller et legitimt formål, dersom domstolen er usikker.²⁷⁵ Dette viser at det er enklere for EMD å begrunne krenkelse av personopplysningsvernet under nødvendighetsvurderingen, ettersom det under denne vurderingen er tillatt å ta i betraktning flere momenter og omstendigheter. Sammenhengen mellom lovkravet og nødvendighetskravet har også betydning, ettersom kvaliteten på det aktuelle rettsgrunnlaget som hjemler inngrep av og til vurderes under lovkravet, og av og til vurderes under nødvendighetskravet.²⁷⁶ Hvilket formål som begrunner inngrep har betydning for lovkravet, ettersom kravene til regulering av vernets innhold avhenger av hvilket formål som anvendes. Samspillet mellom vilkårene vil ikke i seg selv påvirke innholdet i personopplysningsvernet, men viser at EMD ved å la tvilen komme til gode under nødvendighetsvurderingen, «tillates» å ta flere momenter med i betraktning enn under lovkravet og formålskravet. Dette medfører at det blir vanskelig å klargjøre vernets innhold ettersom det varierer såpass mye.

Innledningsvis i avhandlingen ble det konstatert at personopplysningsvernet er på dagsorden på grunn av den enorme teknologiske utviklingen. Hvilken betydning har den teknologiske utviklingen for personopplysningsvernets innhold og rekkevidde? I *Sõro* påpekte dommer Albuquerque at EMD ikke hadde tatt i betraktning at det var snakk om et område i utvikling og at staten i større og større grad kan bruke internett som et middel for inngrep i borgernes personopplysningsvern. Flertallet nevnte ikke internetts betydning for

---

²⁷⁵ Blant annet *Z mot Finland* (avsnitt 78).

²⁷⁶ I *Shimovolos* uttalte EMD under vurderingen av lovkravet, hvor viktig det er at det nasjonale rettsgrunnlaget tilbyr prosessuelle garantier i beskyttelsen av personopplysninger (avsnitt 68). Vurderinger av om den aktuelle nasjonale lovgivningen tilbyr slike prosessuelle garantier foretas imidlertid ofte under nødvendighetsvurderingen i andre avgjørelser, for eksempel i *Gardel* (avsnitt 69). I *Gardel* var verken lovkravet eller formålskravet gjenstand for tvist, men EMD vurderte kvaliteten på loven likevel under nødvendighetsvurderingen. Dette viser hvordan EMD trekker inn nødvendige komponenter i personopplysningsvernet selv om «lovkravet» ikke er gjenstand for tvist.

personopplysningsvernet, til tross for den enorme teknologiske utviklingen. I *Peruzzo og Gardel* ble det påpekt at prosessuelle garantier er viktigere når personopplysninger er under automatisk behandling. Automatisk behandling kunne ikke skjedd uten den teknologiske utviklingen. Dette viser at EMD ser betydningen av den teknologiske utviklingen for utviklingen av personopplysningsvernet. I flertallet av avgjørelsene legger EMD imidlertid ingen uttrykkelig vekt på teknologiens eller internettets betydning for vernet. I *Z mot Finland* ble den teknologiske utviklingen ikke tatt i betraktning, selv om dommen gjaldt utlevering av personopplysninger til pressen. I *Von Hannover* ble det uttalt at det er nødvendig med økende årvåkenhet i beskyttelse av privatlivet for å være på høyde med nye kommunikasjonsteknologier som gjør det mulig å lagre og reprodusere personopplysninger.²⁷⁷ Det kan således konstateres at EMD legger større vekt på teknologien enn tidligere, men teknologiens utvikling utgjør ikke betydelige bidrag i domstolens argumentasjon. Viser EMDs restriktive holdning til å legge vekt på den teknologiske utviklingen i vurderingen av rekkevidden og innholdet i personopplysningsvernet, at EMD er tilbakeholden med å utvikle og legge nye føringer for rettstilstanden?

Et interessant spørsmål er også hvor langt EMD eventuelt kan gå ved å utvikle og legge føringer på rettstilstanden. Det er allerede betydelig opposisjon mot hvor vidt menneskerettighetene blir tolket i EMD.²⁷⁸ Hvis rettighetene blir utviklet enda videre, kan stater velge å trekke seg fra konvensjonene.

Av analysen kan det konstateres at EMD er tilbakeholden med å konkludere med et uproporsjonalt eller unødvendig inngrep i EMK artikkel 8. Dersom dette skjer er det som oftest på grunn av manglende prosessuelle garantier.²⁷⁹ Dette kan tolkes dithen at alle inngrep i personopplysningsvernet er akseptable dersom det foreligger tilstrekkelig prosessuelle garantier. Kan en slik rettsregel aksepteres, når utgangspunktet er at det ikke skal skje inngrep i privatlivet?

---

²⁷⁷ *Von Hannover* (avsnitt 70).

²⁷⁸ Se Geir Ulfstein og Andreas Følledal, «Menneskerettigheter til besvær», *Morgenbladet*, 6. mars 2016 og Sven Ole Fagernæs uttalelser i debatten om maktfordelingen mellom Stortinget, Høyesterett og EMD som omtales i Nina Schmidt, «Økende motstand mot EMD», *Advokatbladet*, 24. november 2015.

²⁷⁹ Se *S og Marper* hvor inngrepet ble ansett uproporsjonalt blant annet på grunn av manglende prosessuelle garantier. Se *Rotaru* der lovkravet ikke ble oppfylt på grunn av manglende prosessuelle garantier (avsnitt 60-61). Bestemmelsene var vage og ikke tilstrekkelig indikert (avsnitt 57), men dette kunne blitt godtatt dersom det hadde vært tilstrekkelige prosessuelle garantier. I *M.M.* ble det konstatert krenkelse på grunn av utilstrekkelige prosessuelle garantier (avsnitt 207).

Kapittel 5: EUs grunnrettscharters vern av personopplysninger

5.1 Presentasjon av Charterets artikkel 8

I tillegg til at Charterets artikkel 8 uttrykkelig inneholder en rett til beskyttelse av sine personopplysninger i nr. 1, stilles det i artikkelens nr. 2 og 3 visse krav til behandling av personopplysninger. Ettersom disse kravene inngår i Charterets artikkel 8, er de en del av det lovfestede overordnede personopplysningsvernet. I artikkelens nr. 2 fremgår det at personopplysninger må «be processed fairly for specified purposes» og på grunnlag av «the consent of the person concerned or some other legitimate basis laid down by law». I tillegg fremgår det at alle har rett til tilgang på sine personopplysninger som har blitt innsamlet, og har en «right to have it rectified». En uavhengig tilsynsmyndighet skal være ansvarlig for kontroll av reglene, jf. nr. 3. I følgende analyse vil disse kravene utbroderes nærmere.

Personopplysningsvernet etter Charterets artikkel 8 er uløselig knyttet sammen med vilkårene som berettiger inngrep i vernet etter den generelle unntaksbestemmelsen i Charterets artikkel 52 nr. 1. Det vil derfor foretas en kort fremstilling av vilkårene i avhandlingens punkt 5.2. Det vil på grunn av gjennomgangen av de lignende vilkårene i kapittel 4 etter EMK artikkel 8 nr. 2, være størst fokus på om EU-domstolen tilbyr en mer omfattende beskyttelse og er strengere i anvendelsen av vilkårene enn EMD.²⁸⁰

5.2 Vilkårene som berettiger inngrep i Charterets artikkel 8

5.2.1 Presentasjon av vilkårene

Artikkel 52 nr. 1 inneholder tre ulike krav som må være oppfylt for at inngrepet i personopplysningsvernet etter Charterets artikkel 8 kan berettiges. For det første må inngrepet være «provided for by law». Dernest må inngrepet oppfylle et formål av «general interest». Til sist må det foretas en balansetest mellom den sannsynlige nytten av inngrepet og konsekvensene for den enkeltes personopplysningsvern, herunder en

---

²⁸⁰ En mindre omfattende beskyttelse er ikke aktuelt, ettersom personopplysningsvernet etter Charteret ikke kan begrense eller negativt påvirke personopplysningsvernet etter EMK artikkel 8, jf. Charterets artikkel 53.

proporsjonalitetsvurdering, et krav om nødvendighet og et krav om at inngrepet må respektere essensen i den aktuelle rettigheten.

5.2.2 Forholdet mellom vilkårene i Charterets artikkel 52 nr. 1 og EMK artikkel 8 nr. 2

I EMK har de rettighetene som kan begrenses hver sin unntaksklausul i artiklenes andre ledd. Sammenligningsvis har Charterets rettigheter en generell unntaksklausul i artikkel 52 nr. 1 som kommer til anvendelse på de rettigheter som ikke er absolutte. I likhet med vilkårene som berettiger inngrep i retten til respekt for sitt privatliv i EMK artikkel 8, inneholder vilkårene etter Charterets artikkel 52 nr. 1 også et formålskrav, et lovkrav og en proporsjonalitetsvurdering. Vilårene er formulert noe annerledes, men Charterets vilkår vil i stor grad sikre lik eller bedre beskyttelse enn EMKs vilkår. Det to viktige grunner til dette.

For det første er ordlyden i artikkel 52 nr. 1 blant annet inspirert av rettspraksis fra EU-domstolen som igjen bygger sin drøftelse på rettspraksis fra EMD.²⁸¹ EMK har dessuten, ved siden av nasjonale grunnlover, vært hovedkilden til inspirasjon for vedtagelsen av grunnrettighetene i Charteret.²⁸² Vilårene i artikkel 52 nr. 1 er således inspirert av vilårene i EMK som berettiger inngrep i grunnleggende rettigheter, og har således en viss sammenheng. For det andre skal de grunnleggende rettighetene slik de er sikret i EMK inngå i EU-retten som allmenne prinsipper, jf. TEU artikkel 6 nr. 3. Det fremgår dessuten av Charterets artikkel 52 nr. 3 første punkt, at rettighetene i Charteret som korresponderer med rettighetene i EMK skal ha samme innhold og rekkevidde. Dette innebærer også at de autoriserte begrensningene i personopplysningsvernet skal ha samme innhold og rekkevidde.²⁸³ Referansen til EMK gjelder også rettspraksis fra EMD, noe som innebærer at rekkevidden av rettighetene etter Charteret blant annet må bestemmes ut fra lovteksten i EMK og rettspraksis fra EMD og EU-domstolen.²⁸⁴

---

²⁸¹ Sak C-62/90, avsagt 8. april 1992, *Kommisjonen mot Tyskland* (avsnitt 23), C-292/97, avsagt 13. april 2000, *Kjell Karlsson og andre* (avsnitt 45) og forente saker C-317/08, C-318/08, C-319/08 og C-320/08, avsagt 18. mars 2010, *Rosalba Alassini and Others* (avsnitt 63).

²⁸² Følger av TEU artikkel 6 nr. 3 der det fremgår at de grunnleggende rettigheter, slik de er sikret i EMK, skal inngå i EU-retten som allmenne prinsipper. Se premissene i sak C-222/84, avsagt 15. mai 1986, *Marguerite Johnston mot Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary*.

²⁸³ Peers m.fl. s. 1456.

²⁸⁴ Europaparlamentets forklaringer til Charterets artikkel 52 av 11. oktober 2000, http://www.europarl.europa.eu/charter/convent49_en.htm (heretter «forklaringene til Charteret»), s. 48.

I siste setning i artikkel 52 nr. 3 fremgår det at EU-retten ikke er forhindret i å gi en bedre beskyttelse enn det som følger av EMK. Gjennom analysen i kapittel 5 vil det derfor undersøkes om EU-domstolen sikrer et bedre personopplysningsvern enn det som følger av EMDs rettspraksis, og i så fall på hvilken måte et bedre vern sikres.

5.2.3 Lovkravet

Det første vilkåret etter artikkel 52 nr. 1 er at inngrep i personopplysningsvernet må være «provided for by law». Er kravet til lov etter Charterets artikkel 52 nr. 1 sammenfallende med lovkravet etter EMK? Som undersøkelsen i kapittel 4.4 viser, tolkes lovkravet etter EMK så vidt at det tillater at inngrepet i rettigheten kan hjemles i ulovfestet rett, herunder vedtak fra utøvende makt og rettspraksis fra de nasjonale domstolene.²⁸⁵ Det har vært omdiskutert hvorvidt lovkravet etter Charterets artikkel 52 nr. 1 burde være snevrere enn EMK-kravet, slik at det kun er tilfredsstillende med hjemmel i EU-lovgivning og/eller nasjonal lovgivning.²⁸⁶ Det er uklart etter ordlyden i Charterets artikkel 52 nr. 1 om lovkravet inkluderer sekundær lovgivning i EU, eller om det bare inkluderer primær lovgivning. I *Volker og Schecke* avviste EU-domstolen en snever tolkning av lovkravet etter Charteret. I saken mente EU-domstolen at inngrep i retten til privatliv og personopplysningsvern var «provided for by law» når det var hjemlet i Europarådets regulering.²⁸⁷

Spørsmålet blir under hvilke omstendigheter rettsgrunnlag (slik som sekundær EU-lovgivning eller nasjonale vedtak som implementerer EU-lovgivning), som begrenser en grunnleggende rettighet, er tilstrekkelig for å oppfylle lovkravet. Kreves det at rettsgrunnlaget er vedtatt under EUs ordinære lovgivningsprosess, eller skal EU-domstolen legge seg på samme nivå som EMD slik at lovkravet også inkluderer rettskilder som har blitt vedtatt gjennom spesiell lovgivningsprosess?²⁸⁸ Det vil være uheldig dersom Charteret skal innebære en ny standard i forhold til EMK. Da vil medlemsland få to forskjellige tester når de begrenser EMK-

---

²⁸⁵ Dimitris Triantafyllou, «The European Charter of Fundamental Rights and the "Rule of Law": Restricting Fundamental Rights by Reference», *Common Market Law Review*, vol. 39, nr. 1, 2002 s. 53-64 (s. 60).

²⁸⁶ Se Peers m.fl. s. 1473 avsnitt 52.40, med videre henvisninger til Triantafyllou s. 59-61 og Koen Lenaerts, «Exploring the Limits of the EU Charter of Fundamental Rights», *European Constitutional Law Review*, vol. 8, nr. 3, 2012 s. 375-403 (s. 389-91).

²⁸⁷ Forente saker C-92/09 og C-93/09, avsagt 9. november 2010, *Volker und Markus Schecke GbR og Hartmut Eifert mot Land Hessen* (avsnitt 66).

²⁸⁸ Lenaerts s. 389.

rettigheter som også omfattes av Charteret på den ene siden, og når de begrenser EMK-rettigheter som ikke omfattes av Charteret på den andre siden.²⁸⁹

Som undersøkelsen i punkt 4.4 videre viser, oppstiller EMKs lovkrav opp en kvalitetstest som rettsregelen må bestå. Etersom forfatterne av Charteret valgte å gjengi ordlyden i lovkravet fra EMK i artikkel 52 nr. 1, er det naturlig at kvalitetstesten også burde gjelde ved anvendelsen av Charterets lovkrav.²⁹⁰ EU-domstolen har imidlertid ikke uttrykkelig bekreftet at et slikt kvalitetskrav gjelder ved anvendelse av Charterets lovkrav.²⁹¹ Det er imidlertid naturlig at et slikt krav også skal gjelde for rettighetene i Charteret som korresponderer med rettighetene i EMK.²⁹² Som vi skal se i analysen av Datalagringsdirektiv-dommen i kapittel 5.3, drøfter EU-domstolen direktivets kvalitet. Dette gjøres imidlertid ikke under lovkravet, men under proporsjonalitetsvurderingen.²⁹³ Likevel viser dette at EU-domstolen foretar en kvalitetstest av det aktuelle rettsgrunnlaget som hjemler adgang til inngrep.

5.2.4 Formål og rettigheter som kan begrunne inngrep

Artikkel 52 nr. 1 refererer til formål og rettigheter som kan begrunne inngrep i rettighetene: «the objectives of general interest recognised by the Union» og «the need to protect the rights and freedoms of others». I prinsippet kan de to ulike grunnlagene for inngrep overlappe, ettersom EUs formål kan inkludere beskyttelsen av andres rettigheter.²⁹⁴ For å oppnå en best mulig forståelse av innholdet, vil imidlertid de to kategoriene undersøkes separat.

I følge forklaringene til Charteret skal «objectives of general interest recognised by the Union» omfatte de formål som nevnes i TEU artikkel 3 og andre interesser beskyttet i spesifikke bestemmelser i traktatene «such as» TEU artikkel 4 nr. 1 og TEUF artikkel 35 nr.

---

²⁸⁹ Peers m.fl. s. 1471 avsnitt 52.39.

²⁹⁰ For nærmere detaljer, se A. W. Heringa og Luc Verhey, «The EU Charter: Text and Structure», *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, vol. 8, nr. 1, 2011, s. 11-32 (s. 26).

²⁹¹ Se imidlertid forslag til avgjørelse fra generaladvokat P. Cruz Villalón, fremsatt 12. Desember 2013, i sak C-293/12 og C-594/12 (heretter «Generaladvokatens forslag i *Datalagringsdirektiv-saken*»)(avsnitt 107) der generaladvokaten uttaler at lovkravet i artikkel 52 nr. 1 krever at hjemmelen «meets the quality of law requirements». Dette taler for at det er innbakt et kvalitetskrav i lovkravet etter artikkel 52 nr. 1.

²⁹² Som tidligere nevnt i kapittel 5.2.2 skal Charterets rettigheter som korresponderer med rettigheter i EMK, ha samme innhold og rekkevidde, jf. Charterets artikkel 52 nr. 3.

²⁹³ Se motsetningsvis Generaladvokatens forslag i *Datalagringsdirektiv-saken*, der lovens kvalitet drøftes under lovkravet (avsnitt 108-132).

²⁹⁴ Peers m.fl. s. 1475, avsnitt 52.46.

3, 36 og 346.²⁹⁵ Det fremgår verken av ordlyden i artikkel 52 nr. 1 eller i forklaringene til Charteret om listen av formål er uttømmende. Prinsippet om å innfortolke en snever inngrepsterskel i grunnleggende rettigheter taler for at listen ikke skal godta andre formål enn de som følger av Charterets forklaringer.²⁹⁶ Listen over godkjente formål er uansett svært vid, og listen over artiklene i TEUF er i alle fall ikke uttømmende jf. ordlyden «such as».²⁹⁷ Det kan synes som at forfatterne av forklaringene til Charteret har opplistet feil artikler. Det finnes nemlig ingen TEUF artikkel 35 nr. 3. Referansen til artikkel 4 nr. 1 gir dessuten liten mening, da den regulerer medlemstatenes kompetanse og ingen formålsbetraktninger. Så vidt meg bekjent, finnes det ingen offentlige tilgjengelige korreksjoner om dette. Denne antagelsen støttes av juridisk litteratur, som dessuten undrer på om forfatterne kanskje mente å henwise til TEU artikkel 4 nr. 2 i stedet for artikkel 4 nr. 1.²⁹⁸ Artikkel 4 nr. 2 omhandler nemlig formålene «law and order», «territorial integrity» og «national security», som henger bedre sammen med referansen til TEUF artikkel 246 og med formålene om fri flyt i TEUF artikkel 36. Uansett om referansene i forklaringene til Charteret er feilaktige eller ikke, så fremgår det av Charteret at formålene må være erkjent av EU. Det andre alternativet innebærer at inngrep i rettighetene kan skje med begrunnelse i «the need to protect the rights and freedoms of others». Dette omfatter de andre rettighetene og frihetene som er beskyttet i Charteret og ellers innenfor EU.²⁹⁹

Det kan tenkes at inngrep enkelt kan begrunnes i et legitimt formål ettersom de er formulert ganske vidt. Formålene kunne vært spesifisert nærmere, slik at det ble en klarere terskel for inngrep. EU-domstolen kan få vanskeligheter med å fastslå krenkelse av en rettighet med begrunnelse i at inngrepet ikke oppfyller et godkjent formål på grunn av den vide rekkevidden av formålskravet. Dette kan føre til at EU-domstolen for å fastslå krenkelse i Charterets rettigheter, må begrunne krenkelsen i manglende proporsjonalitet eller stryk på de andre relaterte testene om nødvendighet og respekt av rettighetenes essens.³⁰⁰

---

²⁹⁵ Forklaringene til Charteret, s. 48 og Peers m.fl. s. 1455 og 1475, avsnitt 52.47.

²⁹⁶ Peers m.fl. s. 1475, avsnitt 52.47.

²⁹⁷ Peers m.fl. s. 1475, avsnitt 52.47.

²⁹⁸ Peers m.fl. s. 1475, avsnitt 52.48.

²⁹⁹ Peers m.fl. s. 1476, avsnitt 52.49.

³⁰⁰ Peers m.fl. s. 1476, avsnitt 52.50.

5.2.5 Balansetest

Artikkel 52 nr. 1 krever at tre vilkår er oppfylt i vurderingen av den materielle berettigelsen av inngrepet. For det første må inngrepet respektere essensen i den aktuelle rettigheten. For det andre må det foretas en proporsjonalitetsvurdering. For det tredje kreves det at ethvert inngrep er nødvendig. Vilkårene er vanskelig å separere i praksis, og i EU-domstolens rettspraksis er det heller intet klart forsøk på å adskille de tre vilkårene i vurderingen av om inngrepet kan berettiges.

Balansetesten etter Charterets artikkel 52 nr. 1 skiller seg for det første fra balansetesten etter EMK, fordi det ikke foreligger et eksplisitt krav om at inngrepet må være nødvendig i et «demokratisk samfunn». Det er ikke begrunnet hvorfor denne ordlyden er utelatt i artikkel 52 nr. 1, og så langt har ikke problemet kommet opp for EU-domstolen,³⁰¹ men det kan tenkes at et slikt krav likevel kommer til anvendelse av flere grunner. For det første er det som nevnt en sammenkobling til EMK etter artikkel 52 nr. 3. For det andre er demokratiet en av EUs grunnleggende verdier,³⁰² og unionens funksjonsmåte bygger på prinsippet om representativt demokrati.³⁰³ For det tredje har TEU et eget kapittel om demokratiske prinsipper i artikkel 9-12. Det vil derfor være påfallende dersom inngrep i Charterets rettigheter kan berettiges uten å ta demokratihensyn. Dette taler for at kravet om «nødvendig i et demokratisk samfunn» må tas i betraktning i nødvendighetsvurderingen etter Charterets artikkel 52 nr. 1.

Balansetesten etter Charterets artikkel 52 nr. 1 skiller seg videre fra balansetesten etter EMK, fordi det i rettspraksis om tolkningen av artikkelen ikke nevnes at medlemsstatene blir tillagt en «margin of appreciation». EU er en egen jurisdiksjon med egne institusjoner og lovgivning, mens EMD er en folkerettsdomstol og derfor er et slikt prinsipp særlig viktig ved tolkning av EMK. Det er derfor mindre naturlig at prinsippet om statenes skjønnsmargin skal gjelde i EU. Medlemsstatene i EU har selvfølgelig også ulike tilnærminger til ulike rettsoppfatninger, men dette tar EU høyde for ved blant annet å vedta minstestandarder som tillater medlemslandene å vedta en bedre beskyttelse og ved å tillate at hvert enkelt medlemsland vedtar sin egen lovgivning som skal implementere EU-lovgivning.³⁰⁴

---

³⁰¹ Peers m.fl. s. 1480, avsnitt 52.67.

³⁰² TEU artikkel 2.

³⁰³ TEU artikkel 10 nr. 1.

³⁰⁴ Peers m.fl. s. 1481, avsnitt 52.68.

5.3 Analyse av Datalagringsdirektiv-dommen

5.3.1 Innledende bemerkninger

Innledningsvis skal det kort gjøres rede for Datalagringsdirektivet³⁰⁵ og hvordan lagring av elektroniske personopplysninger etter direktivet kan påvirke personopplysningsvernet.

Datalagringsdirektivet ble vedtatt på bakgrunn av den enorme utviklingen i bruk av elektronisk kommunikasjon og tanken om at elektroniske opplysninger kunne være et viktig og verdifullt verktøy i forebygging, etterforskning, bekjempelse og rettsforfølging av straffbare handlinger.³⁰⁶ Datalagringsdirektivet omhandlet lagring av opplysninger som ble generert eller behandlet i sammenheng med levering av offentlig tilgjengelige elektroniske kommunikasjonstjenester eller av offentlige kommunikasjonsnett og om endringer i Kommunikasjonsdirektivet³⁰⁷. Direktivet krevde lagring av kommunikasjonsdetaljer fra fasttelefon og mobiltelefon, opplysninger om internettbruk, e-post og bredbåndsbruk. Det krevde lagring av opplysninger om datatrafikk, lokasjoner og andre lignende opplysninger som var nødvendig for å identifisere abonnenten eller den registrerte bruker, men krevde ikke lagring av selve innholdet i kommunikasjonen.³⁰⁸

I dommen blir lagring av elektroniske opplysninger i henhold til direktivet vurdert opp mot de grunnleggende rettighetene i Charterets artikkel 7 og 8. EU-domstolen uttalte innledningsvis i dommen at opplysninger som tillates lagret i henhold til direktivet muliggjør

«very precise conclusions to be drawn concerning the private lives of persons whose data has been retained, such as the habits of everyday life, permanent or temporary places of residence, daily or other movements, the activities carried out, the social relationships of those persons and the social environments frequented by them».³⁰⁹

---

³⁰⁵ Europaparlaments- og rådsdirektiv av 15. mars 2006 nr. 24 om lagring av data som fremkommer ved bruk av offentlig elektronisk kommunikasjon, samt endring i europaparlaments- og rådsdirektiv 2002/58/EF (Datalagringsdirektivet).

³⁰⁶ Datalagringsdirektivets fortale avsnitt 7. Se Andrew Roberts, «Privacy, Data Retention and Domination: Digital Rights Ireland Ltd v Minister for Communications», *The modern law review*, vol. 78, nr. 3, 2015, s. 535-548 (s. 538).

³⁰⁷ Europaparlaments- og rådsdirektiv av 12. juli 2002 nr. 58 om behandling av personopplysninger og personvern i sektoren for elektronisk kommunikasjon.

³⁰⁸ Datalagringsdirektivets artikkel 1 nr. 2.

³⁰⁹ forente saker C-293/12 og C-594/12, *Digital Rights Ireland Ltd mot Minister for Communications, Marine and Natural Resources m.fl. og Kärtner Landesregierung m.fl.*, (Datalagringsdirektiv-dommen) (avsnitt 27).

Denne uttalelsen viser hvordan lagring av personopplysninger i form av elektronisk kommunikasjon kan påvirke retten til privatliv og til personopplysningsvern. En analyse av Datalagringsdirektiv-dommen er derfor en nødvendig del i klarleggingen av det overordnede menneskerettslige personopplysningsvernet.

I denne avgjørelsen bruker EU-domstolen samme framgangsmåte som EMD ved at de først undersøker om det foreligger et inngrep, for deretter å undersøke om inngrepet kan anses berettiget på bakgrunn av vilkårene i artikkel 52 nr. 1.

5.3.2 Sakens bakgrunn

Datalagringsdirektiv-dommen er EU-domstolens svar på to anmodninger om prejudisiell avgjørelse fra den irske og østerrikske domstolen i to ulike nasjonale saker. I den første saken skulle en irsk domstol avgjøre en tvist mellom den irske organisasjonen Digital Rights Ireland som i 2006 gikk til sak mot irske myndigheter med krav om at datalagringsdirektivet og den irske lovgivningen som implementerte dette måtte erklæres ugyldig. Den nasjonale domstolen mente at EU-domstolen først burde ta stilling til gyldigheten av datalagringsdirektivet, før domstolen kunne ta stilling til gyldigheten av det nasjonale rettsgrunnlaget. Den nasjonale domstolen henvendte seg derfor til EU-domstolen. I den andre saken ble det for østerrikske domstoler fremmet tusenvis³¹⁰ av saker med krav om at det nasjonale rettsgrunnlaget som implementerte datalagringsdirektivet i Østerrike ikke kunne anses gyldig fordi den krenket individets fundamentale rett til beskyttelse av sine personopplysninger. Den nasjonale domstolen henvendte seg til EU-domstolen for å få svar på om datalagringsdirektivet var forenelig med EUs grunnrettscharter.

5.3.3 Sakens rettslige spørsmål

Hovedspørsmålet for EU-domstolen var om datalagringsdirektivet oppfylte det kravet til beskyttelse av personopplysninger som stilles etter Charterets artikkel 7 og 8.

Først vurderte EU-domstolen om lagring i henhold til direktivet utgjorde et inngrep i personopplysningsvernet. Deretter vurderte EU-domstolen om lagringen kunne anses

---

³¹⁰ Kärntner Landesregierung (Regjeringen i Kärntner-provinsen i Østerrike), Mr. Seitlinger, Mr. Tschohl og 11 128 andre klagere gikk til sak.

berettiget etter Charterets artikkel 52 nr. 1. Da ble det først vurdert hvorvidt inngrepet respekterte essensen i de beskyttede rettighetene, dernest om inngrepet oppfylte et formål av generell interesse, og til sist ble det foretatt en balansetest, herunder en proporsjonalitetsvurdering og en vurdering av om inngrepet var nødvendig.

Vilkåret om at inngrepet må være «provided for by law» ble ikke behandlet i dommen. Dette kan indikere at EU-domstolen klart mente at lovkravet var oppfylt, ettersom rettsgrunnlaget i foreliggende sak var datalagringsdirektivet. Som sagt i avhandlingens punkt 5.2.3 har ikke EU-domstolen positivt bekreftet at det foreligger en kvalitetstest i lovkravet, men som analysen av *Datalagringsdirektiv-dommen* vil vise, vurderte EU-domstolen direktivets kvalitet under balansetesten.

5.3.4 Hvorvidt datalagringsdirektivet utgjorde et inngrep i personopplysningsvernet

I vurderingen av sakens første spørsmål kom EU-domstolen til at lagring av personopplysninger i henhold til direktivets artikkel 3, 5 og 6 i seg selv utgjorde et inngrep i rettighetene som følger av Charterets artikkel 7. Det utgjorde et videre inngrep at de kompetente nasjonale myndigheter hadde tilgang til opplysningene etter datalagringsdirektivets artikkel 4 og 8.³¹¹ Når EU-domstolen konstaterte dette, refererte de til tre avgjørelser som EMD har avsagt.³¹² Deretter brukte EU-domstolen ordet «accordingly» og konkluderte med at direktivets regulering av kompetente myndigheters tilgang til opplysningene innebar et inngrep i Charterets artikkel 7. EU-domstolen bruker altså rettspraksis etter EMK artikkel 8 i tolkningen av om direktivet er i strid med den grunnleggende rett til personopplysningsvern. Rettspraksis fra EMD har tilsynelatende hatt en viss betydning for konklusjonen ettersom EU-domstolen brukte ordet «accordingly» mellom referansen til EMDs rettspraksis og konklusjonen.

Ettersom datalagringsdirektivet utgjorde et inngrep i Charterets artikkel 7, kom EU-domstolen også frem til at direktivet utgjorde et inngrep i den fundamentale retten til beskyttelse av personopplysninger som følger av Charterets artikkel 8.³¹³ Dette ble begrunnet i direktivets innhold som regulerer behandling av personopplysninger.

---

³¹¹ *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 35).

³¹² *Leander* (avsnitt 48), *Rotaru* (avsnitt 46) og *Weber og Saravia* (avsnitt 79).

³¹³ *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 36).

Etter at EU-domstolen hadde fastslått at det forelå et inngrep, kom den med bemerkninger om at inngrepet var omfattende, måtte anses som særlig alvorlig og at inngrepet medførte at de berørte enkeltpersonene fikk følelsen av at privatlivet var under konstant overvåkning.³¹⁴

5.3.5 Hvorvidt direktivet likevel var i overensstemmelse med Charteret

EU-domstolen vurderte først om inngrepet respekterte «the essence» i den grunnleggende retten til respekt for sitt privatliv. EU-domstolen uttalte at selv om lagring av opplysningene etter datalagringsdirektivet utgjorde et særlig alvorlig inngrep i retten til respekt for sitt privatliv som følger av Charterets artikkel 7, var det ikke gitt at slik lagring negativt ville påvirke essensen i rettigheten. Dette begrunnet EU-domstolen med at direktivet ikke krevde lagring av innholdet i den elektroniske kommunikasjonen.³¹⁵ EU-domstolen uttalte videre at lagring av opplysningene heller ikke negativt ville påvirke essensen i den fundamentale retten til beskyttelse av personopplysninger etter Charterets artikkel 8. Dette ble begrunnet med at direktivets artikkel 7 oppstilte visse minimumskrav til medlemsstatene for å sikre at tilstrekkelige tekniske og organisatoriske tiltak ble innført i medlemsstatene for å forhindre utilsiktet eller ulovlig destruksjon, tap eller endring av opplysningene.

Dernest vurderte EU-domstolen hvorvidt inngrepet oppfylte «an objective of general interest». Direktivets hovedsakelige formål var å sikre at opplysningene var tilgjengelig for å oppdage, samt etterforske og rettsforfølge alvorlig kriminalitet.³¹⁶ Ettersom bekjempelse av alvorlig kriminalitet og internasjonal terrorisme for å verne internasjonal fred og offentlig sikkerhet tidligere har blitt ansett som formål av generell interesse,³¹⁷ kom EU-domstolen til at formålkravet var oppfylt. Det ble uttalt at opplysninger relatert til elektronisk

---

³¹⁴ *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 37). Det samme mente generaladvokaten, se generaladvokatens forslag i *Datalagringsdirektiv-saken* (avsnitt 52 og 72).

³¹⁵ *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 39). Se direktivets artikkel 1 nr. 2.

³¹⁶ *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 41). Se direktivets artikkel 1 nr. 1.

³¹⁷ *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 42). Se også forente saker C-402/05 P og C-415/05 P, avsagt 3. september 2008, *Yassin Abdullah Kadi og Al Barakaat International Foundation mot Rådet og Kommisjonen* (avsnitt 363), forente saker C-539/10 P og C-550/10 P, avsagt 15. november 2012, *Stichting Al-Aqsa m.fl. mot Rådet* (avsnitt 130) og sak C-145/09, avsagt 23. november 2010, *Land Baden-Württemberg mot Panagiotis Tsakouridis* (avsnitt 46 og 47).

kommunikasjon er et særlig viktig og verdifullt verktøy i bekjempelsen av kriminalitet, og særlig organisert kriminalitet.³¹⁸

EU-domstolen gikk så over til balansetesten, og foretok først en proporsjonalitetsvurdering. Først vurderte EU-domstolen om lagringen av opplysningene var hensiktsmessig for å oppnå formålene med direktivet.³¹⁹ Fokuset i analysen var på hvilken verdi de lagrede opplysningene kunne ha for nasjonale myndigheter i bekjempelsen av alvorlig kriminalitet. På grunn av den stadig viktigere rollen som elektronisk kommunikasjon spiller for mulighetene til å oppklare alvorlig kriminalitet, mente EU-domstolen at elektronisk kommunikasjon må anses som et verdifullt verktøy i etterforskningsøyemed. Derfor konkluderte EU-domstolen med at lagring av personopplysningene i saken måtte anses som et hensiktsmessig inngrep for å oppnå formålet med direktivet. Konklusjonen ble ikke påvirket av at det fantes andre metoder å kommunisere elektronisk på, herunder metoder som tillot anonymisert kommunikasjon, og som ikke falt inn under direktivets rekkevidde, selv om det begrenset evnen til å oppnå direktivets formål.³²⁰

EU-domstolen gikk deretter over til nødvendighetsvurderingen. Domstolen bemerket at kampen mot alvorlig kriminalitet, og særlig organisert kriminalitet og terror, er av største betydning for å verne om offentlig sikkerhet og at kampens effektivitet i stor grad kan avhenge av muligheten til å bruke utradisjonelle etterforskningsmetoder. Domstolen uttalte imidlertid at et slikt formål ikke i seg selv kunne rettferdiggjøre lagringen av opplysningene. Det krevdes altså noe mer for å anse inngrepet proporsjonalt, nærmere bestemt måtte lagringen være begrenset til det som var «strictly necessary». I vurderingen av om direktivet var begrenset til det som var strengt nødvendig påpekte EU-domstolen tre viktige mangler ved direktivet i lys av Charterets artikkel 7 og 8.

For det første mente Domstolen at direktivet favnet for vidt ved at det på generelt vis krevde lagring av alle typer elektronisk kommunikasjon og omfattet alle brukere og abonnenter, uten at det ble foretatt unntak, begrensninger eller sondringer tilpasset det angitte formålet om

---

³¹⁸ *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 43).

³¹⁹ *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 46-49).

³²⁰ *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 50). Det samme ble uttalt i Generaladvokatens forslag til avgjørelse i *Datalagringsdirektiv-saken* (avsnitt 137).

bekjempelse av kriminalitet.³²¹ Direktivet krevde ikke at de registrerte var mistenkt for alvorlig kriminelle handlinger, eller at de hadde noen form for befatning med slike handlinger, til tross for at formålet med direktivet var begrensning av alvorlig kriminalitet. På denne måten utgjorde direktivet et inngrep i de fundamentale rettighetene til praktisk talt hele den europeiske befolkning.³²²

For det andre bemerket EU-domstolen at direktivet ikke krevde at de kompetente nasjonale myndigheters tilgang og etterfølgende bruk til personopplysningene ble begrenset til formålet om bekjempelse av kriminalitet.³²³ I stedet påla direktivet medlemsstatene selv ansvaret for å definere hvilke prosedyrer som skulle følges, med krav om at nødvendighets- og proporsjonalitetsprinsippet skulle følges. Myndighetenes tilgang til opplysningene var heller ikke betinget av samtykke fra en uavhengig instans. Tilgang til og etterfølgende bruk av opplysningene var derfor ikke begrenset til det som var «strictly necessary».

For det tredje slo Domstolen ned på varigheten av lagringen.³²⁴ Direktivet krevde en minste lagringstid på seks måneder uten å sondre mellom de ulike kategoriene av opplysninger, og den mulige nytten opplysningene kunne utgjøre med tanke på direktivets formål. Direktivet åpnet opp for lagring opp til to år, men det var ikke oppgitt kriterier for vurdering av om tidsperioden var begrenset til det som var strengt nødvendig. EU-domstolen mente dermed at reguleringen av lagringsperioden ikke var begrenset til det som var «strictly necessary».

På bakgrunn av disse tre manglene, kom EU-domstolen til at direktivet materielt sett overskred grensen for det som kunne aksepteres i henhold til det overordnede personopplysningsvernet etter Charterets artikkel 7 og 8.³²⁵ Direktivet sikret ikke at inngrepet i personopplysningsvernet var begrenset til det strengt nødvendige.

EU-domstolen kom avslutningsvis med noen tilleggsbemerkninger om direktivets manglende prosessuelle rettssikkerhetsgarantier i henhold til Charterets artikkel 8.³²⁶ Det ble påpekt at det ikke var noen bestemmelser som regulerte den enorme mengden opplysninger som krevdes

---

³²¹ *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 56-59).

³²² *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 56).

³²³ *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 60-62).

³²⁴ *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 63-64).

³²⁵ *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 65).

³²⁶ *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 66-68).

lagret i henhold til direktivet, opplysningenes sensitive karakter og risikoen for ulovlig tilgang til opplysningene. EU-domstolen mente at slike regler ville ha tjent til beskyttelse og sikkerhet for de lagrede opplysningene ved å sikre full integritet og konfidensialitet. Av direktivet påhvilde det heller ingen plikt på medlemsstatene til å etablere slike regler. Videre manglet direktivet regler som regulerte leverandørens tekniske og organisatoriske plikter, og det tillot leverandørene å ta spesielt hensyn til økonomiske vurderinger når de avgjorde hvilket sikkerhetsnivå som skulle anvendes. Direktivet sikret heller ikke ugjenkallelig sletting av opplysningene ved lagringsperiodens utløp. Det ble også påpekt at direktivet ikke krevde at de lagrede opplysningene ble holdt innenfor EU. EU-domstolen mente at dette kunne resultere i at den kontrollen som skal utføres av en uavhengig tilsynsmyndighet hva angår samsvar med kravene til beskyttelse og sikkerhet, jf. Charterets art 8, ikke fullt ut kunne sikres. EU-domstolen påpekte at slik kontroll er en essensiell komponent i personopplysningsvernet.³²⁷

Konklusjonen ble at datalagringsdirektivet ikke var forenelig med proporsjonalitetsprinsippet i lys av EUs grunnrettscharter artikkel 7, 8 og 52 nr. 1.³²⁸ Direktivet utgjorde derfor en krenkelse av det overordnede personopplysningsvernet.

5.3.6 Et nærmere blikk på funn i analysen

Det første funnet i analysen er at dommen er meget klar i sin konklusjon. Direktivet er ugyldig, ettersom det er i strid med Charterets artikkel 7 og 8 og går lengre enn unntaksadgangen i artikkel 52 nr. 1 tillater. Lagring av personopplysninger relatert til elektronisk kommunikasjon i henhold til datalagringsdirektivet ble ansett å utgjøre et meget omfattende og særlig alvorlig inngrep i retten til respekt for sitt privatliv og i personopplysningsvernet.

Det andre funnet er at dommen derimot ikke er så klar på hva som var det utslagsgivende momentet for resultatet i dommen. Som det fremgår av analysen, pekte EU-domstolen på en rekke forhold før de konkluderte med at direktivet var i strid med de grunnleggende rettighetene i Charterets artikkel 7 og 8. Domstolens konklusjon baserte seg på en helhetlig

---

³²⁷ *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 68) og sak C-614/10, avsagt 16. oktober 2012, *Kommisjonen mot Østerrike* (avsnitt 37).

³²⁸ *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 69).

vurdering av flere forhold, og det er derfor vanskelig å finne det utslagsgivende momentet. Dette innebærer blant annet at det er uklart hvilke konkrete justeringer direktivet måtte være underlagt for at direktivet skulle passere proporsjonalitetstesten.³²⁹ Kunne den ene mangelen være tilstrekkelig til å slå direktivet ut av kraft, eller var det nødvendig å se alle manglene i sammenheng? EU-domstolen påpekte etter vurderingen av hver enkelt mangel at de enkelte manglene dermed ikke gjorde at direktivet var begrenset til det som var strengt nødvendig. Min vurdering er derfor at de tre manglene som EU-domstolen pekte på i avsnitt 57-64 hver for seg kunne ha ført til at direktivet ikke var begrenset til det som var strengt nødvendig.

Det tredje funnet er at EU-domstolen slo hardt ned på generell masselagring av personopplysninger, og mente at dette var uforenelig med det overordnede vernet. Direktivet utgjorde et inngrep i de grunnleggende rettighetene til hele den europeiske befolkning, mente domstolen. Innebærer denne uttalelsen at slik lagring alltid vil være ulovlig, eller vil det være lovlig på visse vilkår? Denne uttalelsen kan få stor betydning for annen innsamling av personopplysninger ved at det strider mot personopplysningsvernet å generelt masselagre opplysninger som omfatter en så stor del av den europeiske befolkning, uten at lagringen begrenses opp mot formålet som skal oppnås og at det ikke sondres mellom ulike typer trafikkdata og hvilken forskjell de utgjør i bekjempelse av alvorlig kriminalitet. Direktivet krevde lagring av personopplysningene til personer som ikke kunne knyttes opp mot kriminalitet, og dette strider helt klart mot det overordnede personopplysningsvernet som krever at inngrep kun kan skje dersom det er nødvendig for å oppfylle formålet. Det ble dessuten ikke sondret mellom ulike typer personopplysninger. I diskusjonen om direktivet i forkant av dommen, uttalte det norske datatilsynet at de er svært kritisk til lagring av e-post, men ikke i samme grad hva angår IP-adresser.³³⁰ Det er klart at ulike typer trafikkdata i ulik grad griper inn i personopplysningsvernet, og når direktivet ikke skiller mellom disse, så fremstår det som en betydelig mangel.

Det fjerde funnet er at EU-domstolen foretar en vurdering av direktivets kvalitet og mangler under proporsjonalitetsvurderingen og ikke under vurderingen av om inngrepet er «provided for by law». Generaladvokaten tok det standpunkt at datalagringsdirektivet var i strid med

---

³²⁹ Hans Petter Graver og Henning Harborg, «Datalagring og menneskerettighetene – Utredning til Justisdepartementet og Samferdselsdepartementet», 1. oktober 2015, s. 12.

³³⁰ Datatilsynets nettsider (datatilsynet.no) <https://www.datatilsynet.no/Nyheter/2014/-DLD-et-alvorlig-inngrep-i-privatlivet/> (februar 2016).

lovkravet fordi det ikke oppfylte den kvalitet som kreves, mens EU-domstolen mente at direktivet ikke var proporsjonalt på bakgrunn av at loven ikke oppfylte den kvalitet som kreves. Som sagt i punkt 5.2.3 har ikke EU-domstolen uttrykt at det foreligger en kvalitetstest i lovkravet, men foreliggende analyse bekrefter at det finnes en slik test selv om den utføres under proporsjonalitetsvurderingen.

Det femte funnet er at EU-domstolen anser direktivet som et stort skritt i retning av et uønsket overvåkingssamfunn. EU-domstolen uttalte at lagring og etterfølgende bruk av personopplysningene uten at den registrerte blir informert «...is likely to generate in the minds of the persons concerned the feeling that their private lives are the subject of constant surveillance».³³¹ Domstolens argumentasjon innebærer dermed at virkningen av denne type datalagring blir at overvåking av individer anses som en normal situasjon.³³² EU-domstolen anser dette som en lite ønsket utvikling, og reagerer således med å sette direktivet ut av kraft.

Sjette funn i analysen er at EU-domstolen uttalte at direktivet ikke negativt påvirket essensen i retten til respekt for sitt privatliv ettersom det ikke krevde lagring av innholdet i kommunikasjonen. Dersom man tolker dette antitetisk så kan man trekke den slutning at lagring av innholdet i elektronisk kommunikasjon vil påvirke essensen i retten til respekt for sitt privatliv. Det må således kreves strengere regler for å legitimere lagring av innhold i elektronisk kommunikasjon, enn lagring av detaljer rundt den elektroniske kommunikasjonen. Videre uttalte EU-domstolen at direktivet heller ikke negativt påvirket essensen i retten til beskyttelse for sine personopplysninger etter Charterets artikkel 8. Dette ble begrunnet med at direktivet oppstilte visse minimumskrav. Dette viser at EU-domstolen har forskjellig tilnærming til essensen i retten til respekt for sitt privatliv etter Charterets artikkel 7 og retten til beskyttelse for sine personopplysninger etter artikkel 8. Dette illustrerer nok en gang at personopplysningsvernet som integrert del av retten til respekt for sitt privatliv ikke har samme innhold som retten til beskyttelse av sine personopplysninger etter Charterets artikkel 8.

Det syvende funnet er at EU-domstolen la stor vekt på den stadig viktigere rollen som elektronisk kommunikasjon spiller for mulighetene til å oppklare alvorlig kriminalitet. I norsk

---

³³¹ Datalagringsdirektiv-dommen (avsnitt 37).

³³² Jonida Milaj, «Invalidation of the data retention directive – Extending the proportionality test», *Computer law & security review*, vol. 31, nr. 5, 2015, s. 604-617 (s. 611).

straffeprosess kan skjult kommunikasjonskontroll iverksettes, men kun dersom hensynet til kriminalitetsbekjempelse veier tyngre enn hensynet til personvernet.³³³ Forskjellen her er at kommunikasjonskontroll bare kan skje overfor personer som med «skjellig grunn mistenkes»³³⁴ for en alvorlig forbrytelse, mens datalagringsdirektivet skulle omfatte alle personer uansett om det foreligger mistanke eller ikke. En annen forskjell er at kommunikasjonskontroll gjelder innholdet av kommunikasjonen i motsetning til datalagringsdirektivet som bare gjelder opplysninger om detaljene rundt kommunikasjonen. Poenget er at datalagringsdirektivet veide bekjempelse av kriminalitet tyngre enn personopplysningsvernet, og manglet slike rettssikkerhetsgarantier som for eksempel oppstilles i norsk straffeprosess hva angår iverksettelse av skjulte tvangsmidler. Det kom derfor ikke som noen overraskelse at EU-domstolen erklærte direktivet ugyldig.

Analysens åttende funn gjelder EU-domstolens generelle tilnærming til EU-lovgivers handlingsrom.³³⁵ Domstolen uttalte at lovgivers skjønn på dette området må begrenses og at domstolskontrollen må bli tilsvarende streng, fordi personopplysningsvernet er så viktig og inngrepet så alvorlig.³³⁶ På denne måten går EU-domstolen langt i å trekke overordnede grenser for den lovgivende makt.

5.4 Analyse av Google-dommen

5.4.1 Innledende bemerkninger

EU-domstolen har i *Google-dommen* kommet med prinsipielle uttalelser angående søkemotorers plikter og enkeltindividers rettigheter hva gjelder behandling av personopplysninger i en søkemotor. For at analysen av avgjørelsen skal bli mest mulig fullstendig og oppklarende, skal det innledningsvis kort gjøres rede for hva en søkemotor er og hvilken påvirkning en søkemotor kan ha på enkeltindividets privatliv og personopplysningsvern.

---

³³³ Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven) §170a krever at kommunikasjonskontroll bare kan iverksettes når det ikke vil utgjøre et «uforholdsmessig inngrep».

³³⁴ Se for eksempel straffeprosessloven § 216a.

³³⁵ Halvard Haukeland Fredriksen, «Dommen over datalagringsdirektivet», *Vox Publica*, 14. april 2014, s. 5.

³³⁶ *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 48).

En søkemotor er en programvare som brukes til å søke etter dokumenter eller databaseposter som oppfyller kriterier oppgitt som søkeord.³³⁷ En søkemotor oppdager offentlig tilgjengelige internettsider, som den indekserer og gjør tilgjengelig for internettbrukere som taster inn et søkeord. En søkemotor kan filtrere hele internett for brukerne sine, og fortelle hvilke søkeresultater som er relevant for søket som har blitt gjort.³³⁸

Det kan tenkes at søkeresultatene i ulike tilfeller vil påvirke enkeltindividets rett til respekt for sitt privatliv og til personopplysningsvern. Det er vanlig praksis å taste inn navnet til en potensiell arbeidstaker, leietaker eller en potensiell kjæreste i en søkemotor for å vite mest mulig om vedkommende.³³⁹ Problemet med søkemotorer i forbindelse med personopplysningsvernet, er at de sammenstiller informasjon om et enkeltindivid og gjør det svært enkelt for enhver internettbruker å skaffe seg et detaljert overblikk over det aktuelle individet en søker på.³⁴⁰

Innenfor EU-retten har det blitt foreslått «en rett til å bli glemt»³⁴¹ som analysen av *Google-dommen* også vil vise. Denne retten skal gi individet rett til kontroll over egne personopplysninger og rett til å kreve opplysningene slettet. Tanken bak en slik rett er at opplysninger som lagres og gjøres tilgjengelig gjennom internett ikke for alltid skal være tilgjengelig, men på et visst tidspunkt bli «glemt». En slik rett får stadig mer aktualitet som følge av den enorme teknologiske utviklingen, herunder den enorme mengden av opplysninger som ligger ute på internett uten tidsbegrensninger.³⁴²

5.4.2 Sakens bakgrunn

Den spanske statsborgeren Mario Costeja González (heretter klageren) fremsatte i 2010 en klage til det spanske datatilsynet mot en spansk avis og mot selskapet Google som driver søkemotortjenesten Google Search. Bakgrunnen for klagen var at klageren ville fjerne to avisartikler fra søkeresultatet etter et søk gjort på klagerens navn i søkemotoren. De to

---

³³⁷ Se store norske leksikons hjemmesider (snl.no) <https://snl.no/søkemotor> (april 2016).

³³⁸ Allyson Haynes Stuart, «Google Search results: Buried if not forgotten», *North Carolina Journal of Law & Tecknology*, vol. 15, nr. 3, 2014, s. 463-518 (s. 479).

³³⁹ Se Meg Leta Ambrose, «You are what Google says you are: The right to be forgotten and Information Stewardship», *International Review of Information Ethics*, vol. 17, 2012, s. 22.

³⁴⁰ *Google-dommen* (avsnitt 80).

³⁴¹ «Retten til å bli glemt» er foreslått inntatt i ny personvernforordning artikkel 17, og innebærer en rett til å slette personopplysninger om seg selv, som er i andres hender, på visse vilkår.

³⁴² Se avhandlingens punkt 1.3.

avisartiklene omhandlet en tvangsauksjon av klagerens eiendom på bakgrunn av ubetalt trykdegjeld til staten. Klageren anførte først og fremst at den spanske avisen var pliktig til å fjerne artiklene fra nettsiden sin. Derest anførte klageren at Google var pliktig til å fjerne personopplysningene relatert til ham fra søkeresultatet. Klageren viste til at trykdesaken mot ham var ferdig for flere år siden og at referansen til saken i dag var irrelevant.³⁴³

Det spanske datatilsynet avviste den delen av klagen som relaterte seg til den spanske avisen. Begrunnelsen var at informasjonen om klageren var lovlig publisert og begrunnet i informasjonshensyn, nærmere bestemt hensynet til maksimal publisitet rundt auksjoner for å sikre så mange budgivere som mulig.³⁴⁴ Den andre del av klagen, som relaterte seg til Google, ble imidlertid tatt til følge. Google reiste søksmål for spanske domstoler med krav om at datatilsynets vedtak måtte kjennes ugyldig. Den spanske domstolen henvendte seg deretter til EU-domstolen for å få avklart hvilke plikter som påhviler leverandøren av en søkemotor når en person ikke ønsker at personopplysninger publisert på internettsider skal gjøres tilgjengelig i søkeresultatet etter et søk på personens navn i søkemotoren.

5.4.3 Sakens rettslige spørsmål

For å avgjøre om klageren hadde rett til å kreve at Google fjernet lenkene fra søkeresultatet måtte EU-domstolen ta stilling til tre underliggende spørsmål fra den spanske domstolen.³⁴⁵ Det første spørsmålet angikk personverndirektivets territorielle rekkevidde. Ettersom dette spørsmålet i liten grad har betydning for rekkevidden av det overordnede personopplysningsvernet, vil behandling av spørsmålet tillegges begrenset plass i foreliggende analyse.

Det neste spørsmålet gjaldt personverndirektivets materielle rekkevidde, nærmere bestemt hvorvidt personverndirektivet kom til anvendelse på søkemotorer. Her måtte EU-domstolen vurdere om leverandører av søkemotorer behandler personopplysninger i henhold til direktivet, og om disse kan anses som den behandlingsansvarlige. Dette spørsmålet omhandler direktivets materielle rekkevidde, og ikke det overordnede personopplysningsvernets materielle rekkevidde. Direktivets materielle rekkevidde blir

---

³⁴³ *Google-dommen* (avsnitt 15).

³⁴⁴ *Google-dommen* (avsnitt 16).

³⁴⁵ *Google-dommen* (avsnitt 20).

imidlertid vurdert i lys av det overordnede personopplysningsvernet etter Charterets artikkel 7 og 8, og derfor vil EU-domstolens behandling av spørsmålet tillegges en viss plass i foreliggende analyse.

Siste spørsmål gjaldt rekkevidden av den registrertes rettigheter og søkemotorers plikter etter direktivet i lys av Charterets artikkel 7 og 8. Under dette spørsmålet måtte EU-domstolen først ta stilling til om en forespørsel om sletting av personopplysninger må adresseres til den som opprinnelig har publisert opplysningene eller om forespørselen direkte kan rettes mot søkemotoren. Dernest måtte det vurderes om søkemotoren har en plikt til å fjerne lenker til internettsider selv om opplysningene fra internettsiden er lovlig publisert og fremdeles vil være tilgjengelig. Videre måtte EU-domstolen ta stilling til om en enkeltperson kan kreve at en søkemotor fjerner personopplysninger fra søkerresultatet etter et søk på personens navn, og i så fall på hvilke vilkår.

5.4.4 Territoriell rekkevidde

Som tidligere nevnt i avhandlingens punkt 1.3.1, står personopplysningsvernet i fare med tanke på spredning av elektroniske nettbaserte personopplysninger ettersom internett ikke kjenner territorielle grenser. Det er likevel klart at virksomheter må følge de regler som gjelder for behandling av personopplysninger i det landet der virksomheten ligger. Det er derfor hensiktsmessig med en kort gjennomgang av EU-domstolens vurderinger hva angikk direktivets territorielle rekkevidde.

Google har ikke hovedsete innenfor EU og omfattes i utgangspunktet ikke av personverndirektivet og resten av EU-lovgivningen. Personverndirektivet og nasjonal personvernlovgivning er imidlertid gjeldende for virksomheter som ikke har hovedsete innenfor EU, dersom de har et datterselskap eller en filial i et medlemsland, og behandler personopplysninger gjennom dette, jf. direktivets artikkel 4 nr. 1 litra a.

EU-domstolen kom, på bakgrunn av artikkelens ordlyd og formålsbetraktninger, fram til at Google Inc. behandler personopplysninger gjennom datterselskapet Google Spania. Dette innebærer at selv om selskapets fysiske server er lokalisert utenfor Europa, vil EU-rett komme til anvendelse på søkemotorer dersom de har et datterselskap eller en filial i et medlemsland som promoterer salg av reklameplass som tilbys av søkemotoren. På denne

måten kan ikke Google eller andre søkemotorer unngå pliktene og ansvaret som oppstilles i EU-retten.

5.4.5 Materiell rekkevidde

Det har tidligere blitt lagt til grunn at «the operation of loading personal data on an internet page» utgjør «processing» i henhold til personverndirektivets artikkel 2 litra b.³⁴⁶ Hvorvidt ytterligere spredning gjennom en søkemotor utgjør «processing» var imidlertid ikke tidligere avklart. EU-domstolen kom i *Google-dommen* fram til at en søkemotor behandler personopplysninger når den søker regelmessig, automatisk og systematisk etter informasjon, for deretter å innsamle det som tidligere er publisert på internett av tredjeparter, indeksere det automatisk, lagre det midlertidig og gjøre det tilgjengelig for internettbrukere i søkeresultatene, jf. direktivets artikkel 2 litra b, forutsatt at informasjonen omfatter personopplysninger.³⁴⁷ EU-domstolen påpekte at det ikke har noen betydning at opplysningene allerede er offentlig tilgjengelig.³⁴⁸ EU-domstolen kom derfor til at leverandører av søkemotorer behandler personopplysninger i henhold til personverndirektivet. Konklusjonen har betydning for det overordnede personopplysningsvernet ettersom dommen aktualiserer en ny form for behandling av personopplysninger som ikke tidligere har blitt prøvd av Domstolen.

Videre kom EU-domstolen til at leverandøren av en søkemotor er den behandlingsansvarlige for personopplysningene selv om de ikke utøver kontroll over personopplysningene, men kun gjengir allerede publiserte personopplysninger i sin søkeindeks.³⁴⁹ EU-domstolen begrunnet dette blant annet med at søkemotorer spiller en avgjørende rolle i formidling av personopplysninger, og gjør det mulig for enhver internettbruker å få tilgang til slike opplysninger, herunder internettbrukere som ellers ikke ville funnet fram til internettsiden der opplysningene er publisert.³⁵⁰ Videre mente EU-domstolen at et søkeresultat viser et strukturert overblikk av informasjon relatert til personen det søkes på, slik at man kan få en mer eller mindre detaljert profil over vedkommende. Derfor mente EU-domstolen at en

---

³⁴⁶ Sak C-101/01, avsagt 6. november 2003, *Bodil Lindqvist* (avsnitt 25).

³⁴⁷ *Google-dommen* (avsnitt 28).

³⁴⁸ *Google-dommen* (avsnitt 28). Se også *Satamedia* (avsnitt 48 og 49).

³⁴⁹ *Google-dommen* (avsnitt 33 og 34).

³⁵⁰ *Google-dommen* (avsnitt 36).

søkemotor i betydelig grad er egnet til å påvirke den grunnleggende rettigheten til privatliv og til beskyttelse av sine personopplysninger.³⁵¹

5.4.6 Den registrertes rettigheter og søkemotorens plikter

EU-domstolens vurdering av spørsmålene om den registrertes rettigheter og søkemotorens plikter fremstår som en helhetlig vurdering og en sammenblanding av momenter, og det er dermed vanskelig å behandle spørsmålene i den rekkefølgen som den nasjonale domstolen oppstilte. Følgende analyse av EU-domstolens vurderinger vil derfor ikke følge samme oppstilling som forespørselen fra den nasjonale domstolen, men det vil søkes å fremstille de mest interessante momentene på en systematisk måte.

EU-domstolen kom innledningsvis i domspremissene med en påminnelse om at personverndirektivet skal sikre en høy grad av beskyttelse av grunnleggende rettigheter, og særlig personopplysningsvern.³⁵² På denne måten understreket EU-domstolen at spørsmålene ikke bare skal avgjøres ved tolkning av direktivet, men at det også må vurderes i lys av det overordnede personopplysningsvernet etter Charterets artikkel 7 og 8. EU-domstolen påpekte også at en søkemotors behandling av personopplysninger i betydelig grad kan påvirke personopplysningsvernet, ettersom enhver internettbruker kan skaffe seg et strukturert overblikk over en person gjennom personopplysninger som sammenstilles i et søkeresultat.³⁵³ EU-domstolen uttalte at informasjon som dukker opp i en søkemotor potensielt kan inneholde flere aspekter av personens privatliv, og som uten søkemotoren kanskje ellers ikke hadde blitt funnet på internett. Et slikt inngrep som søkemotorer utfører i personopplysningsvernet, blir mer alvorlig med tanke på den viktige rollen som internett og søkemotorer spiller i dagens samfunn.³⁵⁴

I EU-domstolens undersøkelse av om en enkeltperson har rett til å kreve at en søkemotor fjerner personopplysninger fra søkeresultatet etter et søk på vedkommendes navn, startet Domstolen i det rettslige utgangspunktet om at det finnes en rett til å kreve sletting av personopplysninger, jf. direktivets artikkel 12 litra b. Retten til å kreve sletting er imidlertid betinget av at behandlingen er uforenelig med direktivet, og særlig dersom opplysningene er

---

³⁵¹ *Google-dommen* (avsnitt 38).

³⁵² *Google-dommen* (avsnitt 66).

³⁵³ *Google-dommen* (avsnitt 80).

³⁵⁴ *Google-dommen* (avsnitt 80).

«incomplete» eller «inaccurate», jf. artikkel 12 litra b. EU-domstolen sammenholdt artikkelen med artikkel 6 og uttalte at behandlingen også vil være uforenelig med direktivet dersom personopplysningene er «inadequate», «irrelevant», «no longer relevant» eller «excessive in relation to the purposes of the processing».³⁵⁵ Behandling av personopplysninger vil dessuten være uforenelig med direktivet dersom det ikke foreligger et lovlig behandlingsgrunnlag, jf. direktivets artikkel 7. EU-domstolen bemerket at det aktuelle behandlingsgrunnlaget for søkemotorer er artikkel 7 litra f.³⁵⁶ Her fremgår det at behandling må være «necessary for the purposes of the legitimate interests pursued by the controller or by the third party or parties to whom the data are disclosed». Dette gjelder imidlertid ikke dersom den registrertes grunnleggende rettigheter overstiger slike interesser. Det må derfor foretas en avveining mellom den behandlingsansvarliges og tredjepartens interesser og den registrertes rett til personopplysningsvern etter Charterets artikkel 7 og 8.³⁵⁷ Et alternativt grunnlag som enkeltindividet kan anvende for å få fjernet personopplysninger fra søkeresultatene til en søkemotor er å nekte behandling «on compelling legitimate grounds», jf. direktivets artikkel 14 første ledd litra a. I slike tilfeller må det tas hensyn til alle omstendigheter i saken, og dersom nektelsen er berettiget kan ikke opplysningene lengre behandles.³⁵⁸

Google mente at en forespørsel om sletting etter artikkel 12 og 14 måtte rettes til de som opprinnelig hadde publisert personopplysningene på internettsidene. EU-domstolen mente derimot at slike forespørsler kunne rettes direkte mot søkemotoren som deretter måtte foreta en avveining mellom de motstridende hensynene, for eventuelt å slette de aktuelle personopplysningene fra søkeresultatet. EU-domstolen slo fast at den registrerte kunne ta saken inn for det nasjonale datatilsynet eller domstolene, dersom søkemotoren ikke tok forespørselen til etterretning.³⁵⁹ EU-domstolen begrunnet direkte forespørsel til søkemotoren med flere momenter. For det første er leverandøren av en søkemotor «den behandlingsansvarlige» og har derfor ansvaret for at dens behandling av personopplysninger er i samsvar med direktivet og det overordnede personopplysningsvernet.³⁶⁰ For det andre har søkemotorene en avgjørende rolle i formidlingen av informasjon, og systematisering i en søkemotor representerer et mer alvorlig inngrep i personopplysningsvernet enn den

---

³⁵⁵ *Google-dommen* (avsnitt 72 og 92-94).

³⁵⁶ *Google-dommen* (avsnitt 73).

³⁵⁷ *Google-dommen* (avsnitt 74).

³⁵⁸ *Google-dommen* (avsnitt 76).

³⁵⁹ *Google-dommen* (avsnitt 77).

³⁶⁰ *Google-dommen* (avsnitt 83).

opprinnelige publisering.³⁶¹ Dette ble begrunnet i at søkemotorene gjør det mulig å sammenstille og enkelt gjøre tilgjengelig alle opplysningene om en person. For det tredje kan effektiv og fullstendig beskyttelse av personopplysninger ikke oppnås dersom enkeltpersoner må henvende seg til de som opprinnelig har publisert opplysningene for sletting av informasjonen. Dette ble begrunnet i at informasjon enkelt kan kopieres til andre nettsider og at personene som er ansvarlig for slik publisering ikke alltid er subjekt for EU-lovgivning.³⁶² For det fjerde kan informasjon som publiseres på internett og i nettaviser og som behandles «solely for journalistic purposes» nyte de unntak som fremgår av direktivets artikkel 9 om ytringsfrihet. I følge EU-domstolen gjelder dette derimot ikke for informasjonen som behandles av søkemotorer, ettersom søkemotorer ikke driver journalistisk virksomhet.³⁶³ Derfor rekker personopplysningsvernet lengre ved individets møte med en søkemotor, sammenlignet i møte med en publisist. Dette innebærer også at interesseavveiningen etter artikkel 7 litra f

«may differ according to whether the processing carried out by the operator of a search engine or that carried out by the publisher of the web page is at issue, given that, first, the legitimate interests justifying the processing may be different and, second, the consequences of the processing for the data subject, and in particular for his private life, are not necessarily the same».³⁶⁴

Disse momentene har stor betydning for enkeltindividets beskyttelse mot spredning av personopplysninger, og viser at søkemotorer er et nytt pliktsubjekt i sikringen av personopplysningsvernet.

EU-domstolen gikk deretter over til vurderingen av hvilke vilkår som må oppfylles før et enkeltindivid kan kreve personopplysninger slettet fra søkeresultatet etter et søk på vedkommende. Er det grunnlag nok at personopplysningene «may be prejudicial to him» eller at personen ønsker å bli «glemt» etter en viss tid? EU-domstolen konkluderte med at ved avgjørelsen av om personopplysninger skal slettes fra søkeresultatet må det vurderes om den registrerte har en rett til at den aktuelle informasjonen på det aktuelle tidspunkt ikke lengre skal bli lenket til personens navn i et søkeresultat. Dette må gjelde uten at det er nødvendig at

---

³⁶¹ *Google-dommen* (avsnitt 87).

³⁶² *Google-dommen* (avsnitt 84).

³⁶³ *Google-dommen* (avsnitt 85).

³⁶⁴ *Google-dommen* (avsnitt 86).

opplysningene «causes prejudice» til den registrerte.³⁶⁵ EU-domstolen gjentok at behandling av personopplysninger bare kan skje dersom søkemotorens og tredjepartens interesser veier tyngre enn personopplysningsvernet.³⁶⁶ EU-domstolen uttalte i den forbindelse at enkeltindividets rettigheter etter Charterets artikkel 7 og 8 som generell hovedregel skal veie tyngre enn både den økonomiske interessen til leverandøren av søkemotoren og allmennhetens interesse i informasjon.³⁶⁷ Unntak kan kun bli aktuelt ved særlige grunner («particular reasons») og dersom det foreligger en «preponderant interest of the general public» for at informasjonsfriheten skal gå foran personopplysningsvernet.³⁶⁸

EU-domstolen overlot den endelige avveiningen i den konkrete saken til den nasjonale domstolen, men påpekte at de aktuelle opplysningene i saken var 16 år gamle og følsomme for klagerens privatliv samt at det ikke syntes å foreligge særlige grunner som kunne underbygge en tungtveiende interesse for at det offentlige skulle ha tilgang til informasjonen.³⁶⁹

5.4.7 Et nærmere blikk på funn i analysen

Det første funnet i analysen er at EU-domstolen nå har fastslått at søkemotorer behandler personopplysninger. Det har ingen betydning at opplysningene allerede er offentlig tilgjengelig, eller at søkemotorene kun gjengir opplysningene uten å foreta noen endringer.³⁷⁰ Det fastslås også at søkemotorer er den behandlingsansvarlige for personopplysningene som behandles. EU-domstolen fant det viktig at søkemotorer omfattes av direktivet fordi deres virksomhet kan gripe inn i personopplysningsvernet på omfattende vis, blant annet ved å gjøre informasjon lettere tilgjengelig. Dette kan være informasjon som en person kanskje ikke hadde funnet fram til på annet vis.³⁷¹ På denne måten omfattes leverandører av søkemotorer som pliktsubjekt etter det overordnede personopplysningsvernet.

---

³⁶⁵ *Google-dommen* (avsnitt 96 og 99).

³⁶⁶ jf. direktivets artikkel 7 litra f.

³⁶⁷ *Google-dommen* (avsnitt 81 og 97).

³⁶⁸ *Google-dommen* (avsnitt 97).

³⁶⁹ *Google-dommen* (avsnitt 98).

³⁷⁰ *Google-dommen* (avsnitt 30). Se også *Satamedia* (avsnitt 48 og 49).

³⁷¹ Halvard Haukeland Fredriksen, «Google og EU: Retten til å bli glemt mot retten til å få vite», *Vox Publica*, 24. juni 2014, s. 4.

Det andre funnet i analysen er at krav om sletting kan adresseres direkte til søkemotorene, uten at enkeltpersonen må henvende seg til de som opprinnelig har publisert informasjonen. Her trakk EU-domstolen fram søkemotorenes sentrale rolle i formidling av informasjon, at det er sammenstillingen av informasjonen som er hovedproblemet og at informasjon enkelt i dagens samfunn kan kopieres og spres videre på internett. På bakgrunn av formåls- og konsekvensbetraktninger mente EU-domstolen at fullstendig og effektiv beskyttelse ikke kunne oppnås dersom individet ble tvunget til å henvende seg til de som opprinnelig hadde publisert informasjonen.

Tredje funn i analysen er at søkemotorer ikke omfattes av journalistiske unntak. For eksempel kan personverndirektivet for en nettavis komme til anvendelse bare i begrenset grad, fordi en nettavis ofte publiserer opplysninger for journalistiske formål. En søkemotor driver derimot ikke journalistisk virksomhet, og kan ikke benytte seg av slike unntak. Det er dermed ikke ytringsfriheten som er det hovedsakelige motstående hensynet mot personopplysningsvernet i foreliggende sak. Dette er bemerkelsesverdig ettersom generaladvokaten spilte ytringsfriheten som sitt sterkeste kort i sitt forslag om hvordan saken burde løses.³⁷² EU-domstolen klassifiserer ytterligere spredning av personopplysninger i en søkemotor som et mer alvorlig inngrep enn publisering av personopplysninger. Dette er fordi en søkemotor sammenholder alle opplysninger på internett relatert til søkeordet og det blir lettere å finne fram til informasjonen fordi man ikke må vite hvor informasjonen er publisert.

Et svært interessant funn er EU-domstolens og generaladvokatens ulike tilnærminger til ytringsfriheten. Generaladvokaten mente at informasjonsfriheten er en integrert del av ytringsfriheten,³⁷³ og at det dermed var ytringsfriheten som var det hovedsakelige motstridende hensynet til personopplysningsvernet i *Google-dommen*. EU-domstolen derimot mente at informasjonsfriheten ikke er en del av ytringsfriheten, og at Google ikke driver journalistisk virksomhet, og at de dermed ikke omfattes av unntaket om ytringsfrihet for behandling av personopplysninger. EU-domstolen mente at det hovedsakelige motstridende hensynet til personopplysningsvernet var informasjonsfriheten, nærmere bestemt allmennhetens rett til tilgang på informasjon. Disse svært ulike tilnærmingene til informasjonsfrihet og ytringsfrihet er av stor betydning for klarleggingen av

---

³⁷² Forslag til avgjørelse fra Generaladvokat Jääskinen, fremsatt den 25. juni 2013, i sak C-131/12 (heretter «Generaladvokatens forslag i *Google-saken*»).

³⁷³ Følger også av EMK artikkel 10.

personopplysningsvernets rekkevidde og omfang. Dersom EU-domstolen hadde operert med samme tilnærming til ytringsfriheten som generaladvokaten, hadde domsresultatet kanskje sett annerledes ut, hvilket ville fått andre konsekvenser for personopplysningsvernet.

Et annet svært overraskende funn er at personopplysningsvernet fremstilles som en grunnleggende rettighet av høyere rang enn informasjonsfriheten. EU-domstolen oppstiller en hovedregel om at personopplysningsvernet skal gå foran allmennhetens interesse i å finne personopplysninger gjennom googlesøk. EU-domstolen forkastet generaladvokatens innstilling ved å bare i begrenset grad slutte seg til generaladvokatens argumentasjon. Generaladvokaten mente, som sagt, at konflikten med ytringsfriheten var selve kjernen i denne saken. Han uttalte at søking på internett gjennom søkemotorer er blitt en av de viktigste måtene å utøve informasjonsfrihet på, og at informasjonsfriheten vil komprimeres dersom et søkeresultat ikke skal generere en sannferdig refleksjon av de relevante nettsidene, men en manipulert utgave i stedet.³⁷⁴ Generaladvokaten trakk også fram at dersom automatisk sletting av lenker blir resultatet av enorme mengder forespørsler om sletting, vil dette ha alvorlige konsekvenser for informasjonsfriheten.³⁷⁵ EU-domstolen har imidlertid brukt veldig liten plass på å redegjøre for dette.

Sjette funn er at personopplysningsvernet som hovedregel må gå foran søkemotorens økonomiske interesser. Dette er dog et forventet funn, og følger naturlig av den alminnelige rettsfølelsen.

Det syvende funnet i analysen er at EU-domstolen gikk svært langt i subsumsjonen i spørsmålet om de konkrete opplysningene i saken skulle fjernes fra Googles søkeresultater. Etter TEU artikkel 267 skal EU-domstolen treffe forhåndsavgjørelser om *fortolkning* av traktatene, og om *gyldigheten og fortolkningen* av rettsakter vedtatt av Unionens institusjoner. Som vi ser i avhandlingens punkt 5.4.6 siste avsnitt, har EU-domstolen i Google-dommen gått lengre enn å treffe avgjørelse om *fortolkning og gyldighet*, den har faktisk innblandet seg i subsumsjonen selv om den overlot den endelige avveiningen til de nasjonale domstolene. Domstolen påpekte at det ikke syntes å foreligge særlige grunner som kunne underbygge en tungtveiende interesse for at det offentlige skulle ha tilgang til informasjonen. Dette illustrerer

---

³⁷⁴ Generaladvokatens forslag i *Google-saken* (avsnitt 131).

³⁷⁵ Generaladvokatens forslag i *Google-saken* (avsnitt 133).

at EU-domstolen går svært langt i å innblande seg i nasjonale domstolers vurderinger. Metodisk sett skiller EU-domstolens subsumsjon seg i stor grad fra EMDs subsumsjon når EU-domstolen blander seg så mye inn. Det blir i slike tilfeller vanskelig for nasjonale domstoler å ikke hensynte EU-domstolens bemerkninger.

Det er noen funksjoner med Googles søkemotor som ikke behandles i Google-dommen, og som også vil påvirke «retten til å bli glemt» slik den fremstilles i dommen. Den ene funksjonen er Googles bruk av forslag til andre søkeresultater. Dersom man skriver et navn feil i søkefeltet får du et spørsmål fra Google om du egentlig mente noe annet, og hvis du søker på et navn kan det komme opp forslag til andre søkeord som knytter seg til denne personen. For eksempel kommer det opp forslag om søkeord i Birgitte Tengs-saken,³⁷⁶ hvis man søker på [*navn fjernet*], ettersom [*navn fjernet*] ble tiltalt og deretter frikjent for drapet på Birgitte Tengs i Karmøy, Norge. Dette gjør at [*navn fjernet*] alltid relateres til drapet på Birgitte Tengs når for eksempel en potensiell arbeidsgiver, utleier eller kjæreste skal gjøre et søk på han. Han kan ikke rømme fra sin fortid, selv om han er frikjent for drapet. En annen funksjon som ikke behandles i Google-dommen er autofullfør-funksjonen i Google Search. En slik funksjon innebærer at det dukker opp forslag fortløpende mens du taster inn søkebegrep i søkefeltet. Autofullfør-funksjonen er oppbygget av algoritmer, som gjør at de hyppigste og mest relevante søkebegrepene foreslås først. Det norske datatilsynet har i etterkant av Google-dommen fattet vedtak om at Google også er forpliktet til å fjerne slike forslag til søk, og Google har ikke kommet med innsigelser så langt.³⁷⁷

Gjennom analysen kan det konkluderes med at «retten til å bli glemt» slik den fremstilles i *Google-dommen* selvfølgelig ikke er absolutt, akkurat som at retten til personopplysningsvern eller retten til respekt for sitt privatliv ikke er absolutt. Det må foreligge visse vilkår og det må foretas en konkret vurdering av de motstridende hensynene i saken. Den konkrete vurderingen som må gjøres i hver sak forhindrer at relevante opplysninger om en person må fjernes. Kritiske kommentarer om en enkeltperson kan derfor bli værende i søkeresultatlisten dersom de er relevante. Det er således ikke enhver ugunstig informasjon som kan kreves fjernet. Dette medfører at hensynet til allmenhetens tilgang til relevant informasjon og hensynet til en sannferdig framstilling av søkeresultater ivaretas. Allmenheten kan derfor søke

---

³⁷⁶ Rt. 1999 s. 1363.

³⁷⁷ Datatilsynets hjemmesider (datatilsynet.no) <https://www.datatilsynet.no/Nyheter/2015/Kan-fa-fjernet-Googles-automatiske-forslag-til-sok/> (april 2016).

seg frem til hvilken fysioterapeut eller lege de vil gå til, eller bruke søkemotoren for å bestemme seg for hvilken leieboer de vil leie ut til, hvilke politikere man vil stemme på, hvilken person man skal ansette i et arbeidsforhold og lignende. Informasjonssamfunnet blir derfor ivaretatt.

5.5 Analyse av Facebook-dommen

5.5.1 Innledende bemerkninger

*Facebook-dommen*³⁷⁸ er en avgjørelse som handler om selskapet Facebook og deres overføring av personopplysninger fra EU til USA. Dommen gir viktige bidrag i analysen av det overordnede menneskerettslige personopplysningsvernet. Blant annet kommer EU-domstolen med viktige uttalelser om nasjonale datatilsyns betydning for personopplysningsvernet og avklaringer om rekkevidden av datatilsynets kompetanse. Videre stiller EU-domstolen krav til utforming av regler i lovgivning som griper inn i det overordnede menneskerettslige personopplysningsvernet. I forkant av analysen av *Facebook-dommen* vil det innledningsvis kort gjøres rede for hva Facebook er og hva som kreves for å kunne overføre personopplysninger til tredjeland etter personverndirektivet.

Facebook er et sosialt nettsted som ble opprettet i 2004, og som blir brukt «to stay connected with friends and family, to discover what's going on in the world, and to share and express what matters to them».³⁷⁹ For å registrere seg på Facebook innenfor EU, må man godta visse vilkår med Facebook Ireland, som er et datterselskap av Facebook Inc., som selv har hovedsete i USA.³⁸⁰ Dette innebærer at Facebook overfører noe eller alt av brukernes personopplysninger til serverne i USA, hvor de deretter behandles.

Personopplysninger kan ikke fritt transporteres ut fra EU. Dersom personopplysninger skal sendes til et tredjeland (et land utenfor EU) kreves det i henhold til personverndirektivet at tredjelandet sikrer «an adequate level of protection»³⁸¹ for personopplysningene, jf. personverndirektivets artikkel 25 nr. 1. Vurderingen av om tredjelandet sikrer en tilstrekkelig

---

³⁷⁸ Sak C-362/14, *Maximillian Schrems mot Data Protection Commissioner and Digital Rights Ireland (Facebook-dommen)*.

³⁷⁹ Se Facebooks internettsider (facebook.com)

https://www.facebook.com/facebook/info/?tab=page_info (april 2016).

³⁸⁰ *Facebook-dommen* (avsnitt 27).

³⁸¹ Begrepet vil i det følgende oversettes til «en tilstrekkelig grad av beskyttelse».

grad av beskyttelse må bero på momenter som listes opp i artikkelens nr. 2. Selv om dette er reglene etter direktivet, vil reglene tolkes i lys av det overordnede vernet etter Charteret. Dermed vil en analyse av dommen være et viktig ledd i kartleggingen av det overordnede vernet.

Kommisjonen kan vedta beslutninger etter direktivets artikkel 25 nr. 6 om at et tredjeland sikrer en tilstrekkelig grad av beskyttelse.³⁸² Konsekvensen av en slik beslutning er at personopplysninger kan flyte fra de 28 EU-landene og tre av EFTA-statene til det aktuelle tredjelandet uten at nærmere beskyttelsestiltak er nødvendig.³⁸³ Safe Harbour-beslutningen³⁸⁴ er en slik kommisjonsbeslutning som innebærer at amerikanske selskaper som har sluttet seg til visse krav fra kommisjonen, anses å sikre en tilstrekkelig grad av beskyttelse av personopplysninger. Det er denne beslutningen som er gjenstand for undersøkelse i *Facebook-dommen*.

5.5.2 Sakens bakgrunn

Maximillian Schrems (heretter klageren) er fra Østerrike og har vært medlem av det sosiale nettverket Facebook siden 2008. På bakgrunn av Facebook Irelands overføringer av personopplysninger til Facebook Inc. i USA sendte han en klage til datatilsynet der han anmodet datatilsynet om å nekte overføring fra EU til USA. Han mente at lovgivningen og praksisen i USA ikke sikret en tilstrekkelig grad av beskyttelse av personopplysninger mot overvåking fra offentlige myndigheter. Klageren henviste i denne sammenheng til Edward Snowdens avsløringer i 2013 om USAs etterretningstjenester og the National Security Agency (NSA).³⁸⁵

---

³⁸² Så langt er det fattet beslutning om at Argentina, Canada, Sveits, Israel, New Zealand m.fl. sikrer en tilstrekkelig grad av beskyttelse. Se internettsidene til Den europeiske kommisjon (ec.europa.eu) (http://ec.europa.eu/justice/data-protection/international-transfers/adequacy/index_en.htm) (april 2016).

³⁸³ *Ibid.*

³⁸⁴ Kommisjonens beslutning av 26. juli 2000 nr. 520 i henhold til europaparlaments- og rådsdirektiv 95/46/EF om tilstrekkeligheten av den beskyttelse som oppnås ved safe harbour-prinsippene og de tilknyttede spørsmål og svar fra De forente staters handelsdepartement (Safe Harbour-beslutningen).

³⁸⁵ En av Snowdens avsløringer gjaldt hvordan spesielle domstoler regelmessig kommer med hemmelige rettsavgjørelser som tvinger private selskaper til å samarbeide med NSA. Blant annet har ett av USAs største telefonselskaper, Verizon, blitt beordret til å overlevere telefondata fra millioner av brukere i USA og utlandet til NSA. Dessuten har Snowden avslørt at NSA gjennom programmet PRISM har direkte tilgang til serverne i noen av USAs største selskaper, som Apple, Google og Microsoft. Se aftenpostens avisartikkel om Snowdens mest omtalte avsløringer <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Her-er-Edward-Snowdens-mest-omtalte-avsloringer-7351734.html> (april 2016).

Det østerrikske datatilsynet mente at de ikke var pliktig til å undersøke anførselene i klagen, og avviste derfor klagen som ubegrunnet. Datatilsynet mente at det ikke var bevis for at NSA hadde fått tilgang til personopplysningene om Schrems. Videre viste datatilsynet til Safe Harbour-beslutningen der EU-kommisjonen hadde kommet til at USA sikret en tilstrekkelig grad av beskyttelse av personopplysninger. Klageren gikk til sak for østerrikske domstoler mot datatilsynets vedtak om avvisning av klagen. Østerrikske domstoler henvendte seg deretter til EU-domstolen med spørsmål angående tolkningen av EU-retten.

5.5.3 Sakens rettslige spørsmål

Først drøftet EU-domstolen om datatilsynet, etter direktivets artikkel 28, er pliktig til å undersøke om et tredjeland sikrer en tilstrekkelig grad av beskyttelse selv om det foreligger en kommisjonsbeslutning etter direktivets artikkel 25 nr. 6 som stadfester dette. Derneft drøftet EU-domstolen gyldigheten av Safe Harbour-beslutningen opp mot Charterets artikkel 7 og 8, ettersom klageren i saken mente at USA ikke sikret en tilstrekkelig grad av beskyttelse av personopplysninger.

5.5.4 Kompetanseområdet til nasjonale datatilsyn

Hvert medlemsland skal opprette et uavhengig nasjonalt datatilsyn som skal være ansvarlig for å kontrollere at nasjonale regler samsvarer med EUs regler om beskyttelse av personopplysninger.³⁸⁶ EU-domstolen uttalte at uavhengige datatilsyn er en essensiell komponent for å sikre personopplysningsvernet. I den forbindelse er de pålagt en bred kompetanse, herunder kompetanse til å etterforske saker, blande seg inn i andres behandling av personopplysninger og til å delta i rettslige prosesser.³⁸⁷ Datatilsynene har imidlertid kun kompetanse innenfor sitt medlemsland, og har dermed ikke lenger kompetanse når personopplysningene blir overført ut av landet. Det ligger likevel innenfor datatilsynets kompetanse å kontrollere at overføringen til tredjelandet er i henhold til personverndirektivet.³⁸⁸

---

³⁸⁶ Dette følger av det overordnede vernet etter Charterets artikkel 8 nr. 3. Se også TEUF artikkel 16 nr. 2, og personverndirektivets artikkel 28.

³⁸⁷ *Facebook-dommen* (avsnitt 43).

³⁸⁸ *Facebook-dommen* (avsnitt 45-47). Følger av Charterets artikkel 8 nr. 3. Se også direktivets artikkel 28.

En kommisjonsbeslutning etter artikkel 25 nr. 6, som slår fast at et tredjeland sikrer en tilstrekkelig grad av beskyttelse, er bindende for medlemslandet det gjelder og alle organer innenfor medlemslandet, herunder det nasjonale datatilsynet.³⁸⁹ På bakgrunn av dette slo EU-domstolen fast at et nasjonalt datatilsyn derfor ikke kan bestemme at et tredjeland som omfattes av en slik beslutning, likevel ikke sikrer en tilstrekkelig grad av beskyttelse.³⁹⁰

EU-domstolen slo videre fast at en kommisjonsbeslutning etter artikkel 25 nr. 6 imidlertid ikke kan forhindre personer, som har fått sine personopplysninger overført til et tredjeland, i å fremsette en klage til det nasjonale datatilsynet. På samme måte mente EU-domstolen at en slik beslutning ikke kan eliminere eller begrense kreftene som uttrykkelig er gitt til de nasjonale datatilsynene etter Charterets artikkel 8 nr. 3.³⁹¹ Denne uttalelsen illustrerer at bestemmelser i et direktiv ikke kan rukke på grunnrettighetsvernet som følger av Charteret. Verken Charteret eller direktivet ekskluderer oversikt over overføringer til tredjeland fra datatilsynets kompetansesfære, selv om det foreligger en kommisjonsbeslutning som stadfester at tredjelandet har en tilstrekkelig beskyttelsesgrad.³⁹² EU-domstolen uttalte at systems- og formålsbetraktninger også taler for at datatilsynet skal kunne undersøke en klage som er fremsatt i foreliggende sak.³⁹³

EU-domstolen kom dermed til at datatilsynet må kunne undersøke om en overføring til et tredjeland oppfyller de krav som stilles i direktivet, selv om det foreligger en kommisjonsbeslutning på at beskyttelsen i tredjelandet er tilstrekkelig. Dette ble begrunnet i at personer ellers ville blitt nektet sin rett, garantert av det overordnede vernet etter Charterets artikkel 8 nr. 1 og 3, til å framsette klage til nasjonalt datatilsyn med formål om å beskytte sine fundamentale rettigheter.³⁹⁴ Konklusjonen ble dermed at artikkel 25 nr. 6 lest i lys av Charterets artikkel 7 og 8, må tolkes slik at en kommisjonsbeslutning ikke forhindrer et nasjonalt datatilsyn, i henhold til direktivets artikkel 28, å undersøke en klage fra en person

---

³⁸⁹ Se TEUF artikkel 288.

³⁹⁰ *Facebook-dommen* (avsnitt 51-52).

³⁹¹ Se også direktivets artikkel 28.

³⁹² *Facebook-dommen* (avsnitt 54 og 55).

³⁹³ *Facebook-dommen* (avsnitt 56).

³⁹⁴ *Facebook-dommen* (avsnitt 58) og *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 48).

som mener at hans personopplysningsvern ikke blir ivaretatt ved en overføring til et tredjeland.³⁹⁵

5.5.5 Safe Harbour-beslutningens gyldighet

For å undersøke om Safe Harbour-beslutningen var gyldig måtte EU-domstolen undersøke om beslutningen oppfylte kravene i personverndirektivet i lys av Charterets grunnrettigheter.

Innledningsvis kom EU-domstolen med bemerkninger om kravet til å sikre «an adequate level of protection» i direktivets artikkel 25 nr. 1. EU-domstolen uttalte blant annet at begrepet «adequate» måtte forstås som et krav til tredjelandet om å sikre en grad av beskyttelse av grunnleggende rettigheter som ikke er identisk med, men som essensielt tilsvarer, den grad av beskyttelse som sikres innenfor EU gjennom Charteret.³⁹⁶ Dette innebærer at alle tredjeland som mottar personopplysninger fra et EU-land må sikre et vern av personopplysninger som i det vesentlige tilsvarer personopplysningsvernet etter Charterets artikkel 7 og 8.

EU-domstolen kom også innledningsvis med bemerkninger om kommisjonens skjønnsutøvelse i vurderinger om tredjelandets beskyttelsesnivå. På bakgrunn av den viktige rollen som beskyttelse av personopplysninger spiller i den grunnleggende beskyttelsen av privatlivet, og det store antall personer som kan få sine grunnleggende rettigheter krenket når personopplysninger blir overført til et tredjeland som ikke sikrer en tilstrekkelig grad av beskyttelse, mente EU-domstolen at kommisjonens skjønnsutøvelse i vurderingen av om tredjelandet sikrer en tilstrekkelig grad av beskyttelse må reduseres, og at kravene i direktivets artikkel 25 må være tilsvarende strenge.³⁹⁷ Dette illustrerer godt hvordan EU-domstolen tolker direktivets bestemmelser opp mot det overordnede menneskerettslige personopplysningsvernet etter Charterets artikkel 7 og 8.

I EU-domstolens undersøkelse av Safe Harbour-beslutningen ble det påpekt en rekke mangler ved beslutningen. For det første mente EU-domstolen at selve systemet i Safe Harbour-beslutningen var uforenelig med kravene i direktivets artikkel 25 nr. 6. I følge bestemmelsen skal en kommisjonsbeslutning bekrefte at tredjelandet i sin helhet sikrer en tilstrekkelig grad

---

³⁹⁵ *Facebook-dommen* (avsnitt 66).

³⁹⁶ *Facebook-dommen* (avsnitt 73).

³⁹⁷ *Facebook-dommen* (avsnitt 78). Se også *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 47 og 48).

av beskyttelse. Safe Harbour var derimot basert på et prinsipp om selvsertifisering, som medførte at det kun var de sertifiserte selskapene som ble ansett å sikre en «tilstrekkelig grad av beskyttelse», og ikke tredjelandet i sin helhet.³⁹⁸ Amerikanske offentlige myndigheter var dermed ikke pliktig til å innrette seg etter ordningen.

For det andre mente EU-domstolen at amerikanske myndigheters interesse i tilgang til opplysninger om europeiske borgere fikk forrang over Safe Harbour-prinsippene.³⁹⁹ De selvsertifiserte amerikanske selskapene var bundet til å se bort fra Safe Harbour-prinsippene uten unntak, der de kom i konflikt med amerikanske interesser. EU-domstolen mente at Safe Harbour-beslutningen dermed medførte inngrep i de grunnleggende rettighetene til personene som fikk sine personopplysninger overført fra EU til USA.⁴⁰⁰ Dette illustrerer hvordan EU-domstolen tolker Safe Harbour-beslutningen opp mot det overordnede personopplysningsvernet, som blant annet krever at ethvert inngrep må være begrenset til det som er strengt nødvendig og proporsjonalt for å oppfylle et legitimt formål.

For det tredje hadde beslutningen fravær av regler som begrenset inngrep i de grunnleggende rettighetene til personer som blir utsatt for overføring av personopplysninger fra EU til USA, og heller ikke regler som sikret rettslig vern av slike rettigheter.⁴⁰¹ EU-domstolen mente at beslutningen ikke var begrenset til det som var «strictly necessary» når den på generell basis åpnet for lagring av alle personopplysningene om alle personene som fikk sine personopplysninger overført fra EU til USA, uten noen sondringer, begrensninger eller unntak i lys av det aktuelle formålet som skulle oppnås.⁴⁰²

For det fjerde hadde amerikanske myndigheter tilgang til personopplysningene som ble overført fra EU til USA, og kunne behandle dem på en måte som var uforenelig med formålene for overføringen og som overskred grensene for hva som var nødvendig og proporsjonalt for å verne om nasjonal sikkerhet.⁴⁰³ På denne måten var ikke beslutningen begrenset til det som var «strictly necessary».⁴⁰⁴ EU-domstolen mente beslutningen var i strid

---

³⁹⁸ *Facebook-dommen* (avsnitt 81-82).

³⁹⁹ *Facebook-dommen* (avsnitt 86).

⁴⁰⁰ *Facebook-dommen* (avsnitt 87).

⁴⁰¹ *Facebook-dommen* (avsnitt 88 og 89).

⁴⁰² *Facebook-dommen* (avsnitt 93).

⁴⁰³ *Facebook-dommen* (avsnitt 90).

⁴⁰⁴ *Facebook-dommen* (avsnitt 93).

med essensen i den grunnleggende rett til privatliv etter Charterets artikkel 7, når den på generell basis åpnet opp for offentlige myndigheters tilgang til innholdet i elektronisk kommunikasjon.⁴⁰⁵

For det femte hadde enkeltindividet ingen rettslige eller administrative midler for å stanse den vidtgående behandlingen, eller til å kreve retting eller sletting.⁴⁰⁶ I det overordnede personopplysningsvernet følger det en rett for den enkelte til å kunne kreve behandlingen stanset eller kreve personopplysningene rettet eller slettet. Når Safe Harbour-beslutningen ikke omfatter en slik rett, må konsekvensen derfor bli at beslutningen er i strid med det overordnede personopplysningsvernet etter Charterets artikkel 7 og 8.

For det sjette forhindret Safe Harbour-beslutningen nasjonale datatilsyn i å utøve den kompetansen som de var blitt tillagt etter Charterets artikkel 8 nr. 3 og direktivets artikkel 28. EU-domstolen uttalte i den forbindelse at en kommisjonsbeslutning ikke kunne begrense nasjonale datatilsyns kompetanse etter direktivet.⁴⁰⁷ Kommisjonen overskred dermed den kompetansen de var blitt tillagt etter direktivets artikkel 25 nr. 6 i lys av Charteret.⁴⁰⁸

Før EU-domstolen konkluderte, kom Domstolen med bemerkninger fra tidligere rettspraksis om at lovgivning som tillater inngrep i de grunnleggende rettighetene som følger av Charterets artikkel 7 og 8 må «lay down clear and precise rules» hva gjelder rekkevidde og anvendelse av inngrep, og må «imposing minimum safeguards» slik at enkeltindividet har «sufficient guarantees enabling their data to be effectively protected against the risk of abuse and against unlawful access and use of that data».⁴⁰⁹ Begrensninger og unntak i vernet kan ikke gå lengre enn det som er «strictly necessary».⁴¹⁰ EU-domstolen kom på bakgrunn av de opplistede manglene til at Safe Harbour-beslutningen ikke oppfylte de krav som stilles av direktivets artikkel 25 nr. 6 og at det ikke var forenelig med det overordnede menneskerettslige personopplysningsvernet etter Charterets artikkel 7 og 8. EU-domstolen kjente derfor beslutningen ugyldig.

---

⁴⁰⁵ *Facebook-dommen* (avsnitt 94).

⁴⁰⁶ *Facebook-dommen* (avsnitt 90).

⁴⁰⁷ *Facebook-dommen* (avsnitt 101-103).

⁴⁰⁸ *Facebook-dommen* (avsnitt 104).

⁴⁰⁹ *Facebook-dommen* (avsnitt 91).

⁴¹⁰ *Facebook-dommen* (avsnitt 92).

5.5.6 Et nærmere blikk på funn i analysen

Analysens første funn er nasjonale datatilsyns betydning for sikringen av personopplysningsvernet. EU-domstolen uttalte at uavhengige datatilsyn er en essensiell komponent i beskyttelsen av personopplysninger, og skal sikre effektivitet og tillit til kontrollen over anvendelsen av reglene om beskyttelse av personopplysninger.⁴¹¹ De er derfor tillagt et bredt spekter av oppgaver for å beskytte personopplysninger. EU-domstolen vurderte direktivets bestemmelser om nasjonale datatilsyns kompetanse opp mot det grunnleggende personopplysningsvernet. EU-domstolens uttalelser gir dermed viktige bidrag i fastsettelsen av nasjonale datatilsyns betydning i å sikre enkeltindividets personopplysningsvern. Når EU-domstolen legger så stor vekt på nasjonale datatilsyns betydning for sikring av beskyttelsen av personopplysninger, viser dette at denne komponenten er en essensiell del av det overordnede personopplysningsvern.

Analysens andre funn er at en enkeltperson kan sende en klage til et datatilsyn angående for dårlig beskyttelse av personopplysninger som er overført til et tredjeland, selv om det foreligger en kommisjonsbeslutning som stadfester en tilstrekkelig beskyttelsesgrad. EU-domstolen mente at et nasjonalt datatilsyn i slike tilfeller er forpliktet til å undersøke overføringen til tredjelandet, og forankret dette i personopplysningsvernet etter Charterets artikkel 7 og 8. En slik rett er dermed en viktig del av det overordnede personopplysningsvernet.

Det tredje funnet er at det overordnede personopplysningsvernets rekkevidde strekker seg utenfor EUs «grenser» ved eksport av personopplysninger, gjennom kravene i direktivets artikkel 25 nr. 1. EU-domstolen påpekte nemlig at ordlyden «adequate» må innebære at tredjelandet må sikre en beskyttelse av personopplysninger som essensielt tilsvarer beskyttelsesnivået innenfor EU.

Analysens fjerde funn er at *Facebook-dommen* svært tydelig illustrerer at underordnede regler alltid skal tolkes i lys av de overordnede grunnleggende rettighetene, ved at direktivets bestemmelser tolkes i lys av det overordnede personopplysningsvernet etter Charterets artikkel 7 og 8. I dommen gjaldt dette både ved fastsettelse av nasjonale datatilsyns kompetanse, og ved vurdering av Safe Harbour-beslutningens gyldighet. *Facebook-dommen*

---

⁴¹¹ *Facebook-dommen* (avsnitt 41).

illustrerte tydelig at en kommisjonsbeslutning hjemlet i et direktiv ikke kan rokke ved de grunnleggende rettighetene i Charteret. Beslutningens mangler ble dessuten konstatert i lys av det overordnede menneskerettslige personopplysningsvernet etter Charterets artikkel 7 og 8. For eksempel ble Safe Harbour-beslutningens favorisering av nasjonale interesser framfor personopplysningsvernet slått hardt ned på ettersom Charteret kun aksepterer inngrep i personopplysningsvernet av slike grunner dersom dette er strengt nødvendig. På samme måte som i *Datalagringsdirektiv-dommen*, mente EU-domstolen at beslutningen var for generelt utformet og ikke begrenset i forhold til formålet som skulle oppnås. Alle manglene ble konstatert i lys av det overordnede personopplysningsvernet, og betraktningene gir derfor viktige bidrag til undersøkelsen av personopplysningsvernets omfang og rekkevidde.

5.6 Hva kan samlet sett trekkes ut av dommene?

Hva angår vernets rekkevidde etter Charterets artikkel 8, kan det først påpekes at EU-domstolen ikke har hatt foranledning til å vurdere hva som er «personopplysninger» eller «behandling av personopplysninger» etter det overordnede vernet i Charterets artikkel 8. Det er kun i *Datalagringsdirektiv-dommen* at EU-domstolen vurderer de konkrete opplysningene og den konkrete behandlingen opp mot det overordnede vernet i Charterets artikkel 7 og 8.⁴¹² I dommen ble det uttalt at opplysninger om elektronisk kommunikasjon gjør det mulig å identifisere hvilke personer en abonnent har kommunisert med, hvilket kommunikasjonsmiddel som ble brukt, hvilket tidspunkt og sted samtalen ble utført på og hvor ofte personene har kommunisert, og at de «may allow very precise conclusions to be drawn concerning everyday life, permanent or temporary places of residence, daily or other movements, the activities carried out, the social relationships of those persons and the social environments frequented by them».⁴¹³ Lagring av slike opplysninger med formål om at kompetente nasjonale myndigheter skal ha tilgang til dem, påvirker privatlivet direkte og spesifikt og dermed også rettighetene etter Charterets artikkel 7.⁴¹⁴ Dette gjaldt også artikkel 8 ettersom lagring utgjør behandling av personopplysninger. Lagring av personopplysninger ble derfor karakterisert som et inngrep i det overordnede personopplysningsvernet, og myndighetenes tilgang til opplysningene ble karakterisert som et nytt inngrep.⁴¹⁵ I *Google- og Facebook-dommen* undersøkte EU-domstolen om de konkrete opplysningene og den konkrete

---

⁴¹² *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 26 og 27).

⁴¹³ *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 27).

⁴¹⁴ *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 29).

⁴¹⁵ *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 34-36).

behandlingen oppfylte definisjonene i personverndirektivets artikkel 2 litra a og b. Spørsmålet om hva som skal anses som «personopplysninger» og «behandling av personopplysninger» i henhold til Charteret ble dermed ikke gjenstand for drøftelse i avgjørelsene. Det kan imidlertid påpekes at EU-domstolen i tolkningen av personverndirektivet opp mot det overordnede vernet etter Charterets artikkel 7 og 8 ikke har kritisert definisjonene, og det kan således konstateres at de typer opplysninger og behandlingsmåter som omfattes av definisjonene også i alle fall omfattes av det overordnede vernet. I *Google-dommen* var det ikke tvist om hvorvidt opplysningene utgjorde «personal data» etter personopplysningsdefinisjonen,⁴¹⁶ og det ble konstatert at søkemotorers aktiviteter er behandling i direktivets forstand.⁴¹⁷ I *Facebook-dommen* ble det ikke brukt plass på å redegjøre for om de aktuelle opplysningene utgjorde personopplysninger etter definisjonen. EU-domstolen kom til at overføring av personopplysninger til et tredjeland er behandling i direktivets forstand.⁴¹⁸

Det er flere interessante funn i analysen av dommene hva angår vernets subjekter. I utgangspunktet er «everyone» rettighetssubjektet etter Charterets artikkel 8. Det fremgår ikke av Charterets artikkel 8 hvem som er pliktsubjektet for å sikre vernet. Kravene til behandling retter seg mot all behandling av opplysninger og dermed alle som behandler opplysninger, uansett om dette er offentlige myndigheter eller private personer og virksomheter, jf. artikkelens nr. 2. I *Google-dommen* ble det avklart at søkemotorer også behandler personopplysninger, og anses dermed som pliktsubjekt. En uavhengig nasjonal tilsynsmyndighet skal sørge for at vernet etter Charterets artikkel 8 sikres, jf. artikkelens nr. 3. I *Facebook-dommen* blir pliktene til den uavhengige nasjonale tilsynsmyndigheten grundig drøftet og det blir gitt prinsipielle uttalelser om tilsynsmyndighetenes essensielle plass for sikring av det overordnede personopplysningsvernet.⁴¹⁹ Den uavhengige tilsynsmyndigheten må kontrollere private virksomheters og offentlige organers behandling av personopplysninger, og blir dermed et overordnet pliktsubjekt. Partene i avgjørelsene er private parter, uten innblanding fra staten. Konsekvensene av avgjørelsene får imidlertid virkning for EU-lovgiverne og medlemsstatene, da EU-regler blir kjent ugyldig og statene dermed må implementere de nye EU-reglene som etter hvert kreves vedtatt. EU-lovgiverne og

---

⁴¹⁶ *Google-dommen* (avsnitt 27).

⁴¹⁷ *Google-dommen* (avsnitt 28).

⁴¹⁸ *Facebook-dommen* (avsnitt 45).

⁴¹⁹ Se også *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 68).

statene må dermed også anses som pliktsubjekter. Staten er dessuten ansvarlig for å opprette tilsynsmyndighet, og kan på denne måten anses som nok et overordnet pliktsubjekt. Vernets pliktsubjekt kan dermed anses å være flere, og dette gir vernet en bred rekkevidde.

Hva angår vernets innhold, kan det konstateres flere viktige funn som vil bidra til avklaring. For det første kan det ikke ut fra disse tre avgjørelsene konstateres særlig stor forskjell i EU-domstolens balansering av personopplysningsvernet opp mot formålet om å forhindre kriminalitet i *Datalagringsdirektiv-dommen*, andres rettigheter og friheter i *Google-dommen* og nasjonal sikkerhet i *Facebook-dommen*.⁴²⁰ EU-domstolen gir personopplysningsvernet et sterkt innhold innenfor alle tre formålene, ved at vernet åpenbart får høyere prioritet hos EU-domstolen enn andre motstridende rettigheter og interesser. I *Datalagringsdirektiv-dommen* går personopplysningsvernet seirende ut av kampen og krever at inngrep i vernet for å forhindre kriminalitet må konkretiseres og spesifiseres slik at enkeltindividet kan forutse rekkevidden og innholdet av inngrep i beskyttelsen av sine personopplysninger. I *Google-dommen* seirer personopplysningsvernet over allmennhetens interesse i tilgang til informasjon og selskapers økonomiske interesser. I *Facebook-dommen* seirer personopplysningsvernet nok en gang, og denne gangen over hensynet til nasjonal sikkerhet. Personopplysningsvernet gis høy prioritet og vernets innhold er tilsynelatende likt uavhengig av hvilket formål inngrepet begrunnes i.

For det andre er det vanskelig å oppstille konkrete retningslinjer for klarleggingen av vernets innhold når EU-domstolens vurderinger av om inngrep kan berettiges, fremstår som en helhetlig vurdering av flere forskjellige faktorer med en oppramsende konklusjon. Det er dermed vanskelig å oppstille et konkret innhold i det overordnede vernet. Dette kan kanskje begrunnes i at EU-domstolens avgjørelser ikke publiseres med offentlig dissens, i motsetning til norske domstoler og EMD. Det kan tenkes at fraværet av offentlige dissenser kan medføre at avgjørelsen blir utformet på en måte som skal tilfredsstillende alle dommernes ulike meninger og at den dermed kan inneholde kompromisser som er akseptable for alle dommerne i EU-domstolen.⁴²¹ Fraværet av offentlige dissenser får konsekvens for tolkningen av dommene og prejudikatsvirkningen. I *Datalagringsdirektiv-dommen* er det for eksempel ikke lett å peke på hva som virkelig førte til at direktivet måtte slås ut av kraft. EU-domstolen trakk frem flere

---

⁴²⁰ Støttes av Peers m.fl. s. 1479, avsnitt 52.63.

⁴²¹ Haukeland Fredriksen og Mathisen 2014 s. 128.

viktige mangler ved direktivet, men det var ikke lett å definere noen sikre generelle retningslinjer som bidrag i klarleggingen av vernets innhold, eller å avgjøre hva som er det utslagsgivende momentet for konstateringen av krenkelse av personopplysningsvernet. På grunn av dette blir det vanskelig å vurdere hvordan man skal rette seg etter dommen i ettertid. I *Google-dommen* ble enkeltindividet pålagt en rekke nye rettigheter og søkemotorer en rekke nye plikter som ble fremlagt i en svært sammensatt og ustrukturert drøftelse. I *Facebook-dommen* ble det i en usystematisk drøftelse påpekt flere mangler med Safe Harbour-beslutningen.

For det tredje slår EU-domstolen, i *Datalagringsdirektiv-dommen* og *Facebook-dommen*, hardt ned på generell lagring av alle personers personopplysninger. Dette er ifølge EU-domstolen ikke forenelig med det overordnede personopplysningsvernet med begrunnelse i at de materielle grensene er trukket for langt. Betyr dommen at slik generell masselagring av personopplysninger i seg selv ikke er forenelig med det overordnede vernet, eller at slik lagring kan berettiges dersom det oppstilles tilstrekkelige prosessuelle rettssikkerhetsgarantier? EU-domstolen mente at Datalagringsdirektivet utgjorde et inngrep i personopplysningsvernet til hele den europeiske befolkning, uten at lagringen ble knyttet opp mot det aktuelle formålet om å forhindre kriminalitet, slik at lagringen ikke ble begrenset til personer som kunne knyttes til kriminalitet. Min oppfatning av dommens premisser er at slik lagring hadde vært forbudt uansett hvilke prosessuelle rettssikkerhetsgarantier som hadde blitt tilbudt personene. Mange av personene som fikk personopplysninger lagret gjennom datalagringsdirektivet kunne ikke knyttes opp mot formålet som skulle oppnås, og da hadde det ikke spilt noen rolle om personene hadde hatt mulighet til å kreve sletting eller overprøving fra en uavhengig instans. Inngrepet var allerede gjort, og var ikke forenelig med det overordnede vernet. I *Facebook-dommen* kommer samme betraktninger til anvendelse, da amerikanske myndigheter hadde tilgang til alle personopplysninger til alle personer som hadde registrert seg på Facebook i Europa, uten at tilgangen ble begrenset til å gjelde personer som kunne knyttes opp mot trusler mot den amerikanske stat. EU-domstolen slo dessuten hardt ned på masselagring av alle typer personopplysninger. I *Datalagringsdirektiv-dommen* ble det ikke sondret mellom ulike typer av personopplysninger. For eksempel mener det norske datatilsynet at lagring av e-post er et større inngrep, enn lagring av IP-adresser. I henhold til disse funnene kan det konstateres at det er et ulikt innhold i vernet avhengig av hvilke personer som utsettes for lagring av personopplysninger og hvilke kategorier av personopplysninger det er snakk om. Personer som kan knyttes til kriminalitet må i en viss

grad forvente inngrep i personopplysningsvernet, mens personer som ikke kan knyttes til kriminalitet i utgangspunktet ikke skal utsettes for slike inngrep.

For det fjerde slår EU-domstolen ned på regler som begrenser det overordnede vernets innhold. Dette gjaldt både Datalagringsdirektivet og Safe Harbour-beslutningen, og EU-domstolen responderte med å slå begge rettsaktene ut av kraft. Førstnevnte ble begrunnet i en rekke mangler i forhold til hva som kreves etter det overordnede vernet, og at generell masselagring ikke er forenelig med dette. Sistnevnte ble begrunnet i at offentlige myndigheter på generell basis hadde tilgang til personopplysninger om alle personer som hadde fått sine personopplysninger overført til USA gjennom Facebook. Dessuten begrenset Safe Harbour-beslutningen den kompetansen datatilsynet var tillagt etter det overordnede vernet i Charterets artikkel 8 nr. 3.

For det femte setter EU-domstolen i *Datalagringsdirektiv-dommen* og *Facebook-dommen* skranker for utviklingen mot et masseovervåkingssamfunn. EU-domstolen slår hardt ned på myndigheters tilgang til personopplysninger og manglende begrensninger for inngrep i personopplysninger, samt åpner for den registrertes mulighet til å kontrollere personopplysninger om seg selv. I *Google-dommen* gir EU-domstolen en sterkere mulighet for den registrerte til å kontrollere og bestemme hvilke personopplysninger om seg selv som skal være tilgjengelig for allmennheten, og således i litt større grad ha mulighet til å påvirke hvilke personopplysninger som skal være gjenstand for overvåkning fra andre. I *Facebook-dommen* slår EU-domstolen hardt ned på at nasjonale myndigheter skal ha generell tilgang til personopplysninger. Dette er av betydning for vernets innhold.

Det kan konstateres at vernet etter Charterets artikkel 8 ikke er et statisk og definerbart vern. EU-domstolen vurderer underordnede regler opp mot det overordnede vernet etter Charterets artikkel 8. Dette illustrerer hvor viktig det er med undersøkelse og klarlegging av overordnede menneskerettigheter. Vernets innhold lar seg imidlertid ikke presist definere. Innholdet varierer avhengig av ulike faktorer i den enkelte sak, og faktorene kan ikke uttømmende angis. Det stilles krav til tilstrekkelig presisering av hva, hvor og når man kan forvente seg et inngrep og det kreves regler om prosessuelle rettssikkerhetsgarantier og begrensninger i inngrepets innhold og rekkevidde. Det rettslige personopplysningsvernet etter Charterets artikkel 8 følger den samfunnsmessige og tekniske utvikling, og EU-domstolen tolker vernet i samsvar med denne utviklingen.

Det synes som om intensiteten av EU-domstolens prøving er omtrent like inngående i alle tre avgjørelsene. Fellestrekket er at EU-domstolen går langt i å overprøve det materielle inngrepet og lovgivningen som griper inn i personopplysningsvernet. I både *Datalagringsdirektiv-* og *Facebook-dommen* legger EU-domstolen ganske klare føringer for lovgivers utformelse av regler innen personopplysningsvern. For eksempel påpekte Domstolen i *Facebook-dommen* at lovgivers skjønn må begrenses på grunn av den viktige rollen som personopplysninger spiller i beskyttelsen av privatlivet, og det store antall personer som får rettighetene sine krenket.⁴²² Videre påpekte Domstolen at lovgivers skjønn ved utformingen av *Datalagringsdirektivet* må begrenses og at Domstolens kontroll må bli tilsvarende streng.⁴²³ I *Google-dommen* illustreres det at EU-domstolen også går svært langt i å legge føringer for nasjonale myndigheters vurdering av den konkrete saken. Domstolen uttalte først at vurderingen blir opp til nasjonale myndigheter, men kom deretter med svært klare synspunkter for sin løsning av saken.⁴²⁴ På denne måten går Domstolen svært langt i å beskytte grensene for det overordnede menneskerettslige personopplysningsvernet.

Det konstateres at vernet etter Charterets artikkel 8 også innebærer at det må foretas en kvalitetstest av lovgivningen som hjemlet inngrepet, slik som etter EMK artikkel 8 nr. 2. I *Datalagringsdirektiv-dommen* ble kvalitetstesten av direktivet utført under proporsjonalitetsvurderingen, der EU-domstolen påpekte flere mangler ved *Datalagringsdirektivet*.

Selv om EU-domstolen foretar viktige avklaringer med tanke på rekkevidden og innholdet av personopplysningsvernet, har avgjørelsene store praktiske konsekvenser. For det første har EU-domstolen i *Datalagringsdirektiv-dommen* en oppsummerende konklusjon som gjør det vanskelig å fastslå det utslagsgivende momentet, og det er uklart hvilke justeringer som må gjøres med tanke på utarbeidelse av nytt direktiv og utarbeidelse av nasjonal lovgivning. Ut fra de kravene som Domstolen oppstiller er det imidlertid vanskelig å se for seg at svært klare og presise avgrensede regler om tilgang til og bruk av data vil være tilstrekkelig for å unngå

---

⁴²² *Facebook-dommen* (avsnitt 78).

⁴²³ *Datalagringsdirektiv-dommen* (avsnitt 48).

⁴²⁴ *Google-dommen* (avsnitt 98).

krenkelser av Charterets artikkel 7 og 8 i tilfeller der det er snakk om generell masselagring.⁴²⁵

For det andre vil *Google-dommen* innebære at søkemotorer må foreta konkrete vurderinger av hver enkelt sak der enkeltpersoner krever at personopplysninger skal slettes fra søkeresultatet. Dette vil være svært ressurskrevende for søkemotorene, og innebærer dessuten at søkemotorer blir en slags sensurmyndighet. Google har hittil fått inn over 400.000 forespørsler om sletting.⁴²⁶ Det krever åpenbart mye ressurser å skulle vurdere hver enkelt forespørsel grundig. Dersom Google reagerer med automatisk sletting av de personopplysningene som kreves slettet av enkeltpersoner, kan det resultere i at det oppstår «hull» i søkeresultatene. Det er sannsynlig at Google er lempeligere på kravene enn andre mindre søkemotorer som kanskje ikke får like mange forespørsler som Google. «Hull» i søkeresultatene vil på lengre sikt være kommersielt uheldig for søkemotoren.⁴²⁷

For det tredje medførte Facebook-dommen at bedrifter som sendte personopplysninger elektronisk til USA umiddelbart måtte stoppe med slik overføring på grunnlag av Safe Harbour-beslutningen. Dette påvirket helt åpenbart flyten av personopplysninger og det kan tenkes at handelsrelasjonene mellom Europa og USA også negativt ble påvirket.⁴²⁸ Dommen kan også på sikt føre til at amerikanske selskaper må duplisere infrastruktur og forretningsdrift på europeisk territorium.⁴²⁹

---

⁴²⁵ Utredningen s. 13.

⁴²⁶ Se Googles innsynsrapport <https://www.google.com/transparencyreport/removals/europeprivacy/> (april 2016).

⁴²⁷ Haukeland Fredriksen, «Google og EU: Retten til å bli glemt mot retten til å få vite», s. 8.

⁴²⁸ http://www.digi.no/juss_og_samfunn/2015/10/06/personvern-avtalen-med-usa-kjent-ugyldig (april 2016).

⁴²⁹ *Ibid.*

Kapittel 6: Sammenligning av vernet etter konvensjonen og Charteret

6.1 Forholdet mellom EMK og Charteret

Det eksisterer to bindende rettslige tekster vedrørende menneskerettigheter i Europa; grunnrettscharteret og menneskerettskonvensjonen. Hva er forholdet mellom disse instrumentene? EU har ikke tiltrådt EMK,⁴³⁰ men de grunnleggende rettighetene slik de er sikret i EMK skal inngå i unionsretten som allmenne prinsipper.⁴³¹ Der Charteret inneholder rettigheter som korresponderer med EMK skal «the meaning and scope of those rights» tilsvare det som følger av EMK.⁴³² Det kan følge en mer omfattende beskyttelse av Charteret,⁴³³ men Charterets rettigheter kan ikke begrense eller negativt påvirke menneskerettighetene etter EMK.⁴³⁴ Personopplysningsvernet etter Charteret må dermed tilsvare vernet etter konvensjonen, eller sikre et bedre vern.

6.2 Forholdet mellom EMD og EU-domstolen

Det eksisterer to korresponderende europeiske domstoler som håndhever menneskerettigheter; EU-domstolen og EMD. Spørsmålet blir hvilke forskjellige roller EU-domstolen og EMD spiller i beskyttelsen av personopplysningsvernet? Hva er grunnen for forskjellene, og hvordan påvirker de ulike rollene forholdet mellom de to domstolene?

EU-domstolen har jurisdiksjon innenfor EU og har som oppgave å treffe forhåndsavgjørelser om fortolkninger av traktatene og om gyldigheten og fortolkningen av EUs rettsakter.⁴³⁵ EU-domstolen kan erklære EU-rett for ugyldig, og da vil den aktuelle rettskilden ikke lengre være bindende for medlemsland.⁴³⁶ EU-domstolens svar angående tolkning av EU-rett vil være bindende for den domstolen som sendte anmodning, men også for alle andre domstoler i

---

⁴³⁰ Dette var planen etter TEU artikkel 6 nr. 2, men etter EU-domstolens fraråding i presseuttalelse nr. 180 av 18. desember 2014, ble det i 2015 besluttet at unionen foreløpig ikke skulle tiltre EMK.

⁴³¹ jf. TEU artikkel 6 nr. 3.

⁴³² jf. Charteret artikkel 52 nr. 3.

⁴³³ jf. Charteret artikkel 52 nr. 3.

⁴³⁴ jf. Charteret artikkel 53.

⁴³⁵ Jf. TEU artikkel 267.

⁴³⁶ http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/ (april 2016).

medlemslandene. EU-rett skal tolkes og anvendes på samme måte i hvert medlemsland. Motsatt har EMD jurisdiksjon over medlemsstater som har underskrevet EMK, og tar imot klager fra medlemsstater eller privatpersoner som mener at et medlemsland har krenket konvensjonens plikter. Domsavgjørelser avsies av domstolens flertall og er bindende for vedkommende stat.

Selv om begge domstolene kan avsi avgjørelser med vidtrekkende konsekvenser for borgere i en rekke stater, er funksjonene av de ulike domstolene ganske ulike og forskjellene ganske mange. Fra et teoretisk perspektiv kan EU-domstolen anses som et integrerende middel for å harmonisere EU, mens EMDs mandat er å sørge for en minstestandard innen beskyttelse av menneskerettigheter og levne muligheten for å definere et videre omfang av rettighetene til de nasjonale statene.⁴³⁷ Domstolene fungerer i hvert sitt ulike system, der EU-domstolen er en egen institusjon i EU, mens EMD har grunnlag i en enighet mellom europeiske stater. Til EU-domstolen kan nasjonale stater henvende seg angående tolkningen av EU-rett, mens til EMD kan en medlemsstat innklages for brudd på menneskerettigheter. Som analysen viser og på bakgrunn av hvordan en sak kommer inn for domstolene, blir framgangsmåten for å løse saken i de to domstolene ulike. I det følgende skal vernets rekkevidde og innhold etter de to grunnrettighetsforankringene sammenlignes i lys av domstolenes ulike framgangsmåte og system.

6.3 Vernets rekkevidde

For det første kan det konstateres at EMD har en bred tilnærming til hva som er personopplysninger ettersom domstolen undersøker opplysningenes art i lys av hvilken behandling opplysningene utsettes for. Privatlivsbegrepet er så vidt at svært mange opplysninger vil omfattes, og opplysninger som ikke omhandler privatlivet kan likevel omfattes av EMK artikkel 8-vernets rekkevidde etter en vurdering av behandlingens utstrekning. All behandling av personopplysninger synes å utgjøre et inngrep i personopplysningsvernet. EU-domstolen har derimot ikke hatt den samme anledningen til å vurdere hva som utgjør «personopplysninger» eller «behandling av personopplysninger» i henhold til Charterets artikkel 8. I *Datalagringsdirektiv-dommen* vurderte EU-domstolen de konkrete opplysningene opp mot Charterets artikkel 7 og 8, og det synes som om EU-

---

⁴³⁷ Elena Buttis, «The roles and relationship between the two european courts in post-Lisbon EU human rights protection», *JURIST*, 12. september 2013, s. 1.

domstolen i stor grad brukte samme betraktninger som EMD. I de to andre avgjørelsene brukte EU-domstolen personverndirektivets definisjoner som inngangsbillett for videre drøftelse, og dette er naturlig siden det stort sett tas utgangspunkt i direktivet når personopplysningsspørsmål tas opp for EU-domstolen. Det kan likevel konstateres at EU-domstolen ikke har stilt spørsmålstegn til definisjonen, og at definisjonen dermed er «godkjent» i henhold til vernet etter Charteret. På bakgrunn av dette, er det vanskelig å fastslå om vernet etter EMK artikkel 8 og Charterets artikkel 8 har ulik rekkevidde angående hvilke opplysninger som omfattes av vernet og hvilken type behandling som utgjør et inngrep. Det kan uansett konstateres at vernets rekkevidde etter begge forankringene omfatter de fleste personlige opplysninger.

Det kan påpekes noen ulikheter i personopplysningsvernets pliktsubjekter etter de to grunnrettighetsforankringene. Vernets pliktsubjekt er staten etter EMK artikkel 8, mens det i Charteret oppstilles krav til en uavhengig nasjonal tilsynsmyndighet. I *Facebook-dommen* illustreres det hvor viktig tilsynsmyndighetene er i sikringen av Charterets overordnede personopplysningsvern. Den praktiske betydningen av at datatilsynet skal sørge for kontroll over at personopplysningsvernet blir etterfulgt, er at kontrollen utføres av et uavhengig organ i saker der staten ofte er part eller har en egeninteresse. Dette sikrer at personopplysningsvernet er gjenstand for kontroll av et upartisk og uavhengig organ.

6.4 Vernets innhold

Personopplysningsvernet har ikke et statisk eller definerbart innhold, verken etter EMK artikkel 8 eller Charterets artikkel 8. Etter konvensjonen varierer vernets innhold avhengig av hvilke formål inngrepet er begrunnet i, arten av inngrepet og personopplysningene, og enkeltpersonenes status. Disse faktorene har betydning for hvilke krav som stilles til statenes skjønnsmargin, prosessuelle rettssikkerhetsgarantier og grundig overprøving fra EMD. Etter Charteret varierer innholdet avhengig av blant annet enkeltpersonenes status og arten av opplysningene,⁴³⁸ hvem som behandler opplysningene og hvilken teknologi som brukes,⁴³⁹ og om inngrepet kan knyttes opp mot formålet.⁴⁴⁰

---

⁴³⁸ I *Datalagringsdirektiv-dommen* ble direktivet kjent ugyldig fordi det krevde lagring av personopplysninger fra personer som ikke kunne knyttes opp mot formålet om å bekjempe kriminalitet. Det ble heller ikke sondret mellom ulike typer personopplysninger, noe som er nødvendig for å avklare vernets innhold.

Innenfor EU gjelder ikke prinsippet om statenes skjønnsmargin. Prinsippet om statenes skjønnsmargin ble laget for anvendelse av den internasjonale folkerettsdomstolen EMD, som må forholde seg til ulikheter i moralske, rettslige og kulturelle standpunkt og tradisjoner.⁴⁴¹ Charteret er derimot laget for EU-domstolens anvendelse, der EU er en egen jurisdiksjon med egne institusjoner og lovgivning. Prinsippet om statenes skjønnsmargin i EU-retten er dermed av mindre hensikt, men EU tar hensyn til medlemsstatenes ulike tilnærminger til ulike rettsoppfatninger ved blant annet å vedta minstestandarder som tillater medlemslandene å vedta en bedre beskyttelse og ved å tillate at hvert enkelt medlemsland vedtar sin egen lovgivning som skal implementere EU-lovgivning.⁴⁴² Denne forskjellen mellom domstolene vil ha stor betydning for vernets innhold etter de ulike forankringene.

Det at prinsippet om statenes skjønnsmargin er av mindre hensikt i EU-retten får også betydning for den materielle overprøvingen av inngrepet. EMD er forsiktig i å legge føringer for nasjonale domstolers vurderinger, og dersom domstolen konstaterer krenkelse er det nesten alltid begrunnet i manglende lovhjemmel eller i manglende prosessuelle rettssikkerhetsgarantier. På denne måten foretar EMD i liten grad en materiell overprøving av grensene for inngrep i vernet, men heller en prosessuell kontroll. Motsatt går EU-domstolen lengre i materiell prøvelse enn EMD, ved å legge sterke føringer for nasjonale myndigheters vurdering av den konkrete saken.⁴⁴³ Dette er naturlig ettersom EU er et eget rettssystem, mens EMD er en folkerettsdomstol. I *Datalagringsdirektiv-dommen* går Domstolen langt i materiell prøvelse og uttaler at lagring av opplysningene ikke kan berettiges. Sammenlignet med prøving av forvaltningsvedtak så ville en norsk domstol kun bestemt om vedtaket er ugyldig eller ikke, og deretter sendt det tilbake til den aktuelle instansen uten realitetsprøving. Dette kan ligne på EMDs fremgangsmåte, mens EU-domstolen utfører en realitetsprøving. EMD ville dermed neppe gått så langt i subsumsjonen som EU-domstolen gjør i *Google-dommen*.

---

⁴³⁹ I *Google-dommen* ble søkemotorers gjengivelse av personopplysninger i et søkeresultat ansett som et større inngrep i vernet enn publisering av personopplysninger på en internettside.

⁴⁴⁰ I *Facebook-dommen* kunne ikke amerikanske myndigheters tilgang til personopplysningene i saken knyttes opp mot formålet om å sikre nasjonal sikkerhet. Dette viser at det gjelder et annet innhold i vernet til personer som truer den nasjonale sikkerhet og personer som ikke kan knyttes opp mot slike trusler. Det samme gjaldt i *Datalagringsdirektiv-dommen* om formålet om å bekjempe kriminalitet, se note 438.

⁴⁴¹ Peers m.fl. s. 1481, avsnitt 52.68.

⁴⁴² Peers m.fl. s. 1481, avsnitt 52.68.

⁴⁴³ Slik som i *Google-dommen*.

En annen forskjell er at EMD varierer prøvingsintensiteten av inngrepet avhengig av hvilket formål inngrepet er begrunnet i. Jo lengre inn i statens egne anliggender, desto mer forsiktig er domstolen i å overprøve nasjonale domstolars vurdering. Motsatt varierer ikke intensiteten av EU-domstolens grundighet i overprøvingen av hvilket formål inngrepet begrunnes i. EU-domstolen overprøver de tre analyserte avgjørelsene svært grundig uavhengig av formålet. Dette indikerer at vilkårene for inngrep ikke i like stor grad fungerer i et samspill, slik som etter EMK artikkel 8. Dette innebærer også at vernet etter Charteret i større grad overprøves, enn vernet etter EMK artikkel 8.

Vernets innhold er dessuten ulikt etter de to forankringene ettersom domstolene bruker ulike framgangsmåter for løsning av kollisjonstilfeller mellom ytringsfriheten og personopplysningsvernet. EU-domstolen synes å ta utgangspunkt i personopplysningsvernet og automatisk gi vernet høy prioritet, for deretter å vurdere om ytringsfriheten og informasjonsfriheten kan berettigede et unntak i personopplysningsvernet. Motsetningsvis oppstiller EMD et vurderingstema der de grunnleggende rettighetene til privatliv og til ytringsfrihet skal ha lik verdi og likt utgangspunkt. Mange vil mene at det er kritikkverdig at EU-domstolen automatisk gir personopplysningsvernet forrang, og i tillegg er så restriktiv i å legge vekt på ytringsfriheten og informasjonsfriheten.⁴⁴⁴ En grunn til at EU-domstolen prioriterer personopplysningsvernet foran andre motstridende interesser kan være at de tolker et direktiv som regulerer behandling av personopplysninger. Det kan derfor være et naturlig utgangspunkt å starte i personopplysningsvernet i stedet for andre motstående rettigheter. En annen grunn til at EU-domstolen tar utgangspunkt i personopplysningsvernet, kan være at EU-domstolen som sagt har gitt uttrykk for at privatlivet har større behov for vern enn tidligere på grunn av den enorme teknologiske utviklingen. I alle de tre domsavsigelsene legger EU-domstolen vekt på at inngrepet i personopplysningsvernet er mer alvorlig i dagens samfunn på grunn av den teknologiske utviklingen.⁴⁴⁵ Hvilken framgangsmåte som anvendes kan ha betydning for vernets innhold.

---

⁴⁴⁴ *Google-dommen*.

⁴⁴⁵ I *Datalagringsdirektiv-dommen* tok EU-domstolen hensyn til den økende betydningen av elektronisk kommunikasjon (avsnitt 49). I *Google-dommen* mente EU-domstolen at effekten av inngrepet i personopplysningsvernet ble større på grunn av den viktige rollen som internett og søkemotorer spiller i det moderne samfunn (avsnitt 80). I *Facebook-dommen* ble det ikke uttrykkelig uttalt at den teknologiske utvikling måtte tas i betraktning, domstolen kritiserte myndighetenes tilgang på innholdet i elektronisk kommunikasjon (avsnitt 94). Når elektronisk kommunikasjon er en så viktig del av dagens samfunn, kan det innfortolkes at EU-domstolen har vektlagt den teknologiske utviklingen.

En viktig forskjell mellom EMD og EU-domstolen, er at sistnevnte ikke avsier avgjørelser med offentlige dissenser. Dette har betydning for tolkning og prejudikatsvirkning, ettersom avgjørelsene ofte fremstår som helhetlige vurderinger som det kan tenkes har blitt påvirket av dommernes ulike synspunkter. Det blir vanskelig å vurdere hva som er det utslagsgivende moment, og når medlemsstatene skal rette seg etter dommen kan dette medføre praktiske konsekvenser.

En annen forskjell er at EU-domstolen tillates å være mer politisk i sine vurderinger enn EMD, noe som illustreres ved at EU-domstolen går lengre i å forsvare det overordnede vernet av personopplysninger mot utviklingstrekk i samfunnet, slik som teknologisk utvikling og utviklingen mot et masseovervåkningssamfunn. Motsatt er EMD restriktiv i å utvikle personopplysningsvernet i retning mot den tidligere rettstilstand og eksplisitt legge vekt på ny teknologi. Dette kan nok begrunnes i at EU-domstolen er en del av den dels politiske organisasjonen EU som har sitt eget rettssystem, mens EMD er en folkerettsdomstol som må ta hensyn til ulikheter i konvensjonsstatenes rettssystemer. Ettersom den teknologiske utviklingen gir økende muligheter for behandling av personopplysninger og medfører nye juridiske problemstillinger, er det nødvendig at rettens tempo følger samfunnsutviklingens tempo. Charteret gir dermed et bedre materielt vern av personopplysninger i lys av den samfunnsmessige utviklingen.

Den mest avgjørende forskjellen mellom vernet etter konvensjonen og Charteret er at EU-domstolen synes å mene at masselagring av unødvendige personopplysninger i seg selv må anses uforenelig med det overordnede personopplysningsvernet.⁴⁴⁶ Motsatt mener EMD at inngrep i personopplysningsvernet kan aksepteres dersom det foreligger tilstrekkelige prosessuelle rettssikkerhetsgarantier. EU-domstolen mener således at generell masselagring av unødvendige personopplysninger alltid vil være uforenelig med vernet, uavhengig av hvilke prosessuelle garantier som oppstilles. Motsatt ville EMD mest sannsynlig ha begrunnet resultatet i *Datalagringsdirektiv-dommen* med manglende prosessuelle garantier. Videre nøler ikke EU-domstolen med å sette unionens lovgivning ut av kraft, mens EMD er betydelig mer tilbakeholden i å konstatere krenkelse av personopplysningsvernet. Dette er naturlig ettersom EU-domstolen fungerer i et eget rettssystem der den overprøver EU-lovgivning, mens EMD

---

⁴⁴⁶ *Datalagringsdirektiv-dommen*.

er folkerettsdomstol som blant annet bygger på prinsippet om suverene nasjonale staters skjønnsmargin. Det er dermed større mulighet til å underlegge unionslovgivning i EU-domstolen enn nasjonal lovgivning i EMD. På grunn av denne forskjellen har EU-domstolen en mer grundig og mer intens proporsjonalitetsvurdering, og foretar full prøvelse av proporsjonaliteten i alle de tre domsavsigelsene i kapittel 5. Den største forskjellen mellom vernet er at EU-domstolen går mye lengre i nødvendighetsvurderingen, og dette kan den gjøre så lenge det gis et vern som er bedre enn EMK.

Kapittel 7: Betydning for tolkningen av norsk rett

7.1 Grunnloven § 102

Grunnloven § 102 forankrer, i likhet med EMK artikkel 8, et personopplysningsvern i formuleringen «rett til respekt for sitt privatliv». For å klarlegge hvilket overordnet personopplysningsvern som gjelder i norsk rett, må Grunnlovens formulering tolkes nærmere. Forarbeider har tradisjonelt mindre vekt ved grunnlovstolkning enn ved tolkning av ordinær lovgivning,⁴⁴⁷ men ettersom Grunnloven ble revidert i 2014, vil forarbeidene ha større vekt enn normalt ved klarleggingen av innholdet i Grunnlovens nye bestemmelser.⁴⁴⁸ Praxis fra Høyesterett vil også gi viktige bidrag i tolkningen av det overordnede vernet etter Grunnloven § 102.

Når Grunnloven skulle revideres, ble det i forarbeidene til Grunnlovens nye menneskerettighetskapittel vurdert en egen grunnlovsformulering som uttrykkelig skulle omtale et vern av personopplysninger.⁴⁴⁹ Begrunnelsen var at «det raskt kan oppstå tvil om hvor langt en bestemmelse om respekt for privatlivets fred mv. og personvern går i å verne om personlige opplysninger» og at det er «et stort og trolig økende behov for å verne om personlige opplysninger i samfunnet».⁴⁵⁰ Det ble henvist til Charterets artikkel 8, og dette viser at norsk rett så hen til Charteret i utformingen av personopplysningsvernets forankring. Grunnloven § 102 endte imidlertid uten et uttrykkelig vern av personopplysninger, men vernet skal inngå i bestemmelsens formulering.⁴⁵¹

I forarbeidene ble det uttrykt bekymring for at grunnlovsfesting av menneskerettigheter kunne lede til at konvensjonene skulle komme i bakgrunnen og dermed føre til en svekkelse av det totale menneskerettighetsvernet i Norge.⁴⁵² Det ble imidlertid lagt vekt på det alminnelige folkerettslige prinsippet om at nasjonal lovgivning, herunder grunnlovsbestemmelser, ikke

---

⁴⁴⁷ Lilleholt s. 12.

⁴⁴⁸ Lilleholt s. 12.

⁴⁴⁹ Dok. nr.16 (2011-2012) Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven avsnitt 30.6.1 og Innst.186 S (2013-2014) Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag avsnitt 2.1.9.

⁴⁵⁰ Dok. nr. 16 avsnitt 30.6.6.3.

⁴⁵¹ Innst. 186 S avsnitt 2.1.9.

⁴⁵² Dok. nr. 16 avsnitt 15.1.

kan brukes som begrunnelse for ikke å oppfylle en traktatforpliktelse.⁴⁵³ Den folkerettslige forpliktelsen til å oppfylle rettighetene slik de kommer til uttrykk i menneskerettighetskonvensjonene er dermed fortsatt til stede.⁴⁵⁴ Dersom en folkerettsregel og en nasjonal regel ikke lar seg harmonere, må man legge til grunn det rettighetsvern som gir den enkelte det beste vern.⁴⁵⁵ At Grunnloven nå inneholder en rett til respekt for sitt privatliv endrer ikke det forhold at den grunnleggende rettigheten må tolkes i lys av den europeiske menneskerettighetskonvensjonen og praksis knyttet til denne så lenge Norge er tilknyttet konvensjonen.⁴⁵⁶ Personopplysningsvernet etter Grunnloven § 102 må derfor tolkes i lys av EMK artikkel 8, ettersom Norge er rettslig bundet til konvensjonen.

Av forarbeidene fremgår det at § 102 «skal leses som at systematisk innhenting, oppbevaring og bruk av opplysninger om andres personlige forhold bare kan finne sted i henhold til lov, benyttes i henhold til lov eller informert samtykke og slettes når formålet ikke lenger er til stede».⁴⁵⁷ I Rt. 2014 s. 1105 føyde Høyesterett til at hvorvidt et inngrep i personopplysningsvernet er forenelig med § 102 «også beror på om loven ivaretar et legitimt formål og er forholdsmessig».⁴⁵⁸ I Rt. 2015 s. 93 (Maria-saken) ble det uttalt at «§ 102 skal tolkes i lys av de folkerettslige forbildene, men likevel slik at fremtidig praksis fra de internasjonale håndhevingsorganene ikke har samme prejudikatsvirkning ved grunnlovstolkningen som ved tolkningen av de parallelle konvensjonsbestemmelser» og videre at det er Høyesterett «som har ansvaret for å tolke, avklare og utvikle Grunnlovens menneskerettsbestemmelser».⁴⁵⁹ Ved tolkningen av personopplysningsvernet etter Grunnloven er det dermed Høyesteretts praksis som er relevant, mens det er EMD som har siste ord ved tolkningen av EMK.⁴⁶⁰ Nasjonale myndigheter vil innrette seg der staten ellers risikerer å bli dømt.⁴⁶¹

---

⁴⁵³ Følger av Wienkonvensjonen artikkel 27.

⁴⁵⁴ Dok. nr. 16 avsnitt 15.2.2.

⁴⁵⁵ Dok. nr. 16 avsnitt 15.2.2.

⁴⁵⁶ Dok. nr. 16 avsnitt 15.4.

⁴⁵⁷ Innst. 186 S avsnitt 2.1.9.

⁴⁵⁸ Rt. 2014 s. 1105 (avsnitt 28).

⁴⁵⁹ Rt. 2015 s. 93 (avsnitt 57). Dette ble fulgt opp i Rt. 2015 s. 155 (avsnitt 40).

⁴⁶⁰ Aall 2015 s. 43.

⁴⁶¹ Aall 2015 s. 43.

Grunnloven har rettskildemessig forrang foran annen underordnet norsk lov.⁴⁶² Underordnede norske regler må derfor være i samsvar med det overordnede vernet etter Grunnloven. De prinsipper som gjelder for tolkningen av personopplysningsvernet etter Grunnloven får dermed betydning for tolkning av andre underordnede lover som regulerer personopplysninger, for eksempel personopplysningsloven, politiregisterloven og helseregisterloven⁴⁶³.

7.2 Betydning av vernet etter EMK artikkel 8

Grunnloven § 102 bygger blant annet på EMK artikkel 8,⁴⁶⁴ og slik det fremgår av punkt 6.1 skal bestemmelsen tolkes i lys av det vern som gis etter konvensjonen. Norge har forpliktet seg til å følge EMK og er juridisk bundet av EMDs avgjørelser.⁴⁶⁵ Personopplysningsvernet etter EMK artikkel 8 kan dermed anses som et minimumskrav til vernet etter Grunnloven § 102. Dersom vernet etter sistnevnte er snevrere, bryter Norge sine folkerettslige forpliktelser. Dette innebærer at norsk rett som et minimum må sikre det vernet som følger av EMK artikkel 8.

Norge kan imidlertid legge seg på et høyere nivå for personopplysningsvern enn det som sikres gjennom EMK artikkel 8. Det er Høyesterett som er ansvarlig for tolkningen av Grunnloven, jf. Maria-saken, og den kan således velge å tolke personopplysningsvernets innhold og rekkevidde lengre enn det som følger av EMK artikkel 8. Hvilket nivå Norge skal legge seg på blir derfor et spørsmål for Høyesterett å avgjøre. Se avhandlingens kapittel 8 for mine rettspolitiske vurderinger vedrørende hvilket nivå av personopplysningsvern Norge bør sikre.

7.3 Betydning av vernet etter Charterets artikkel 8

Norge er ikke medlem av EU, og er dermed ikke direkte bundet av EU-retten. Gjennom EØS-avtalen⁴⁶⁶ bindes imidlertid Norge til EUs lovgivningsprosess på nærmere bestemte

---

⁴⁶² Jf. Lex superior-prinsippet. Se også Lilleholt s. 7.

⁴⁶³ Lov 18. mai 2001 nr. 24 om helseregistre og behandling av helseopplysninger.

⁴⁶⁴ Rt. 2015 s. 93 (avsnitt 57).

⁴⁶⁵ Jf. EMK artikkel 46 nr. 1.

⁴⁶⁶ Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS-avtalen). Avtalen er inntatt i lov 27. november 1992 nr. 109 om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) m.v. (EØS-loven).

områder.⁴⁶⁷ Poenget med EØS-avtalen er å integrere EFTA-statene i EUs indre marked, og sikre fri flyt av «de fire friheter» mellom alle de 31 EØS-statene.⁴⁶⁸ Det indre markedet baserer seg på et felles regelverk som praktiseres likt i hele EØS-området, og avtalen bygger på prinsippet om rettslig homogenitet mellom EU og EØS.⁴⁶⁹ Dette innebærer at de forordninger og direktiver som EU vedtar,⁴⁷⁰ og som regulerer det indre marked, også må tas inn i EØS-avtalen og i norsk lovgivning. EØS-avtalen håndheves av EFTA-domstolen, som har samme type funksjoner overfor EØS/EFTA-landene som EU-domstolen har overfor EU-landene. EFTA-domstolen legger stor vekt på rettspraksis fra EU-domstolen i sine vurderinger,⁴⁷¹ og må avsi tolkningsuttalelser som er på linje med EU-domstolens. På grunn av homogenitetsmålsetningen,⁴⁷² er det sjelden at det foreligger forskjeller i vurderingene fra de to domstolene. I juridisk teori er det uttalt at EU-domstolen innenfor EØS-avtalens område har fått status som prejudikatdomstol i Norge.⁴⁷³ I området utenfor EØS-avtalens område får EU-domstolens avgjørelser mindre vekt. I Maria-saken gikk Høyesterett inn på EU-domstolens praksis, men konkluderte med at «denne rettspraksisen fra EU-domstolen ikke har virkning for EØS-statsborgere».⁴⁷⁴ Det må likevel tillegges betydning at Høyesterett går inn på, og således ser hen til praksisen.

Som sagt i punkt 6.1 kan det følge en mer omfattende beskyttelse av Charteret enn av EMK,⁴⁷⁵ men Charteret kan ikke begrense eller negativt påvirke menneskerettighetene i konvensjonen.⁴⁷⁶ Dersom Charterets artikkel 8 tilbyr et bedre vern av personopplysninger, blir spørsmålet om Norge skal legge seg på samme nivå som EU, selv om Norge ikke er medlem. Det er flere argumenter for dette.

---

⁴⁶⁷ EØS er et europeisk økonomisk samarbeidsområde som består av EUs 28 medlemsland og tre av EFTA-statene; Island, Liechtenstein og Norge.

⁴⁶⁸ Jf. EØS-avtalens artikkel 1 nr. 2.

⁴⁶⁹ EØS-avtalens artikkel 1 nr. 1 og fortalens punkt 16. Se også Halvard H. Fredriksen, «Betydningen av EUs pakt om grunnleggende rettigheter for EØS-retten», *Jussens venner*, vol. 48, nr. 6, 2013 s. 371-399 (s. 376) og Sejersted m.fl. s. 223.

⁴⁷⁰ Jf. EØS-avtalens artikkel 7. Se Lilleholt s. 17.

⁴⁷¹ Se Regjeringens hjemmesider (regjeringen.no)

<https://www.regjeringen.no/no/tema/europapolitikk/eos1/eos-organene/efta-domstolen/id685068/> (april 2016).

⁴⁷² Målsetningen om å sikre en likeartet forståelse av det EØS-rettslige regelverk og det EU-rettslige regelverk. Et uttrykk for homogenitetsmålsetningen er gitt i EØS-avtalens artikkel 106.

⁴⁷³ Hans Petter Graver, «Internasjonale konvensjoner som rettskilde», *Lov og rett* nr. 8, 2003, s. 468-489 (s. 479).

⁴⁷⁴ Rt. 2015 s. 93 avsnitt 51.

⁴⁷⁵ jf. Charteret artikkel 52 nr. 3.

⁴⁷⁶ jf. Charteret artikkel 53.

For det første er Norge rettslig forpliktet til EØS-avtalen, noe som innebærer at vi skal være i overensstemmelse med avtalen og den underliggende EU-retten på området til enhver tid, jf. EØS-avtalen artikkel 3. Homogenitetsmålsetningen innebærer at EUs Charter om grunnleggende rettigheter vil være relevant på EØS-avtalens område. EFTA-domstolen har uttalt at «[t]he objective of establishing a dynamic and homogenous European Economic Area [EØS] can only be achieved if EFTA and EU citizens and economic operators enjoy, relying upon EEA law, the same rights in both the EU and EFTA pillars of the EEA».⁴⁷⁷ Dette innebærer at et dynamisk og homogent EØS kun kan fungere dersom EFTA og EU-borgere nyter de same rettigheter som oppstilles i EU og EFTA. På områder som ikke reguleres av EØS-avtalen vil Charteret derimot ha mindre innflytelse, men det er flere momenter som taler for at Norge ikke kan se helt bort i fra Charteret ved vurderingen av norske forhold.

For det andre har Norge og EUs medlemsstater felles forpliktelser i henhold til EMK. Rettighetene i Charteret er blant annet basert på rettighetene som fremgår av EMK.⁴⁷⁸ I Charterets fortale avsnitt fem fremgår det at Charteret anerkjenner de rettigheter som følger av EMK, og det er uttalt at de menneskerettigheter som er garantert av konvensjonen skal utgjøre generelle prinsipper for EU.⁴⁷⁹ I tilfeller der EMD ser hen til Charteret eller EU-domstolens rettspraksis,⁴⁸⁰ vil de kunne påvirke innholdet av Norges forpliktelser i henhold til EMK.

For det tredje vil det være vanskelig for Norge å ikke ta Charteret i betraktning ettersom det er bindende for 28 medlemsstater i EU. For det fjerde implementeres EUs personverndirektiv i norsk rett gjennom personopplysningsloven.⁴⁸¹ Direktivet må være i samsvar med og skal tolkes i lys av EUs grunnleggende rettigheter,⁴⁸² og dermed blir EUs grunnleggende vern av personopplysninger meget relevant, jf. homogenitetsmålsetningen som er omtalt over. For det femte kan Charteret få indirekte betydning for tolkning av norsk rett innen

---

⁴⁷⁷ Sak E-18/11, *Irish Bank mot Kaupping*, EFTA Ct. Rep. 2012 s. 592, avsnitt 122.

⁴⁷⁸ Forklaringene til Charteret, s. 11.

⁴⁷⁹ TEU artikkel 2.

⁴⁸⁰ Et eksempel på at EMD henviser til EU-domstolens praksis er EMDs storkammerdom 10. februar 2009 *Zolotukhin mot Russland* (avsnitt 33-38). I *M.M. mot Storbritannia* henviste EMD til EUs grunnrettscharter (avsnitt 144).

⁴⁸¹ Ot.prp. nr. 92 (1998-1999) Om lov om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven) s. 15.

⁴⁸² Se blant annet *Facebook-dommen* (avsnitt 38) og *Google-dommen* (avsnitt 68).

personopplysningsvern, fordi det er henvist til Charteret i flere rettsakter som er bindende for Norge, og i relevant rettspraksis fra EU- eller EFTA-domstolen.

Kapittel 8: Rettspolitisk vurdering

Det kan avslutningsvis konstateres at personopplysningsvernet etter EMK artikkel 8 og Charterets artikkel 8 har noe ulikt innhold og rekkevidde. På grunn av prinsippet om statenes skjønnsmargin blir vernet etter EMK artikkel 8 en minimumsstandard, mens vernet etter Charterets artikkel 8 fremstår som det sterkeste vernet. Personopplysningsvernet etter Grunnloven § 102 står i større grad på egne ben enn tidligere, ettersom retten til respekt for sitt privatliv fra 2014 er forankret i Grunnloven. Dette innebærer at Høyesterett får en egen oppgave med å tolke og utvikle vernet etter § 102. Norsk rett må i alle fall sikre det personopplysningsvernet som følger av EMK artikkel 8, men Høyesterett kan velge å innføre et sterkere personopplysningsvern. Burde Norge sikre et personopplysningsvern som tilsvarer det vern som følger av Charterets artikkel 8 eller er det tilstrekkelig at norsk rett følger minimumskravet til personopplysningsvern som følger av EMK artikkel 8?

Som tidligere nevnt har EMD en prosessuell prøvelse av om inngrep i personopplysningsvernet har gått for langt etter EMK artikkel 8. Analysen i kapittel 4 viser at EMD sjelden konkluderer med at nasjonale domstoler har gått for langt i sine vurderinger. Dersom EMD kommer til krenkelse av personopplysningsvernet begrunnes dette i manglende lovgrunnlag eller manglende prosessuelle rettssikkerhetsgarantier. Dette kan tolkes dithen at de fleste inngrep i personopplysningsvernet materielt sett er lovlig dersom de prosessuelt begrenses eller at enkeltindividet tillegges tilstrekkelige prosessuelle rettssikkerhetsgarantier. Motsatt foretar EU-domstolen en grundig materiell overprøving av om inngrep i personopplysningsvernet har gått for langt.

EMDs framgangsmåte kan en siste gang illustreres ved EMDs overprøving av den norske stats inngrep i privatlivet til Lillo-Stenberg og Sæther som giftet seg sommeren 2005.⁴⁸³ Se og Hør publiserte en artikkel med seks bilder fra bryllupet uten tillatelse fra brudeparet. Brudeparet innklagde den norske stat inn for EMD og mente at Se og Hør hadde krenket retten til respekt for privatlivet etter EMK artikkel 8. EMD kontrollerte om Høyesterett hadde vurdert de konkrete momentene som er oppstilt i EMDs rettspraksis angående avveiningen mellom ytringsfriheten og privatlivet.⁴⁸⁴ Domstolen kom til at både flertallet og mindretallet i

---

⁴⁸³ EMDs dom 16. januar 2014 *Lillo-Stenberg og Sæther mot Norge*.

⁴⁸⁴ *Von-Hannover II* (avsnitt 109-113) og *Lillo-Stenberg* (avsnitt 34).

Høyesteretts avgjørelse av saken⁴⁸⁵ hadde balansert ytringsfriheten og privatlivet på en forsiktig måte, og eksplisitt vurdert kriteriene som EMD hadde oppstilt.⁴⁸⁶ EMD uttalte at det skal «strong reasons» til for at EMD, i tilfeller der den nasjonale domstolen har vurdert alle oppstilte momenter, skal erstatte den nasjonale domstolens vurdering.⁴⁸⁷ På grunn av statens skjønnsmargin hadde Høyesterett ikke feilet i å følge sine forpliktelser etter EMK artikkel 8.⁴⁸⁸

EMDs undersøkelse av om den nasjonale domstolen har tatt de aktuelle momentene i betraktning, er noe annet enn å trekke en materiell grense for det overordnede personopplysningsvernet. I *Lillo-Stenberg* hadde EMD trolig ikke kommet til krenkelse uansett om flertallet eller mindretallet i høyesterettssaken hadde vunnet frem, ettersom EMD kun undersøker om de konkrete momentene er vurdert. Dette kan som sagt sammenlignes med overprøving av et forvaltningsvedtak, der domstolen ikke skal erstatte vedtaksinstansens vurderinger gjennom en realitetsprøving, men overprøve at legitime hensyn har blitt tatt. Konklusjonen er at EMD har en prosessuell prøvelse, og at domstolen gir liten veiledning i hvor langt grensene for behandling av personopplysninger strekker seg materielt sett.

Min mening er at Høyesterett bør trekke materielle grenser i større utstrekning enn EMD, ettersom Høyesterett er en konstitusjonell nasjonal domstol mens EMD er en folkerettsdomstol. Hvis Norge slavisk skal følge det nivå av personopplysningsvern som følger av EMK artikkel 8 og EMDs rettspraksis, adopterer Norge en folkerettsstandard. En konstitusjonell nasjonal stat burde generelt sikre et høyere nivå enn en folkerettsstandard. På området for personopplysningsvern er det spesielt viktig med materielle grenser for hvor langt staten kan gå i å utføre inngrep i borgernes personopplysningsvern eller å akseptere at andre private personer utfører inngrep i andres personopplysningsvern. Dersom det ikke oppstilles materielle grenser kan staten gå langt i å behandle personopplysninger, og dermed gripe inn i borgernes privatliv. Dette kan gå på bekostning av tillit til staten og maktbalansen i samfunnet, og andre viktige verdier i en demokratisk stat.

---

⁴⁸⁵ Rt. 2008 s. 1089.

⁴⁸⁶ *Lillo-Stenberg* (avsnitt 44 og 45).

⁴⁸⁷ *Lillo-Stenberg* (avsnitt 44).

⁴⁸⁸ *Lillo-Stenberg* (avsnitt 45).

EUs Charter har gjennom EU-domstolens oppstilling av materielle grenser, et bedre materielt vern av personopplysninger enn det som følger av EMK artikkel 8. Min vurdering er at Norge i stor grad bør se hen til Charterets vern av personopplysninger og at Høyesterett bør se hen til EU-domstolens avgjørelser for «inspirasjon» til å sikre et høyere personopplysningsvern enn det som følger av folkerettsstandarder etter EMK artikkel 8. Dette blir imidlertid opp til Høyesterett å vurdere.

Antall ord i besvarelsen: 39 030

Kilderegister

Norske lover

Grunnloven	Kongeriket Norges Grunnlov, gitt i riksforsamlingen på Eidsvoll den 17. mai 1814.
Straffeprosessloven	Lov 22. mai 1981 om rettergangsmåten i straffesaker.
EØS-loven	Lov 27. november 1992 om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) m.v.
Menneskerettsloven	Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett.
Personopplysningsloven	Lov 14. april 2000 nr. 31 om behandling av personopplysninger.
Politiregisterloven	Lov 28. mai 2010 nr. 16 om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten.
Helseregisterloven	Lov 18. mai 2001 nr. 24 om helseregistre og behandling av helseopplysninger.

Internasjonale kilder

FNs erklæring om menneskerettigheter	FNs erklæring om menneskerettigheter 10. november 1948.
Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK)	Europarådets konvensjon 4. november 1950 om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter.
Konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP)	De forente nasjoners internasjonale konvensjon 16. desember 1966 om sivile og politiske rettigheter.
Wienkonvensjonen	Wienkonvensjonen om traktatretten, vedtatt 23. Mai 1969.
Konvensjonen om persondatabeskyttelse	Europarådets konvensjon av 28. januar 1981 nr. 108 om beskyttelse av det enkelte menneske i forbindelse med elektronisk databehandling av personopplysninger.
EØS-avtalen	Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde, vedtatt 2. mai 1992.

Personverndirektivet	Europaparlaments- og rådsdirektiv av 24. oktober 1995 nr. 46 om beskyttelse av fysiske personer i forbindelse med behandling av personopplysninger og om fri utveksling av slike opplysninger.
Safe Harbour-beslutningen	Kommisjonens beslutning av 26. juli 2000 nr. 520 i henhold til europaparlaments- og rådsdirektiv 95/46/EF om tilstrekkeligheten av den beskyttelse som oppnås ved safe harbour-prinsippene og de tilknyttede spørsmål og svar fra De forente staters handelsdepartement.
EUs grunnrettscharter	Den europeiske unions charter om grunnleggende rettigheter 7. desember 2000.
Kommunikasjonsverndirektivet (e-direktivet)	Europaparlaments- og rådsdirektiv av 12. juli 2002 nr. 58 om behandling av personopplysninger og personvern i sektoren for elektronisk kommunikasjon.
Datalagringsdirektivet	Europaparlaments- og rådsdirektiv av 15. mars 2006 nr. 24 om lagring av data som fremkommer ved bruk av offentlig elektronisk kommunikasjon, samt endring i europaparlaments- og rådsdirektiv 2002/58/EF.
Lisboatraktaten	Lisboa-traktaten, vedtatt 13. desember 2007.
Traktaten om Den europeiske unions funksjonsmåte (TEUF)	Traktaten om Den europeiske unions funksjonsmåte, vedtatt 25. mars 1957, revidert gjennom Lisboatraktaten 13. desember 2007.
Traktaten om Den europeiske union (TEU)	Traktaten om Den europeiske union, vedtatt 7. februar 1992, revidert gjennom Lisboatraktaten 13. desember 2007.
Forslag til ny personvernforordning	Forslag av 25. januar 2012 til europaparlaments- og rådsforordning om beskyttelse av individer ved behandling av personopplysninger og om fri flyt av slike opplysninger og om oppheving av direktiv 95/46/EF (generell personvernforordning).
Forslag til personverndirektiv i politi- og straffesektoren	Forslag av 25. januar 2012 til europaparlaments- og rådsdirektiv om vern av enkeltpersoner i forbindelse med behandling av personopplysninger av kompetente myndigheter med henblikk på forebygging, etterforskning, avdekking eller rettsforfølging av straffbare handlinger eller gjennomføring av strafferettslige sanksjoner og fri utveksling av slike opplysninger.
Generaladvokatens forslag til avgjørelse i Google-saken	Forslag til avgjørelse fra Generaladvokat Jääskinen, fremsatt den 25. juni 2013, i sak C-131/12.
Generaladvokatens forslag til avgjørelse i Datalagringsdirektiv-saken	Forslag til avgjørelse fra Generaladvokat P. Cruz Villalón, fremsatt den 12. desember 2013, i sak C-293/12 og C-594/12.

Lovforarbeider

NOU 1974: 22	NOU 1974: 22 Persondata og personvern
NOU 1975: 10	NOU 1975: 10 Offentlige persondatasystem og personvern
NOU 1995: 3	NOU 1995: 3 Mangfold i media, Om eierkonsentrasjon i massemedia
NOU 1997: 19	NOU 1997: 19 Et bedre personvern - forslag til lov om behandling av personopplysninger
Ot.prp. nr. 92	Ot.prp. nr. 92 (1998-1999) Om lov om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven)
NOU 1999: 27	NOU 1999: 27 «Ytringsfrihed bør finde Sted», Forslag til ny Grunnlov § 100
St.meld. nr. 17	St.meld. nr. 17 (2006-2007) Eit informasjonssamfunn for alle
NOU 2009: 1	NOU 2009: 1 Individ og integritet, Personvern i det digitale samfunnet
Dok. nr. 16 (2011-2012)	Dok. nr. 16 (2011-2012) Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven
Innst. 186 S (2013-2014)	Innst.186 S (2013-2014) Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Per-Kristian Foss, Martin Kolberg, Marit Nybakk, Jette F. Christensen, Anders Anundsen, Hallgeir H Langeland, Per Olaf Lundteigen, Geir Jørgen Bekkevold og Trine Skei Grande om grunnlovfesting av sivile og politiske menneskerettigheter, med unntak av romertall X og romertall XXIV

Rettspraksis

Avgjørelser fra EMD

Tyrer mot Storbritannia	<i>Tyrer mot Storbritannia</i> , EMDs dom 25. april 1978
Sunday times	<i>Sunday Times mot Storbritannia</i> , EMDs plenumsdom 26. april 1979
Dudgeon	<i>Dudgeon mot Storbritannia</i> , EMDs plenumsdom 22. oktober 1981
Barthold	<i>Barthold mot Tyskland</i> , EMDs dom 25. mars 1985
Leander	<i>Leander mot Sverige</i> , EMDs dom 26. mars 1987
Murray	<i>Murray mot Storbritannia</i> , EMDs storkammerdom 28. oktober 1994

Z mot Finland	<i>Z mot Finland</i> , EMDs dom 25. februar 1997
Halford	<i>Halford mot Storbritannia</i> , EMDs dom 25. juni 1997
M.S. mot Sverige	<i>M.S. mot Sverige</i> , EMDs dom 27. august 1997
Sidiropoulos	<i>Sidiropoulos m.fl. mot Hellas</i> , EMDs dom 10. juli 1998
Amann	<i>Amann mot Sveits</i> , EMDs dom 16. februar 2000
Rotaru	<i>Rotaru mot Romania</i> , EMDs dom 4. mai 2000
Von Hannover	<i>Von Hannover mot Tyskland</i> , EMDs dom 24. juni 2004
Sidabras og Džiautas	<i>Sidabras og Džiautas</i> , EMDs dom 27. juli 2004
Ždanoka	<i>Ždanoka mot Latvia</i> , EMDs storkammerdom 16 mars 2006
Segerstedt-Wiberg	<i>Segerstedt-Wiberg og andre mot Sverige</i> , EMDs dom 6. juni 2006
Weber	<i>Weber og Saravia mot Tyskland</i> , EMDs avvisningsavgjørelse 26. juni 2006
Copland	<i>Copland mot Storbritannia</i> , EMDs dom 3. april 2007
Matyjek	<i>Matyjek mot Polen</i> , EMDs dom 24. april 2007
Ādamsons	<i>Ādamsons mot Latvia</i> , EMDs dom 24. juni 2008
S og Marper	<i>S og Marper mot Storbritannia</i> , EMDs storkammerdom 4. desember 2008
Zolotukhin	<i>Zolotukhin mot Russland</i> , EMDs storkammerdom 10. februar 2009
Zickus	<i>Zickus mot Litauen</i> , EMDs dom 7. april 2009
Gardel	<i>Gardel mot Frankrike</i> , EMDs dom 17. desember 2009
Köpke	<i>Karin Köpke mot Tyskland</i> , EMDs avvisningsavgjørelse 5. oktober 2010
Shimovolos	<i>Shimovolos mot Russland</i> , EMDs dom 21. juni 2011
Von Hannover II	<i>Von Hannover mot Tyskland (nr. 2)</i> , EMDs storkammerdom 2. februar 2012
M.M. mot Storbritannia	<i>M.M. mot Storbritannia</i> , EMDs dom 13. november 2012
Animal Defenders International	<i>Animal Defenders International mot Storbritannia</i> , EMDs storkammerdom 22. april 2013
Peruzzo	<i>Peruzzo og Martens mot Tyskland</i> , EMDs avvisningsavgjørelse 4. juni 2013

Lillo-Stenberg	<i>Lillo-Stenberg og Sæther mot Norge</i> , EMDs dom 16. januar 2014
Sõro	<i>Sõro mot Estland</i> , EMDs dom 3. september 2015
Perinçek	<i>Perinçek mot Sveits</i> , EMDs storkammerdom 15. oktober 2015
Bărbulescu	<i>Bărbulescu mot Romania</i> , EMDs dom 12. januar 2016
R.B. mot Ungarn	<i>R.B. mot Ungarn</i> , EMDs dom 12. april 2016
Bédat	<i>Bédat mot Sveits</i> , EMDs storkammerdom 29. mars 2016

Avgjørelser fra EU- og EFTA-domstolen

Johnston	Sak C-222/84, <i>Marguerite Johnston mot Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary</i> , avsagt 15. mai 1986
Kommisjonen mot Tyskland	Sak C-62/90, <i>Kommisjonen mot Tyskland</i> , avsagt 8. april 1992
Karlsson og andre	Sak C-292/97, <i>Kjell Karlsson og andre</i> , avsagt 13. april 2000
Österreichischer Rundfunk	Forente saker C-465/00, C-138/01 og C-139/01, <i>Rechnungshof m.fl. mot Österreichischer Rundfunk m.fl.</i> , avsagt 20. mai 2003
Schmidberger	Sak C-112/00, <i>Eugen Schmidberger m.fl mot Republik Österreich</i> , avsagt 12. juni 2003
Bodil Lindqvist	Sak C-101/01, <i>Bodil Lindqvist</i> , avsagt 6. november 2003
Kadi og Al Barakaat	Forente saker C-402/05 P og C-415/05 P, <i>Yassin Abdullah Kadi og Al Barakaat International Foundation mot Rådet og Kommisjonen</i> , avsagt 3. september 2008
Satamedia	Sak C-73/07, <i>Tietosuojavaltuutettu mot Satakunnan Markkinapörssi Oy og Satamedia Oy</i> , avsagt 16. desember 2008
Alassini	Forente saker C-317/08, C-318/08, C-319/08 og C-320/08, <i>Rosalba Alassini and Others</i> , avsagt 18. mars 2010
Volker	Forente saker C-92/09 og C-93/09, <i>Volker und Markus Schecke GbR og Hartmut Eifert mot Land Hessen</i> , avsagt 9. november 2010
Tsakouridis	Sak C-145/09, <i>Land Baden-Württemberg mot Panagiotis Tsakouridis</i> , avsagt 23. november 2010
Irish Bank	Sak E-18/11, <i>Irish Bank Resolution Corporation Ltd mot Kaupping hf</i> , avsagt 28. september 2012
Kommisjonen mot Østerrike	Sak C-614/10, <i>Kommisjonen mot Østerrike</i> , avsagt 16. oktober 2012
Al-Aqsa	Forente saker C-539/10 P og C-550/10 P, <i>Stichting Al-Aqsa m.fl.</i>

mot Rådet, avsagt 15. november 2012

Datalagringsdirektiv-dommen	Forente saker C-293/12 og C-594/12, <i>Digital Rights Ireland Ltd mot Minister for Communications, Marine and Natural Resources m.fl. og Kärtner Landesregierung m.fl.</i> , avsagt 8. april 2014
Google-dommen	Sak C-131/12, <i>Google Spain SL og Google Inc. mot Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), Mario Costeja González</i> , avsagt 13. mai 2014
Facebook-dommen	Sak C-362/14, <i>Maximillian Schrems mot Data Protection Commissioner</i> , avsagt 6. oktober 2015

Avgjørelser fra Høyesterett

Rt. 1999 s. 1363

Rt. 2005 s. 833

Rt. 2008 s. 1089

Rt. 2014 s. 1105

Rt. 2015 s. 93

Rt. 2015 s. 155

Litteratur

Aall 2015	Aall, Jørgen, <i>Rettsstat og menneskerettigheter</i> , 4. utgave (Bergen 2015).
Ambrose 2012	Ambrose, Meg Leta, «You are what Google says you are: The right to be forgotten and Information Stewardship», <i>International Review of Information Ethics</i> , vol. 17, 2012.
Andenæs 2014	Andenæs, Johs., <i>Alminnelig strafferett</i> , 5. utgave ved Magnus Matningsdal og Georg Fredrik Rieber-Mohn (Oslo 2014).
Barendt 2009	Barendt, Eric, «Balancing Freedom of Expression and Privacy: The Jurisprudence of the Strasbourg Court», <i>Journal of Media Law</i> , 2009, s. 49-72.
Bekkedal 2014	Bekkedal, Terje, «Avveiningen mellom ytringsfriheten og privatlivets fred – om EMDs balansetest», <i>Lov og Rett</i> , nr. 6, 2014, s. 316-333.
Blekeli og Selmer 1977	Blekeli, Ragnar Dag, og Knut S. Selmer, <i>Data og personvern</i> (Oslo 1977).

- Blume 2015 Blume, Peter, «Persondatabeskyttelse i stormfyldt hav», *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, vol. 123, nr. 2, 2015 s. 222-246.
- Bull 2002 Bull, Henrik, *Det indre marked for tjenester og kapital* (Oslo 2002).
- Buttis 2013 Buttis, Elena, «The roles and relationship between the two european courts in post-Lisbon EU human rights protection», *JURIST*, 12. september 2013.
- David 2011 David, Roman, *Lustration and Transitional Justice: Personnel Systems in the Czech Republic, Hungary, and Poland* (Pennsylvania 2011).
- Enjolras 2014 Enjolras, Bernard, «Big Data og samfunnsforskning: Nye muligheter og etiske utfordringer», *Tidsskrift for samfunnsforskning*, vol. 55, nr. 1, 2014, s. 80-89.
- Gellert og Gutwirth 2013 Gellert, Raphaël og Serge Gutwirth, «The legal construction of privacy and data protection», *Computer law & security review*, nr. 29, 2013 s. 522-530.
- Graver 2003 Graver, Hans Petter, «Internasjonale konvensjoner som rettskilde», *Lov og rett*, nr. 8, 2003, s. 468-489.
- Hamre og Sejersted 2012 Hamre, Inger og Fredrik Sejersted, *EU- og EØS-relevante tekster*, 6. utgave (Oslo 2012).
- Harris m.fl. 2014 Harris, David m.fl., *Law of the European Convention on Human Rights*, 3. utgave (Oxford 2014).
- Haukeland Fredriksen 2013 Haukeland Fredriksen, Halvard, «Betydningen av EUs pakt om grunnleggende rettigheter for EØS-retten», *Jussens venner*, vol. 48, nr. 6, 2013, s. 371-399.
- Haukeland Fredriksen 2014 Haukeland Fredriksen, Halvard, «Dommen over datalagringsdirektivet», *Vox Publica*, 14. april 2014.
- Haukeland Fredriksen 2014 Haukeland Fredriksen, Halvard, «Google og EU: Retten til å bli glemte mot retten til å få vite», *Vox Publica*, 24. juni 2014.
- Haukeland Fredriksen og Mathisen 2014 Haukeland Fredriksen, Halvard og Gjermund Mathisen, *EØS-rett*, 2. utgave (Bergen/Brussel 2014).
- Heringa og Verhey 2001 Heringa, A. W. og Luc Verhey, «The EU Charter: Text and Structure», *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, vol. 8, nr. 1, 2011 s. 11-32.
- Kjølbrot 2010 Kjølbrot, Jon Fridrik, *Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere*, 3. utgave (København 2010).
- Lenaerts 2012 Lenaerts, Koen, «Exploring the Limits of the EU Charter of Fundamental Rights», *European Constitutional Law Review*, vol.

8, nr. 3, 2012 s. 375-403.

- Lilleholt 2009 Lilleholt, Kåre, *Knophs oversikt over Norges rett*, 13. utgave (Oslo 2009).
- Milaj 2015 Milaj, Jonida, «Invalidation of the data retention directive – Extending the proportionality test», *Computer law & security review*, vol. 31, nr. 5, 2015, s. 604-617.
- Peers m.fl. (eds.) 2014 Peers, Steve m.fl., *The EU charter of fundamental rights* (Oregon 2014).
- Roberts 2015 Roberts, Andrew, «Privacy, Data Retention and Domination: Digital Rights Ireland Ltd v Minister for Communications», *The modern law review*, vol. 78, nr. 3, 2015, s. 535-548.
- Schartum og Bygrave 2011 Dag Wiese Schartum og Lee A. Bygrave, *Personvern i informasjonssamfunnet. En innføring i vern av personopplysninger*, 2. utgave (Bergen 2011).
- Schmidt 2015 Schmidt, Nina, «Økende motstand mot EMD», *Advokatbladet*, 24. november 2016.
- Sejersted m.fl. 2011 Sejersted, Fredrik m.fl., *EØS-rett*, 3. utgave (Oslo 2011).
- Stuart 2014 Stuart, Allyson Haynes, «Google Search results: Buried if not forgotten», *North Carolina Journal of Law & Tecknology*, vol. 15, nr. 3, 2014, s. 463-518 (s. 479).
- Triantafyllou 2002 Triantafyllou, Dimitris, «The European Charter of Fundamental Rights and the "Rule of Law": Restricting Fundamental Rights by Reference», *Common Market Law Review*, vol. 39, nr. 1, 2002 s. 53-64.
- Ulfstein og Følledal 2016 Ulfstein, Geir og Andreas Følledal, «Menneskerettigheter til besvær», *Morgenbladet*, 6. mars 2016.
- Van Dijk (eds.) 2006 Van Dijk, Pieter m.fl. (eds.), *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, 4. utgave, (Oxford 2006).
- Wacks 2010 Wacks, Raymond, *Privacy. A very short introduction* (Oxford 2010).

Andre kilder

- Datatilsynets årsmelding Datatilsynets årsmelding fra 1982
- Europaparlamentets forklaringer til Charteret Europaparlamentets forklaringer til Charteret om grunnleggende rettigheter i den Europeiske Union, av 11. oktober 2000.
http://www.europarl.europa.eu/charter/convent49_en.htm

EUs kommentarutgave til Charteret	EU network of independent experts on fundamental rights, <i>Commentary of the Charter of fundamental rights of the European union</i> (2006).
EU-ombudsmannens tale	Peter Hustinx tale av 10. mai 2012, «The EU Data Protection reform: New fundamental rights guarantees». Kan finnes på hjemmesidene til EUs ombudsmann: https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/ under «publications» og deretter «speeches & articles» (april 2016).
EU-domstolens presseuttalelse nr. 180	EU-domstolens presseuttalelse nr. 180 av 18. desember 2014.
Utredning om datalagring og menneskerettighetene	Graver, Hans Petter og Henning Harborg, «Datalagring og menneskerettighetene – Utredning til Justisdepartementet og Samferdselsdepartementet», Oslo 1. oktober 2015.

Nettbaserte kilder

Aftenposten	http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Her-er-Edward-Snowdens-mest-omtalte-avsloringer-7351734.html	(april 2016)
Datatilsynet	https://www.datatilsynet.no/Nyheter/2014/-DLD-et-alvorlig-inngrep-i-privatlivet/	(april 2016)
Datatilsynet	https://www.datatilsynet.no/Nyheter/2015/Kan-fa-fjernet-Gogles-automatiske-forslag-til-sok/	(april 2016)
Datatilsynets personvernrapport for 2016	https://www.datatilsynet.no/globalassets/global/04_planer_rapporter/personvernrapporten-2016.pdf	(april 2016)
Den europeiske kommisjon	http://ec.europa.eu/justice/data-protection/international-transfers/adequacy/index_en.htm	(april 2016)
Digi.no	http://www.digi.no/juss_og_samfunn/2015/10/06/personvern-avtalen-med-usa-kjent-ugyldig	(april 2016)
EU-domstolens hjemmesider	http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/	(april 2016)
EUs hjemmesider	http://europa.eu/about-eu/basic-information/about/index_en.htm	(april 2016)
EUs hjemmesider	http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/index_en.htm	(april 2016)
Facebooks hjemmesider	https://www.facebook.com/facebook/info/?tab=page_info	(april 2016)
Googles innsynsrapport	https://www.google.com/transparencyreport/removals/europeprivacy/	(april 2016)

Regjeringen	https://www.regjeringen.no/no/tema/europapolitik/k/eos1/eos-organene/efta-domstolen/id685068/	(april 2016)
Regjeringen	https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/personvern/reform-vedtatt-i-eu/id2484114/	(april 2016)
Statistisk sentralbyrå	https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/medie/aar/2015-04-14	(april 2016)
Store norske leksikon	https://snl.no/KGB	(april 2016)
Store norske leksikon	https://snl.no/søkemotor	(april 2016)